

Diaspora, kehitysyhteistyö ja integraatio

**Maahanmuuttajien kokemuksia
osallistumisesta kotimaansa kehitykseen**

Jonna Heikkilä

Web Reports 70

Siirtolaisuusinstituutti

2011

Siirtolaisuusinstituutti

Eerikinkatu 34
20100 Turku
Finland

Internet:

www.migrationinstitute.fi

Opinnäytetyö (AMK)

Kestävän kehityksen koulutusohjelma

2011

Jonna Heikkilä

DIASPORA, KEHITYSYHTEISTYÖ JA INTEGRAATIO

– maahanmuuttajien kokemuksia osallistumisesta
kotimaansa kehitykseen

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Kestävän kehityksen koulutusohjelma

Syysy 2011 | Sivumäärä 85+2 liitesivua

Ohjaajat: Jari Hietaranta ja Sirpa Halonen

Jonna Heikkilä

DIASPORA, KEHITYSYHTEISTYÖ JA INTEGRAATIO- maahanmuuttajien kokemuksia osallistumisesta kotimaansa kehitykseen

Diaspora ja transnationalismi ovat viime vuosikymmenen aikana syrjäyttäneet akkulturaatioon perustuvia teorioita maahanmuuttotutkimuksessa. Diasporakäsite tarkastelee maahanmuuttajan suhdetta kotimaahan ja tämän sosiaalista verkostoa entisen ja nykyisen asuinyhteisön välillä. Pakolaisia on saapunut Suomeen vasta noin kahden vuosikymmenen ajan, ja maahanmuuttajien osuus väestöstä on vielä pieni muihin Euroopan maihin verrattaessa. Tästä huolimatta maahanmuuttokriittisyys on Suomessa lisääntynyt ja kotouttamisohjelmia on arvosteltu. Toisaalta myös kehitysyhteistyön vaikuttavuutta on kyseenalaistettu. Tätä asetelmaa olisi mahdollista muuttaa osallistamalla maahanmuuttajat kotimaansa kehittämiseen. Tunnustamalla maahanmuuttajien toimijuus ja tukemalla heidän transnationaalisia suhteitaan voitaisiin myötävaikuttaa heidän kotoutumisprosessiin.

Tässä työssä haastateltiin yhtätoista Turussa asuvaa irakilaista ja somalialaista alkuperää olevaa maahanmuuttajaa. Tutkimuksen lähtökohtana oli, että molempien etnisten ryhmien saapuminen Suomeen pakolaisina, luo vahvat transnationaaliset siteet kotimaahan. Työn tavoitteena oli selvittää kvalitatiivisen tapaustutkimuksen ja teemahaastattelun avulla, ylläpitävätkö haastateltavat sosiaalisia siteitään kotimaahan ja ovatko he, tai haluaisivatko he, olla mukana kotimaansa kehityksessä, mikäli siihen olisi mahdollisuus. Ensisijaisena tarkoituksena oli tutkia voisiko maahanmuuttajien osallistaminen kotimaansa kehitykseen toimia kotoutumista tukevana tekijänä.

Työn tuloksista ilmeni, että haastateltavat ylläpitävät transnationaalista verkostoaan kotimaahansa ja haluaisivat olla mukana työssä kotimaansa kehittämiseksi. Maahanmuuttajien osaamisen kartoittaminen, jatkokoulutus kotimaan kehitystarpeet huomioiden ja koulutettujen halukkaiden lähettäminen kotimaan jälleenrakennukseen olisi yksi mahdollisuus osallistaa maahanmuuttajat kotimaansa kehittämiseen, arvostaa heitä yhteiskunnan toimijoina ja edistää heidän kotoutumistaan Suomeen. Tämä vaatii kotimaalta institutionaalisten ja sosiaalisten rakenteiden olemassaoloa sekä isäntämaan kotouttamispolitiikalta vastavuoroisuutta ja asenteiden muutosta maahanmuuttajia kohtaan.

ASIASANAT:

diaspora, integraatio, transnationalismi, kehitysyhteistyö, maahanmuuttaja, kotoutuminen, kotouttaminen

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Department of Sustainable Development

Autumn 2011 | 85+ 2 Appendix pages

Instructors: Jari Hietaranta and Sirpa Halonen

Jonna Heikkilä

DIASPORA, DEVELOPMENT COOPERATION AND INTEGRATION

- immigrants' reflections on participation in the development of country of origin

During the past decade in refugee research, acculturation theories have been replaced by the concepts of diaspora and transnationalism. Diaspora examines an immigrant's relationship with his or her country of origin, and the social network by combining the communities of the past and the present. History of Finland as a recipient of refugees is still quite short, and the proportion of immigrants is rather low in comparison with other European countries. Yet, resentment towards immigrants has been increasing and the integration policies criticized. On the other hand, development cooperation and its effectiveness have been questioned. By taking advantage of the immigrants' knowledge, experiences and social network and by participating them in the development of their country of origin, immigrants could contribute to the international development cooperation. This inclusion together with the appreciation and support to the immigrants' transnational ties could promote their integration in the host country.

During this research, eleven immigrants from Iraq and Somalia were interviewed. The premise for the study was that the reasons for departure were of necessity, and thus created strong ties with the country of origin. The objective was to examine through qualitative case studies and theme interviews, whether the interviewees have maintained their social network in the country of origin. The main purpose was to examine whether they have, or if given a possibility, would want to be involved in the development of their country of origin, and whether this would contribute to the integration in the host country.

The results implicated that the interviewees have maintained their social transnational network in their country of origin, and expressed a desire to be included in the development of their country of origin. Mapping the immigrants' individual skills, their further education considering the needs of the country of origin, and sending the voluntaries to contribute to the reconstruction work could be a way to acknowledge immigrants as active agents of society and support their integration in Finland. Yet, existence of institutional and social structures in the country of origin, along with reciprocity in integration policies and a change of attitude in the host country, are required.

KEYWORDS:

Diaspora, integration, transnationalism, development cooperation, immigrant

»Kun yksi unelmoi, se on unelma.
Kun useat unelmoivat, se on alku todellisuudelle.»
-tuntematon-

Kahdelle elämäni miehelle.

SISÄLTÖ

KÄYTETYT LYHENTEET JA KESKEISET KÄSITTEET	8
1 JOHDANTO	10
2 MAAHAN MUUTTAJIEN MONINAISUUS	13
2.1 Maahanmuutto Suomessa	13
2.2 Maahanmuuton termistö ja vastuut	15
2.3 Maahanmuuton alueelliset keskittymät ja työttömyys	18
2.4 Suomen somalit ja irakilaiset	19
3 DIASPORA	21
3.1 Diasporan määritelmiä	21
3.1.1 Diasporan diskurssi	22
3.1.2 Transnationaaliset prosessit	23
3.2 Diasporan mahdollisuudet	25
4 JÄRJESTÖTOIMINTA INTEGROITUMISEN VÄLINEENÄ	27
4.1 Maahanmuuton tutkimus	27
4.2 Integroitumisen teoriaa ja toimia	28
4.2.1 Integraation jaottelu ja mittaus	29
4.2.2 Monikulttuurisen yhteiskunnan määrittely ja toteutuminen	30
4.2.3 Maahanmuuttajien työllistymisen vaikutus kotoutumiseen	31
4.3 Maahanmuuttajien järjestäytyminen Suomessa	32
4.3.1 Maahanmuuttajajärjestöt kotouttajina	33
4.3.2 Miksi maahanmuuttajien järjestäytymistä tulisi tukea?	34
5 DIASPORA JA KEHITYSYHTEISTYÖ	37
5.1 Diasporan ja kehityksen välinen yhteys	37
5.2 Diasporan kasvava merkitys kehitykselle	37
5.3 Palaamisen eri muodot	39
5.4 Diaspora- spatiaalinen resurssi	40
5.5 Diasporan hyödyntäminen Suomessa	41
5.5.1 Suomen aktiiviset somalit	42
5.5.2 Kotimaan ja isäntämaan toimet diasporan osallistamiselle kotimaan kehitykseen	43

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	46
6.1 Tutkimustehtävät	46
6.2 Tutkimusmenetelmät	47
6.3 Tutkimuksen kulku	48
6.3.1 Tutkimusjoukon valinta	48
6.3.2 Aineistonkeruu ja analysointi	50
6.4 Tutkimuksen luotettavuus	51
7 TULOKSET	53
7.1 Suhde kotimaahan	53
7.1.1 Transnationaaliset yhteydet	53
7.1.2 Kaipuu	54
7.2 Järjestötoiminta	55
7.2.1 Maahanmuuttajat järjestötoimijoina	55
7.2.2 Järjestötoiminnan kotouttava vaikutus	57
7.3 Kotoutuminen	58
7.3.1 Koulutus	58
7.3.2 Työllistyminen	59
7.3.3 Asuminen	60
7.3.4 Kantaväestön suhtautuminen	62
7.4 Kotimaan auttamiseen osallistuminen	64
7.4.1 Paluu	64
7.4.2 Halu osallistua auttamiseen	65
7.4.3 Toinen sukupolvi	66
7.5 Isäntämaan ja kotimaan toimet	67
7.6 Kehitys ja integraatio	69
8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTAA	73
LÄHTEET	79

LIITTEET

Liite 1. Haastattelun runko.

KUVIOT

Kuvio 1. Maahanmuuttajien opastus ja kotouttaminen. (Työministeriö 2006, 18.)	17
Kuvio 2. Vieraskielisten osuus Turun asuinalueilla vuoden 2008 lopussa. (Turun kaupunki 2009)	18
Kuvio 3. Transnationaaliset prosessit Faistia (2000, 195) mukailleen.	25

TAULUKOT

Taulukko 1. Suomen ulkomaalaisväestö kansalaisuuden, äidinkielen tai syntymämaan mukaan vuonna 2009. (Tilastokeskus. Väestörakennetietoja 2009, Miittisen 2011 mukaan)	14
Taulukko 2. Turvapaikanhakijat ja pakolaiset. (Tilastokeskus 2011. Väestö.)	16
Taulukko 3. Tekijät, jotka lisäävät yksilön kykyä osallistua kotimaansa jälleenrakennukseen. (Al-Ali ym. 2001 mukaan)	44

KÄYTETYT LYHENTEET JA KESKEISET KÄSITTEET

DFID	Iso-Britannian Kansainvälisen kehityksen osasto, engl. UK Department for International Development (Sward ym. 2009, 3)
DIASPEACE	Diasporat rauhan asialla, engl. Diasporas for Peace (Dias-peace)
ETNO	Etnisten Suhteiden Neuvottelukunta (ETNO 2009, 2)
IOM	Kansainvälinen siirtolaisjärjestö, engl. International Organization of Migration (IOM 2008)
MIDA	Siirtolaisuus Afrikan kehittämiseksi, engl. Migration for Development in Africa (IOM 2008)
QUESTS	Koulutettujen ulkomailla asuvien somalien tarjoama tekninen tuki, engl. Qualified Expatriate Somali Technical Support (UNDP Somalia 2007)
TOKTEN	Tiedonsiirto ulkomailla asuvien verkostojen kautta, engl. Transfer of Knowledge through Expatriate Networks (UNDP Somalia 2007)
UNDP	Yhdistyneiden Kansakuntien Kehitysohjelma, engl. United Nation's Development Programme (UNDP 2011)
UNHCR	Yhdistyneiden Kansakuntien Pakolaisjärjestö, engl. United Nations Refugee Agency (UNHCR 2007)
Diaspora	Etniseen vähemmistöön kuuluva ihmisryhmä, jolla on ainakin teoriassa ajatus ja halu palata kotimaahansa sekä vastuun- tuntoa kotimaansa kehittämisestä. (Laakso 2011)
Integraatio	"Eheyttää", "yhdentää" (Pyykkönen 2007, 37). Käsiteryhmä, jolle Suomessa vakiintunut termi <i>kotoutuminen</i> . (Korkiasaari & Söderling 2010)
Kotouttaminen	Viranomaisten järjestämät palvelut ja toimenpiteet kotoutu- misen edistämiseksi ja tukemiseksi. (Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 9.4.1999/493)
Kotoutuminen	Oman kulttuurin ja normien uudelleen arviointi samalla kun omaksutaan uuden, ympäröivän kulttuurin arvoja ja normeja. (Marjeta 1998, 4)

Maahanmuuttaja	Siirtolainen, turvapaikanhakija, pakolainen sekä paluumuuttaja eli toisin sanoen henkilö, jolla on aikomus jäädä pysyvästi maahan. (Marjeta 1998, 13)
Transnationalismi	Prosessit, joilla siirtolainen luo ja ylläpitää sosiaalista verkostoaan alkuperäyhteisön ja nykyisen asuinyhteisön välillä. (Basch ym. 1994, 7)

1 JOHDANTO

Maahanmuuttajat ovat olleet yksi viime vuosien kiistellyimmistä aiheista. Taloudellinen taantuma on kiihdyttänyt keskustelua entisestään. Huolimatta pitkään jatkuneesta keskustelusta suurten ikäluokkien siirtymisestä eläkkeelle ja maahanmuuttajien mahdollisuudesta potentiaalisena työvoimana on kielteinen asenne maahanmuuttoa kohtaan lisääntynyt. Ruotsia järkyttänyt terrori-isku, Lontoon mellakat sekä asuinlähiöiden ghattoutuminen ovat tuottaneet negatiivisia mielikuvia maahanmuuttajista suomalaisten mieleen. Vuoden 2011 eduskuntavaalien tuloksen myötä maahanmuuttokeskustelu on noussut yhä enemmän esiin. Termit ”maahanmuuttokriittisyys” ja ”vihapuhe” ovat saaneet mediasa suuren huomion ja maahanmuuttajiin liittyvistä aiheista on keskusteltu laajalti niin internetissä kuin televisiossakin. Kuitenkin valtaosa tästä keskustelusta käydään kantaväestön keskuudessa maahanmuuttajien itse osallistumatta siihen.

Maahanmuuttajia kohdellaan yleensä enemmän uhreina ja sosiaalisen tuen vastaanottajina kuin oman elämän vaikuttajina tai suomalaisen yhteiskunnan aktiivisina toimijoina. Samaan aikaan kun kansainväliseltä kehitysyhteistyöltä vaaditaan enemmän tehokkuutta ja vaikuttavuutta, kehitysyhteistyön kohdemaiden kansalaisia siirtyy yhä enemmän kehitysavun lahjoittajamaihin. Osa maahanmuuttajista ei halua tai voi olla enää minkäänlaisessa yhteydessä alkuperämaahansa, mutta toiset haluaisivat, ja jopa kokevat vastuuta olla mukana kehitys- ja avustustyössä mahdollinen paluu haaveenaan (kutsutaan usein nimellä diaspora). Tätä potentiaalista työ- ja asiantuntijavoimaa kehitysyhteistyössä hyödynnetään liian vähän. Maahanmuuttajien tietämystä, kielitaitoa, yhteyksiä sekä maan tapojen ja kulttuurin tuntemusta voitaisiin hyödyntää kansainvälisten avustusprojektien sekä katastrofeista toipuvien valtioiden jälleenrakennuksen kohdentamisessa, suunnittelussa ja toimeenpanossa. Kansalaisjärjestöt, kunnat ja kaupungit sekä suoraan Ulkoasiainministeriö voisivat hyötyä tästä jo olemassa olevasta, mutta vähän käytetystä voimavarasta. (Erdal & Horst 2010, 9-10.)

Riippumatta siitä onko diasporan yhteys kotimaahansa yksilöllinen vai kollektiivinen, poliittinen, taloudellinen vai sosiaalinen, on diasporan merkitys kotimaan olosuhteisiin vaikuttamiselle tunnustettu (Erdal & Horst 2010, 9). Vähemmän on tutkittu transnationaalisten yhteyksien ja kotimaansa kehityksessä mukana olemisen merkitystä ja vaikutusta diasporan itsensä kannalta, kotoutumista edistävänä tekijänä. Kehitysyhteistyön tehostamisen lisäksi maahanmuuttajien hyödyntämisellä alkuperämaansa avustamisessa on mahdollista myötävaikuttaa myös kotoutumiseen suomalaisessa yhteiskunnassa. Osallistamalla maahanmuuttajan voi saada tuntemaan itsensä hyödylliseksi kotimaalleen ja lisäksi myös uudelle isäntämaalleen. Maahanmuuttajat tasapainoilevat usein kahden hyvin erilaisen kulttuurin välillä yrittäen säilyttää omat tapansa ja perinteensä samalla kun pyrkivät kunnioittamaan uuden kotimaansa tapoja. Osallistuminen kehitysyhteistyöhön lisää sosiaalista kanssakäymistä kantaväestön kanssa mutta myös ylläpitää yhteyksiä kotimaahan, jolloin kulttuurien yhteensovittaminen voi helpottua. Maahanmuuttajalaisille tämä on erityisen tärkeää, sillä lasten ja miesten sosiaaliset verkostot muodostuvat nopeammin helpottaen kotoutumista naisten jäädessä hoitamaan kotia, jolloin kanssakäyminen kantaväestön kanssa on vähäisempää. Kehitysyhteistyöhankkeissa toimiminen tarjoaa maahanmuuttajille myös arvokasta työkokemusta, mahdollisuuden luoda kontakteja ja tutustua suomalaiseen työkuultuuriin, mikä tukee kotoutumista entisestään.

Maahanmuuttajien keskittäminen tietyille asuinalueille eristää heitä ja luo uhkavia ghettoutumisesta. Tällainen esimerkki on Turun Varissuo, joka on Suomen suurin maahanmuuttajalähiö (Turun kaupunki 2009). Tällöin osallistaminen yhteiskunnalliseen toimintaan ja kantaväestön kohtaamiseen on olennaisessa asemassa.

Tässä työssä keskitytään Suomen somalialaisen ja irakilaisen diasporan haluun ja mahdollisuuksiin olla mukana kotimaansa kehittämisessä sekä tämän mahdolliseen kotoutumista edistävään vaikutukseen. Huolimatta nykyisestä maahanmuutto- ja maahanmuuttaja-sanan sisältämästä negatiivisesta latauksesta sekä omasta varautuneesta suhtautumisesta niiden hyvin yleistävään merkitykseen on työssä päädytty käyttämään kyseisiä sanoja ilmaisujen kansankielisyy-

den ja korvaavan termin puuttumisen vuoksi. Lisäksi tutkimusaineistossa on vaihtelevia määritelmiä sille, mikä määritellään diasporan kotimaaksi: lähtömaa (engl. *home of origin*) vai nykyinen asuinpaikka (engl. *country of settlement*) (Horst ym. 2010, 24). Koska diasporan määritelmä perustuu oletukseen kai- puusta ja ylläpidetyistä yhteyksistä, kutsutaan tässä työssä lähtömaata koti- maaksi ja nykyistä asuinpaikkaa isäntämaaksi.

2 MAAHAN MUUTTAJIEN MONINAISUUS

2.1 Maahanmuutto Suomessa

Ensimmäiset maahanmuuttajiksi luetut henkilöt tulivat Suomeen Chilestä ja Vietnamista 1970-luvulla ja maahanmuuttajien lukumäärä alkoi kasvaa 1980-luvun lopulla perheiden yhdistämishojelman sekä pakolaisuuden myötä. Ulkomaalaisten määrä Suomessa kolminkertaistui 1990-luvulla, jolloin maahanmuuttajia tuli Suomeen pakolaisina erityisesti Somaliasta ja entisestä Jugoslaviasta. (Miettinen 2011.) Tuolloin maahanmuuttajia saapui noin 13 000 vuosittain, mihin vaikutti sekä Neuvostoliiton hajoaminen että Suomen liittyminen Euroopan unioniin ja sen lainsäädännön piiriin (Miettinen 2011, Jokela 2005, 9). Somalien saapuminen Suomeen 1990-luvun alussa on jäänyt Suomen maahanmuuttohistoriaan merkittävänä tapahtumana, koska somalit muodostivat suurimman etnisen turvapaikkaa anovan ryhmän (Alitolppa-Niitamo 2004, 22–23). Merkittäväksi ajanjakson tekee myös se, että vasta tuolloin alettiin puhua monikulttuurisuudesta ja -etnisyydestä siitä huolimatta, että Suomessa oli jo vuosisatoja ollut useita eri etnisiä ja kielellisiä vähemmistöjä kuten romaneja, venäläisiä ja inkerinsuomalaisia. Suomen kehittyminen maahanmuuttoasioissa näkyy toisaalta termistön muuttumisessa: vielä 1970- ja 80-luvuilla puhuttiin ”pakolaisavusta” ja ”vastaanotosta”, kun nykyään puhutaan ensisijaisesti ”kotouttamisesta” ja ”kotoutumisesta”. (Jokela 2005, 8-9.)

Maahanmuuttajien lukumäärän kasvaessa edelleen 2000-luvulla, se on viime vuosina vakiintunut 25 000–29 000 maahanmuuttajaan vuosittain (Jokela 2005, 9). Suomen maahanmuuttajien kokonaislukumäärän laskuun vaikuttaa laskutapa riippuen siitä verrataanko ulkomaalaisia kansalaisuuden, äidinkielen, syntymämaan vai jonkin edellä mainitun yhdistelmän mukaan (taulukko 1) (Miettinen 2011). Maahanmuuttajien osuus Suomen väkiluvusta on kuitenkin kasvanut hitaasti ja on tällä hetkellä noin 3 %, mikä on vähiten verrattaessa Suomea muihin läntisen Euroopan maihin (Miettinen 2011).

Taulukko 1. Suomen ulkomaalaisväestö kansalaisuuden, äidinkielen tai syntymämaan mukaan vuonna 2009. (Tilastokeskus. Väestörakennetietoja 2009, Miittisen 2011 mukaan)

	Suomen väestö 5 351 400				
Ulkomaan kansalaisia 155 700 (2.9 %)	Vieraskielisiä 207 000 (3.9 %)		Ulkomailla syntyneitä 233 200 (4.4 %)		
Venäjä	28200	venäjä	51700	ent. NL	47300
Viro	25400	viro	25100	Ruotsi	31000
Ruotsi	8600	englanti	12100	Viro	21800
Somalia	5500	somali	11700	Venäjä	7300
Kiina	5100	arabia	9700	Somalia	7110
Thaimaa	4500	kurdi	7100	Kiina	6600
Irak	4000	kiina	7100	Irak	6200

Maahanmuuttajien lukumäärän taituminen on näkynyt oleskelulupahakemuksien vähenemisessä: vuonna 2009 oleskelulupaa haki 20 790 ulkomaalaista, mikä oli noin 2000 vähemmän kuin edellisellä vuonna. Eniten luvan hakijoita oli Venäjältä, Somaliasta ja Kiinasta. Oleskelulupahakemuksista 8509 kappaletta oli perhesidehakemusta, joiden määrä kasvoi 53 % edellisestä vuodesta. Suurimpana hakijaryhmänä olivat somalialaiset. Turvapaikanhakijoita tuli vuonna 2009 eniten Irakista, Somaliasta ja Bulgariasta. Yleisin syy maahanmuuttoon on työ- tai opiskelupaikka ja vain kymmenesosa Euroopan ulkopuolelta tulevista maahanmuuttajista on humanitäärisistä syistä tulleita pakolaisia tai heidän perheenjäseniään. (Pietarinen 2010, 31.)

Suomen maahanmuuttopolitiikkaan vaikuttaa Euroopan unionin yhteinen maahanmuuttopolitiikan linja, mikä on viime vuosina tiukentunut. Turvapaikanhakijoiden määrä on laskenut, ja kriisien ennaltaehkäisyyn sekä tulevien pakolaisten tilanteeseen pyritään vaikuttamaan kriisialueilla. (Räty 2002, 27.) Huolimatta maahanmuuttopolitiikan kiristymisestä, useat tutkijat (kuten Skeldon 2008, 14) toteavat maahanmuuton olevan osa kehitystä, eikä kehityksen tukeminen maahanmuuttajien kotimaissa voi sitä lopettaa.

2.2 Maahanmuuton termistö ja vastuut

Maahanmuuttaja on käsitteenä hyvin lakea ja sillä voidaan tarkoittaa toisessa valtiossa oleskelevaa henkilöä, mutta ei kuitenkaan turistia. *Pakolainen* on henkilö, jolla on perusteltu syy paeta kotimaastaan häneen kohdistetun vainon kuten uskonnon, rodun tai mielipiteen vuoksi. Humanitäärisiä syitä ovat henkilökohtaisesta vainosta poiketen esimerkiksi nälänhätä, ympäristöongelmat ja sotatilanne. (Räty 2002, 16.) *Kiintiöpakolainen* on YK:n pakolaisjärjestön UNHCR:n sellaiseksi määrittelemä henkilö, joka ei voi elää normaalia elämää pakomaassaan tai palata takaisin kotimaahansa ja hänet haastattelujen ja arvioiden perusteella valitaan kotoutettavaksi uuteen isäntämaahansa (Pietarinen 2010, 31). *Turvapaikan hakija* pyytää vieraasta maasta suojaa ja oleskeluoikeutta kotimaassaan häneen kohdistettuun vainoon vedoten. Oleskeluluvan saatuaan hänestä tulee pakolainen. (Sisäasiainministeriö 2011b.) *Siirtolainen* taas on henkilö, joka pyrkii aloittamaan uutta elämää muuttamalla maasta toiseen. Siirtolaisuus on valinta, pakolaisuus ei. Tässä työssä maahanmuuttajalla tarkoitetaan ensisijaisesti pakolaista, vaikka termiä voidaan käyttää myös siirtolaisesta puhuttaessa. (Kauhanen & Lyytinen 2003, 14.)

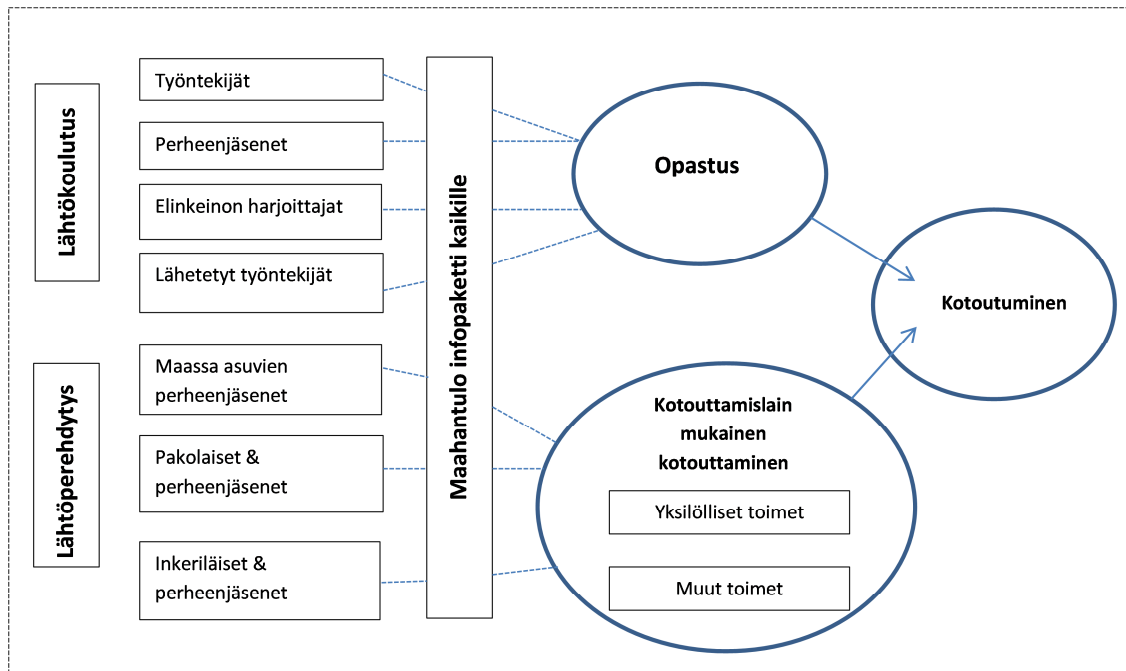
Suomessa on viimeisen 20 vuoden aikana ollut noin 3000 turvapaikanhakijaa vuosittain, joista noin 700 hakijalle on vuosittain myönnetty oleskelulupa (taulukko 2). Luvan saaneiden joukossa on ollut myös paljon somaleja ja irakilaisia. Kiintiöpakolaisten määrä määritellään eduskunnassa vuosittain. Vuodesta 2001 lukumäärä on ollut 750 pakolaista vuosittain, mutta todellisuudessa kiintiö on yleensä jäänyt täyttymättä (Pietarinen 2010, 31, 33.)

Taulukko 2. Turvapaikanhakijat ja pakolaiset. (Tilastokeskus 2011. Väestö.)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Turvapaikanhakijat	3 170	1 651	3 443	3 221	3 861	3 574	2 324	1 505	4 035	5 988	4 018
Turvapaikkapäätökset ¹⁾											
Turvapaikka myönnetty	9	4	14	7	29	12	38	68	89	116	181
Oleskelulupa myönnetty	458	809	577	487	771	585	580	792	696 ²⁾	1 257	1 603
Kielteinen päätös	2 121	1 045	2 312	2 443	3 418	2 472	1 481	961	1 011	2 568	3 428
Perheenyhdistäminen											
Myönteiset päätökset ³⁾	214	475	363	303	162	355	129	267	467	444	423
Kielteiset päätökset ³⁾	302	762	324	499	746	316	209	136	239	349	596
Kiintiö	700	750	750	750	750	750	750	750	750	750	750
Vastaanotetut pakolaiset ⁴⁾	1 212	1 857	1 558	1 202	1 662	1 501	1 142	1 793	2 219	2 611 ⁵⁾	3 207
Pakolaisina maahan muuttaneet, vuodesta 1973–	18 835	20 692	22 250	23 452	25 114	26 615	27 757	29 550	31 769	34 380 ⁵⁾	37 587

1) Maahanmuuttoviraston päätökset
2) Ml. humanitaarisen ja toissijaisen suojelun perusteella myönnetty oleskeluluvat
3) Yksi päätös voi koskea useampaa henkilöä
4) Kiintiöpakolaiset, myönteisen päätöksen saaneet turvapaikanhakijat ja perheenyhdistämishojelman kautta vastaanotetut
5) Pl. vastaanottokeskuksissa kuntiin sijoittumista odottavat pakolaiset

Maahanmuuttopolitiikka perustuu maahanmuuttajan sujuvaan ja yhdenvertaiseen kotoutumiseen painottamalla kielen oppimista sekä saamalla maahanmuuttaja nopeasti mukaan työelämään. Työministeriön (2006, 10–11, 16) hallitukselle laatima maahanmuuttopoliittinen ohjelma pyrkii eri hallinnonalojen toimenpiteillä myötävaikuttamaan kotoutumista muun muassa kannustamalla maahanmuuttajia yrittäjyyteen, lisäämällä maahanmuuttajan ulkomailla saatua koulutusta sekä toteuttamaan nollatoleranssin maahanmuuttajiin kohdistuvassa syrjinnässä. Maahanmuuttopoliittisessa toimintaohjelmassa määritellään kaikille maahanmuuttajille järjestettävä opastus ja kotouttaminen, jonka mukaan pakolaiset saavat kotouttamislain mukaisen kotouttamisen lisäksi yksilöllisiä toimia, kuten heidän tarpeitaan vastaavan toimintasuunnitelman (kuvio 1) (Työministeriö 2006, 18; Valtonen 1999, 20).

Kuvio 1. Maahanmuuttajien opastus ja kotouttaminen. (Työministeriö 2006, 18.)

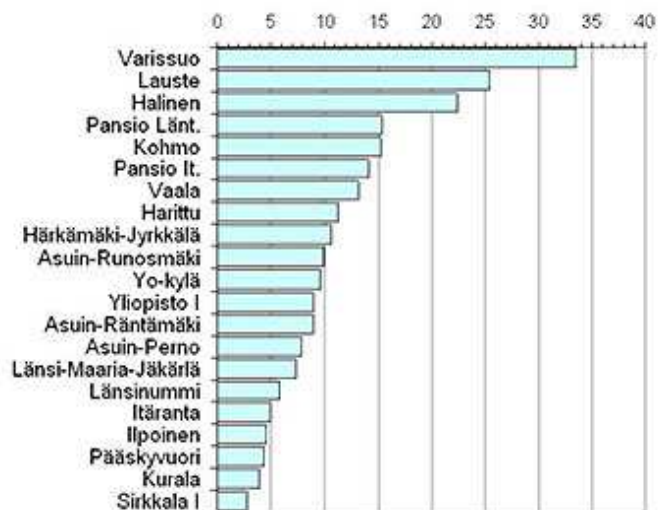
Sisäministeriö vastaa maahanmuuttohallinnosta sekä maahanmuuttopolitiikan ja kotouttamisen yhteensovittamisesta. Se myös ohjaa kuntia, joka vastaa paikallisen tason kotouttamistoimenpiteiden kehittämisestä, suunnittelusta ja seurannasta. Kunta lisäksi vastaa kotouttamistoimenpiteiden sekä –palvelujen järjestämisestä. (Sisäasiainministeriö 2011d.) Kunnat päättävät, ottavatko he pakolaisia vastaan, ja tekevät lukumäärästä sopimuksen valtion kanssa. Valtio korvaa vastaanotosta muodostuvat kustannukset, jolloin vastuu maahanmuuttajasta käytännössä siirtyy kunnalle. (Räty 2002, 140.) Kuntien elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset vastaavat kotouttamiseen liittyvistä tehtävistä (Sisäasiainministeriö 2011d).

Vanha 1990-luvulta peräisin oleva kotouttamislaki uudistettiin vuonna 2011 ja sisältää uudistuksia maahanmuuttajien osallisuuden, kotouttamisen kaksisuuntaisuuden ja kotoutumisen seurannan parantamisesta. (Sisäasiainministeriö 2011a.)

2.3 Maahanmuuton alueelliset keskittymät ja työttömyys

Suurimmissa kaupungeissa on lukumäärällisesti eniten maahanmuuttajia: kymmenessä suurimmassa kaupungissa on 65 % kaikista Suomessa asuvista ulkomaalaisista (Miettinen 2011).

Turussa maahanmuuttajien lukumäärä on kasvanut viime vuosien aikana ja suhteutettuna väkilukuun kaupungissa asuukin pääkaupunkiseudun jälkeen eniten maahanmuuttajia Suomessa (Turun kaupunki 2009, Lehtinen 2007). Vuoden 2008 lopussa maahanmuuttajia asui Turussa noin 11 800 henkeä, mikä on 6.7 % koko väestöstä (Turun kaupunki 2009). Turussa eniten maahanmuuttajia asuu Lausteella, Halisissa, Kohmossa sekä Varissuolla, jossa vierasperäistä kieltä puhui vuonna 2009 yli 33 % asukkaista (kuvio 2).

Kuvio 2. Vieraskielisten osuus Turun asuinalueilla vuoden 2008 lopussa. (Turun kaupunki 2009)

Varissuo on Suomen lähiöistä suurin maahanmuuttajakeskittymä alueen asukaslukuun verrattaessa (Turun kaupunki 2009). Maahanmuuttajien keskuudessa työttömyys on suuri ongelma, ja vuonna 2005 korkein työttömyys Turussa olikin maahanmuuttajavaltaisilla Varissuon ja Lausteen alueilla (Lehtinen 2007). Maahanmuuttajien työttömyyslukuissa kaikki maahanmuuttajat lasketaan yle-

sä yhteen. Afrikasta ja Lähi-idästä tulleiden työttömyys on kuitenkin huomattavasti korkeampi kuin Euroopan maista tai Kiinasta tulleiden maahanmuuttajien. Afrikasta ja Lähi-idästä saapuneiden maahanmuuttajien työttömyys on noin 50 % ja Euroopan maista ja Kiinasta tulleiden on suunnilleen sama kuin valtaväestön. Varsinais-Suomessa somalien työttömyys oli vuonna 2004 noin 70 % ja irakilaisien lähes 60 %. (Keski-Nisula 2008, 28, 33.) Maahanmuuttajavaltaisilla alueilla paikallinen hallinto pyrkii ennaltaehkäisemään alueille tyypillisiä ongelmia ja Turussa tämä ilmenee asunto- ja maankäyttösuunnitelmissa (Turun kaupunki 2003, 4).

2.4 Suomen somalit ja irakilaiset

Somalien muutttoa kotimaastaan on aiheuttanut maassa pitkään jatkunut klaanien välinen sisällissota sekä vuoden 2011 aikana kärjistynyt kuivuus ja nälänhätä. Ensimmäiset somalialaiset tulivat Suomeen 1980-luvulla yksittäisinä tulijoina tai pieninä ryhminä, mutta suuren etnisen ryhmän he muodostivat 1990-luvun lopulla. Yksi tekijä tähän oli Neuvostoliiton maantieteellinen sijainti Suomeen nähden ja kylmän sodan aikainen liittolaisuus Neuvostoliiton ja Somalian välillä. (Alitolppa-Niitamo 2004, 24–25.) Suomen muodostumiseen somalien maahanmuuton kohteeksi vaikutti myös se, että Somalian sisällissodan aikaan Mogadishusta lähti ainoastaan kolme lentoa päivässä ulkomaille, joista yksi suuntautui Moskovaan (Marjeta 1998, 39). Neuvostoliiton hajoamisen myötä useat sinne muuttaneista somaleista muuttivat Suomeen pitäen sitä kuitenkin väliaikaisena kohteena tarkoituksenaan muuttaa muualle Eurooppaan (Alitolppa-Niitamo 2004, 24). Somalien ”massamuutto” Suomeen osui samaan aikaan taloudellisen laman kanssa, joten aiemmasta koulutustasosta riippumatta somalien oli vaikea löytää uudesta kotimaastaan työ- tai koulutuspaikkoja. Tämä voi olla osasy siihen, että suomalaisten asenne juuri somaleja kohtaan on ollut alusta asti ongelmallinen (Jaakkola 1993, 45). Suomessa somaleja on arvioitu olevan noin 12 000 (Hukka 2010, 4) ja heistä noin puolella on Suomen kansalaisuus (Simonen 2009). Somaliasta Suomeen tulleiden maahanmuuttajien ikärakenne on nuori, joten tulevaisuudessa perheenyhdistämishjelman kautta

vuosittain saapuva 1500 turvapaikanhakijaa voi kasvaa lähivuosina 5000 maahanmuuttajaan. Kotouttamisohjelmat ovat tuolloin koetuksella, sillä 90 % saapuvista somalialaisista on luku- ja kirjoitustaidottomia. (Helsingin Sanomat 2008.)

Irak on ollut sodassa käytännössä katsoen vuodesta 1980 lähtien (Järvenpää 2011), minkä seurauksena maasta oli vuoteen 2007 mennessä paennut 2 miljoonaa ihmistä (UNHCR 2007). Suomeen irakilaisia alkoi tulla samaan aikaan somalialaisten kanssa 1990-luvun alussa, joten näiden molempien ryhmien kotoutumista on vaikeuttanut taloudellinen lama ja sen heikentämä työmarkkinatilanne (Valtonen 1999, 8). Irakilaisten turvapaikanhakijoiden määrä Suomessa on kasvanut vuosien aikana ja vuonna 2011 irakilaisia asui Suomessa noin 5000 (Pietarinen 2010, 31; Turun kaupunki 2011). Vuosina 2008–2010 irakilaiset muodostivat suurimman etnisen ryhmän, joka haki Suomesta turvapaikkaa. Viimeisen kymmenen vuoden aikana kiintiöpakolaisia on saapunut noin 7300, joista osa oli myös Irakista kotoisin olevia. (Pietarinen 2010, 31.) Irakilaisia maahanmuuttajia Suomessa on tutkittu selkeästi somalialaisia vähemmän; mediassa irakilaisten osalta enemmän huomiota on kerännyt mahdollisuus palauttaa irakilaisia turvapaikanhakijoita takaisin kotimaahansa Saddam Husseinin hallinnon syrjäyttämisen myötä ja maassa edelleen jatkuvasta epävakaudesta huolimatta (Yle Uutiset 2009; Järvenpää 2011).

3 DIASPORA

3.1 Diasporan määritelmiä

Diaspora-sana on kreikkalaista alkuperää ja tarkoittaa ”siemenien levittämistä” (Anand 2007, 4). Alun perin termiä käytettiin kuvaamaan juutalaisia, jotka haajaantuivat kotimaansa ulkopuolelle. Viime vuosikymmenen lopulla sanan käyttö yleistyi ja sillä alettiin viitata pakolaisyhteisöihin, ja samalla määritelmä laajeni. (Wahlbeck 1999, 29–30; Safran 1999, 255.)

Diasporan määrittely voidaan tehdä yhteisötason tarkastelun kautta. Safran, Cohen ja Wahlbeck esittävät diasporan etnisenä vähemmistönä viitaten tämän ryhmän fyysiseen kotimaahan ja kaipuuseen takaisin. Paluu kotimaahan voi tapahtua vierailuna, avustustoimina tai myös muistoissa. (Tölöyän 1996, 14–15.) Toinen diasporan muoto on identiteetin tai tietoisuuden muoto, joka määrittyy sosiaalisena ja kulttuurisena elämäntilanteena. Tämä postmoderni versio korostaa yksilön kertomusta ja identiteettiä yksittäiseen maahan suuntautumisen sijaan (Anthias 1998, 560; Werbner 2000, 15).

William Safran (1999, 264) mukaan diasporaan lukeutuu yhteisöt, joiden kotimaa on tuhoutunut, jotka on pakotettu lähtemään ja jotka jakavat kollektiivisen trauman tapahtuneesta. Diasporan vaihtelevasta käsityksestä huolimatta tutkijat vaikuttavat yksimielisiltä yhden asian suhteen: kaikkia kotimaansa ulkopuolella asuvia ihmisiä ei voi lukea kuuluviksi diasporaan. Faistin (2000, 208) mukaan työsiirtolaisia ei voida laskea diasporaan kuuluviksi, sillä heiltä puuttuu traumaattinen kokemus kotimaansa jättämisestä. Ei voida myöskään olettaa, että kaikki ulkomailla työskentelevät haluaisivat palata takaisin kotimaahansa.

Diasporan käyttö tutkimuksen analyttisena välineenä on jokseenkin vaikeaa juuri sanan vaihtelevien määritelmien vuoksi (Pirkkalainen 2005, 28). Yleisenä määritelmänä voidaan kuitenkin pitää konfliktien pakottamina kotimaastaan lähteneitä ihmisryhmiä, joilla on ainakin symbolinen ajatus paluustaan ja jotka kokevat vastuuta kotimaansa kehityksestä (Laakso 2011).

3.1.1 Diasporan diskurssi

Kansallisvaltion asema on vahva Suomessa, jossa maa ja sen kansalaiset, ja toisaalta valtio ja kansallinen kulttuuri, mielletään tiukasti yhteen kuuluviksi (Jokela 2005, 9). Tämä näkyy myös länsimaiden siirtolaisuus- ja maahanmuuttopolitiikassa, joka on yleisesti ottanut vaikutteensa oletuksesta, että maahanmuuttajan tulisi joko keskittyä integroitumiseen uudessa isäntämaassa tai hänet tulisi palauttaa kotimaahansa (Koser 2000, 3). Maahanmuuttoa on pidetty lopullisena siirtymisenä, jossa maahanmuuttajasta tulee jossain vaiheessa isäntämaan kansalainen. Tämän ajattelun diasporan käsite kyseenalaistaa (Skeldon 2008, 7.) Erityisesti Suomessa, jolla on verrattain lyhyt historia nykyaikaisena maahanmuuttomaana, on sekä hallinnollisessa että julkisessa maahanmuuttajadiskurssissa vallinnut voimakas integraation ilmapiiri (Alitolppa-Niitamo 2004, 42). Integraatioon perustuvassa maahanmuuttopolitiikassa maahanmuuttajaa kohdellaan ainoastaan toiminnan objektina, eikä huomioida maahanmuuttajien potentiaalia auttaa konfliktien lamauttamia maita niiden jälleenrakentamisessa (Koser 2000, 3). Erilaiset poissulkevat poliittiset toimintatavat ja rakenteet vaikuttavat diasporayhteisöihin. Diaspora, vaikkakin voi muodostaa voimakkaan transnationaalisen yhteisön, ei voi korvata etuja, mitä tasa-arvoiseen hyvinvointivaltioon kuulumisen mahdollistaa. (Wahlbeck 1999, 38.)

Diasporan käsitteeseen liittyy useita avoimia kysymyksiä, ja yksi niistä on aika. Onko diasporaalinen tietoisuus ja transnationaaliset eli kansalliset rajat ylittävät sosiaaliset siteet vain ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajien ylläpitämä käsite, vai luovatko toinen ja kolmas sukupolvi myös omat transnationaaliset verkostonsa? (Faist 2000, 196.) Diasporien toisen sukupolven suhtautuminen kotimaahansa eroaa vanhempiensa suhtautumisesta. Toinen sukupolvi on syntynyt tai vähintään kasvanut vanhempiensa kotimaan ulkopuolella ja kokee sen eri tavalla. Tässä kohtaa nousee myös kysymys siitä milloin diaspora on niin integroitunut uuteen kotimaahansa, että maahanmuuttajan ei voi enää laskea kuuluvan diasporaan. (Brah 1996, 194.) Toisaalta Ulla Salovaara (2004, 5) pro gradu-työssään toteaa haastattelemiensa nuorten, toisen sukupolven diaspo-

ran, eroavan hieman vanhempiensa diasporasta, mutta kuitenkin pohjautuvan siihen.

Toinen kysymys diasporan diskurssissa on diasporan suhde isäntämaahansa. Aiheuttaako erilaisuuden tunne ja vieraanvaraisuuden puuttuminen lieveilmiönä diasporan tietoisuutta, vai onko vieraanvaraisuuden puuttuminen päinvastoin reaktio diasporan tietoisuuteen ja kotimaan kaipuuseen? Miten isäntämaan maahanmuuttopolitiikka vaikuttaa diasporan muodostumiseen ja toimintaan? Faistin (2000, 214) mukaan, mikäli isäntämaa on liberaali demokratia, joka ylläpitää monikulttuurisia toimia, vähemmistöillä on paremmat mahdollisuudet säilyttää kulttuurilleen ominaiset piirteet ja ylläpitää transnationaalisia siteitä. On tärkeää muistaa, että diasporayhteisöjä ei voi kohdella homogeenisena ryhmänä. Päinvastoin erot diasporien välillä ovat suuret riippuen maahanmuuton ajankohdasta ja syystä. Isäntämaiden tarjoamat sosiaaliset olot ja mahdollisuudet vaihtelevat suuresti. Lisäksi, sukupuoli, sosiaalinen luokka, sukupolvi, kotimaan asuinolot sekä poliittiset kytkökset tekevät diasporista hyvin heterogeenisen ryhmän omine piirteineen. (Anthias 1998, 564.)

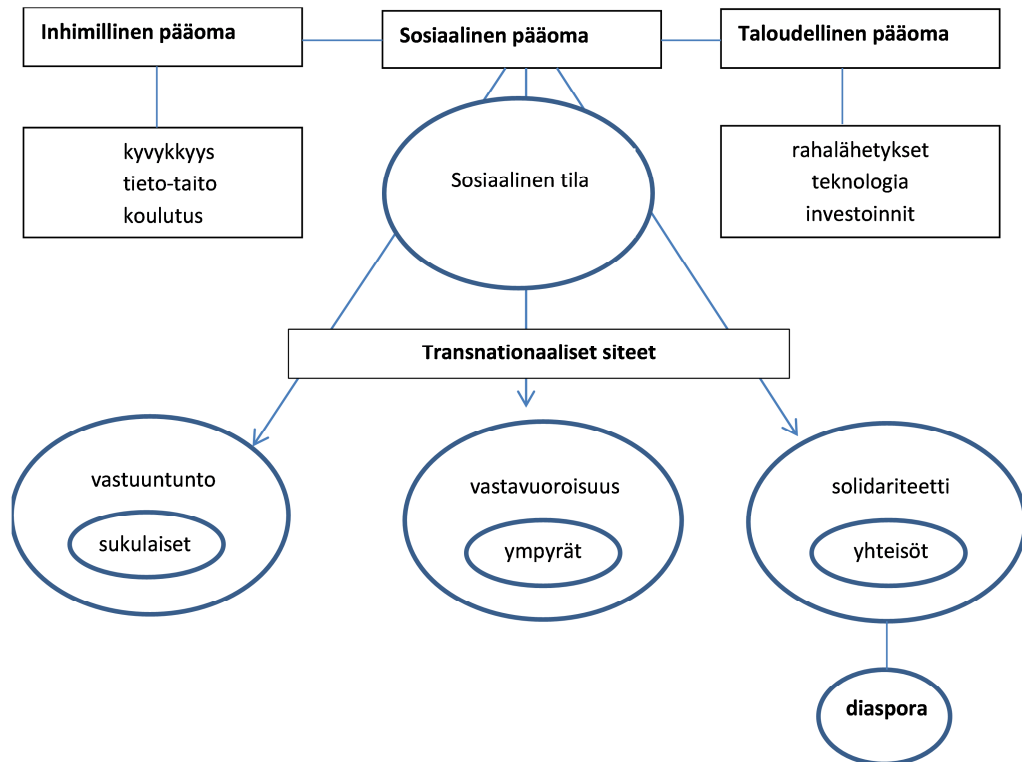
3.1.2 Transnationaaliset prosessit

Basch ym. (1994, 7) määrittelee transnationalismin prosesseiksi, joilla siirtolainen luo ja ylläpitää monisäikeistä sosiaalista verkostoaan, joka yhdistää tämän alkuperäyhteisön ja nykyisen asuinyhteisön. Erityisesti pakolaisten tapauksissa kotimaan olosuhteet määrittelevät lähdön syyt, jolloin siteet kotimaahan jäävät usein voimakkain eikä niitä voida jättää huomioimatta (Lie 1995, 304).

Transnationalistiset siteet voivat jäädä pysyviksi sosiaalisiksi ja symbolisiksi siteiksi, jotka sisältävät poliittisia, taloudellisia ja kulttuurisia prosesseja. Nämä prosessit mahdollistavat erilaisten pääomien käytön ja akkumulaation: inhimillisen pääoman kuten kyvykkyyden, tieto-aidon ja koulutuksen sekä taloudellisen ja sosiaalisen pääoman. Sosiaalinen pääoma transnationaalisissa siteissä sisältää kolme ulottuvuutta: velvollisuuden, vastavuoroisuuden ja solidaarisuuden (kuvio 3). Sosiaalinen pääoma muodostaa silloittavan toiminnon (engl. *bridging*

function), jonka kautta maahanmuuttajat ylläpitävät sosiaalisia ja symbolisia siteitä kotimaansa ihmisiin, jolloin pääoma ylittää eri olinpaikat. Siteiden ylläpito voi tarkoittaa rahalähetysten toimittamista, lomamatkan viettämistä kotimaassaan tai kotimaan auttamista kehitysprojekteihin osallistumisen kautta. (Faist 2000, 191–192, 195) Yhteyksien säilyessä kotimaahan transnationaalinen sosiaalinen tila muodostuu. Maahanmuuttajat eivät ole vain passiivisia toimijoita, jotka ylläpitäessään muodostuneita siteitä, vaikuttavat transnationalistisiin suhteisiin ylhäältä vaan päinvastoin, järjestäytyessään ja käyttäessään toimijuuttaan maahanmuuttajat luovat sosiaalisen paineen ja vaikuttavat transnationalismiin alhaalta muodostaen poliittista ja taloudellista uudelleen konfiguroitumista. (Brittain 2005, 4.)

Faist (2000, 191) erottelee transnationalistisen sosiaalisen tilan kolme eri muotoa: transnationaaliset sukulaisryhmät, transnationaaliset ympyrät sekä transnationaaliset yhteisöt. Vastuuntunto on transnationaalisia sukulaisryhmiä sitova side. ”Kun jotain on saatu toiselta, jotain täytyy myös antaa takaisin”. Tämä sosiaalinen tila on tyypillistä ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajille ja pakolaisille. Transnationaalisessa ympyrässä vaihdetaan hyödykkeitä, informaatiota ja ihmisiä. Siirtyessään asumaan toiseen maahan siirtolainen perustaa liiketoimintaa kotimaahansa hyödyntäen kielitaitoaan ja sosiaalista verkostoaan. Transnationaalisisissa yhteisöissä jäseniä sitoo voimakkaat sosiaaliset ja symboliset siteet. Ensisijainen resurssi on solidariteetti, joka ylittää sukulaisuussiteet. Transnationaalisen yhteisön jäseniä sitovat toisiinsa sama etnisyys, kansallisuus tai uskonto. Tällaisesta yhteisöstä yhtenä esimerkkinä on diaspora (kuviokuva 3). (Faist 2000, 194–195.)

Kuvio 3. Transnationaaliset prosessit Faistia (2000, 195) mukailten.

3.2 Diasporan mahdollisuudet

Diasporan käsite mahdollistaa maahanmuuttajien näkemisen objektien sijaan subjekteina, yhteiskunnan aktiivisina toimijoina (Wahlbeck 1999, 30–31). Diaspora muodostaa korvaamattoman toimijan varallisuuden, tiedon, innovatiivisten ideoiden, älyllisen kapasiteetin ja taitojen sekä luovien liiketaloudellisten toimien kanavoijana (Mohamoud 2003, 4). Kuitenkin uudessa kotimaassaan etniset vähemmistöt jäävät usein marginaaliin ja useat kokevat syrjintää (Clifford 1994, 312). Tällöin diaspora tarjoaa kollektiivisen henkisen kiinnekohdan yksilöille ja yhteisöille (Cohen 1997, 24–25) sekä mahdollisuuksia hyödyntää ryhmän mahdollistamia resursseja (Brah 1996, 193).

Vuonna 2001 noin 175 miljoonaa ihmistä eli diasporassa. Kansainvälinen siirtolaisjärjestö IOM (engl. *International Organisation of Migration*) on arvioinut, että

vuoteen 2050 mennessä luku on kasvanut 230 miljoonaan eli 2.6 %:iin ennustetusta väkiluvusta. (Mohamoud 2003, 15.) Uutta diaspora-ilmiössä on globalisaation kasvava vaikutus, jolloin teknologian kehitys, taloudelliset organisaatiot sekä kommunikaation ja matkustamisen muodot tukevat transnationaalisten suhteiden ylläpitoa ja siten lisäävät mahdollisuuksia diasporan muodostamiseen (Wahlbeck 1999, 29–30).

Diasporan kehitysyhteistyössä toimiminen on kasvattanut suosiotaan Euroopassa. Tämä Mahmoudin (2003, 7) mukaan kertoo yhä useamman maahanmuuttajan tulevan samasta kaupungista tai kylästä, klanista tai uskonnosta. Toinen selitys on akkulturaatio, jonka seurauksena vapaaehtoistyö omaksutaan ja toiminta kohdistetaan kotimaahan. Kolmantena syynä on kotimaan kansallisten sosiaalipalvelujen romahdus, minkä myötä ihmiset sekä kaupungeissa että maaseudulla jäävät sosiaalisen huollon ulkopuolelle. Myös kotimaa voi nähdä diasporan resurssina ja pyytää apua kotimaan tukemiseen ylläpitämällä suhteita ja kansallista identiteettiä sekä tarjoamalla etusijaista käsittelyä palaajille (Anthias 1998, 570). Pirkkalaisen (2005, 51) tutkimuksen mukaan somalialainen diaspora haluaa käyttää tietämystään ja tieto-taitoaan kehitysyhteistyöprojekteissa kotimaansa avustamiseksi. Sukulaisten auttaminen on todettu tärkeäksi, mutta myös maan kehityksessä ja jälleenrakennuksessa mukanaolo. Tutkimuksen mukaan diaspora ei olekaan ainoastaan mielentila, vaan sisältää myös konkreettisia toimia kotimaan kehittämiseksi. Diasporaryhmien on todettu omaavan yhä rakentavamman roolin konfliktimaiden sisäisissä sovintoneuvotteiluissa ja ne voivat toimia myös uusina vuorovaikutuksen siltoina eri maiden ja maanosien välillä (Simonen 2009).

4 JÄRJESTÖTOIMINTA INTEGROITUMISEN VÄLINEENÄ

4.1 Maahanmuuton tutkimus

Maahanmuuton tutkimus pohjautui 1950- ja 60-luvuilla voimakkaasti assimilaatio- eli sulautumisteorioihin. Teorioiden mukaan etnisen vähemmistön ja enemmistön yhteys johtaa etnisyyden merkityksen vähenemiseen ja lopulta kulttuurien hegemoniaan. Assimilaatioteoriat eivät pidä arvossaan etnisten vähemmistöjen omia kulttuureja ja niiden säilymistä. John Berry käsitteellisti maahanmuuton teorial uudelleen 1970-luvulla. (Wahlbeck 1999, 12; Alitolppa-Niitamo 2004, 41.) Berryn määrittelemien akkulturaatioasenteiden mukaan vähemmistöillä on neljä vaihtoehtoa sopeutua uuteen, enemmistön edustamaan kulttuuriin. Yhtenä vaihtoehtona on aiempien teorioiden mukaisesti sulautua kokonaan uuteen kulttuuriin ja toisena oman kulttuurin säilyttämiseen keskittyminen. Kolmas vaihtoehto on pyrkiä yhdistämään nämä kaksi ja neljäs pitäytyä molemmista kulttuureista. (Berry 1997, 9.)

Mainitut teoriat tarkastelevat maahanmuuttajia maan sisällä, huomioimatta mahdollisia yhteyksiä kotimaahan. Viime vuosina transnationalismin ja diasporan painotus on avannut kansalliset rajat ja haastanut alueisiin perustuvan nationalismin (Lie 1995, 304). Oman kulttuurin säilyttäminen tai kadottaminen on menettänyt merkitystään samalla kun maahanmuuttajien yhteyksiin ja sidoksiin rajojen yli kiinnitetään enemmän huomiota (Faist 2000, 226). Diasporan käsite kuvastaa paremmin transnationaalisten yhteisöjen ja verkostojen todellisuutta kuin siirtolaisuus/maahanmuutto ja assimilaatio. Erityisesti tämä pätee pakolaisien ja turvapaikanhakijoiden kohdalla, joiden muuttoliike perustuu ensisijaisesti kotimaansa olosuhteisiin kuin haluun aloittaa uusi elämä. Tällöin sidokset kotimaahan ovat oletettavasti voimakkaat. (Lie 1995, 304.)

4.2 Integroitumisen teoriaa ja toimia

Integraatio juontuu latinankielisestä sanasta *integer*, mikä tarkoittaa eheää. Sen voidaan siis ymmärtää tarkoittavan ”eheyttää”, ”kokonaistaa” ja ”yhdentää”. Poliittisessa merkityksessä integraatio mielletään yhteiskuntaan eheyttämiseksi, toisinaan (kuitenkin yhä harvemmin) yhdentävänä prosessina. (Pyykkönen 2007, 37.) Vaikka integraatio on oikeastaan ryhmä käsitteitä, johon edellä mainitut Berryn akkulturaatioasenteet kuuluvat, Suomessa integraatiolle tutkimuksessa ja viranomaiskielessä on vakiintunut sana *kotoutuminen* (Korkiasaari & Söderling 2010). Kotoutumisella tarkoitetaan oman kulttuurin ja normien uudelleen arviointia samalla kun omaksutaan uuden, ympäröivän kulttuurin arvoja ja normeja. Onnistuessaan kotoutuminen mahdollistaa toiminnan molemmissa kulttuureissa eli niin sanotun kaksikulttuurisuuden. Tämä vaatii kotoutujalta valmiutta kanssakäymiseen uuden kulttuurin sekä sen edustajien kanssa, sekä ympäröivältä yhteiskunnalta avoimuutta, hyväksyntää sekä kotoutumisen välineitä. (Marjeta 1998, 4, 8-9.) Tämän lisäksi kotoutumiseen vaikuttaa henkilön kielitaito, koulutustaso, ikä, terveys sekä aikaisempi kokemus vieraista kulttuureista (Sisäministeriö 2011b). Valtioneuvoston asettama asiantuntijaelin Etnisten Suhteiden Neuvottelukunta, ETNO, määrittelee kotoutumisen ”riittäväksi olosuhteisiin mukautumiseksi toimeentulon kautta”, ja toisaalta ”oman kulttuurin ja identiteetin säilyttämiseksi, mikä lisää yhteenkuuluvuuden ja turvallisuuden tunnetta yhteisön sisällä”. Tämä luo ”positiivisen heijastuman koko yhteiskuntaan”. (ETNO 2008, 9.) Kotouttamislaki määrittelee eri tahojen velvollisuudet kuten paikallisen kotoutumissuunnitelman sekä henkilön oman vastuun aktiivisesta kotoutumisesta. Laki jättää kuitenkin avoimeksi sen mitä oman uskonnon, kulttuurin ja elämäkatsomuksen säilyttämisen mahdollistavat toimet käytännössä tarkoittavat. (Jokela 2005, 24, 26.)

Kotouttamisella tarkoitetaan ”viranomaisten järjestämiä kotoutumista edistäviä ja tukevia toimenpiteitä, voimavaroja ja palveluja sekä maahanmuuttajien tarpeiden huomioon ottamista muita yhteiskunnan palveluja ja toimenpiteitä suunniteltaessa ja järjestettäessä” (Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 9.4.1999/493). Kotouttamisella pyritään hyvään

sopeutumiseen ja täten kehittämään yhteiskunnan toimivuutta ja maahanmuuttajien hyvinvointia (Räty 2002, 190). Kotoutumisen prosessinomaisuutta kuvaa asteittainen maahanmuuttajan aseman vakiinnuttaminen yhteiskunnan virallisissa ja epävirallisissa instituutioissa ja verkostoissa (Jokela 2005, 23).

4.2.1 Integraation jaottelu ja mittaus

Integraatio jaetaan rakenteelliseen ja sosiaaliseen integraatioon. Rakenteellisella integraatiolla tarkoitetaan yksilön sulautumista osaksi yhteiskunnan rakenteita kuten työmarkkinoita. Sosiaalinen integraatio tarkoittaa dynamisempaa ja satumanvaraisempaa prosessia, joka perustuu vuorovaikutukseen ympäristön kanssa. Sosiaaliseen integraatioon vaikuttavat enemmän ympäristön asenteet ja mielipiteet. (Pyykkönen 2007, 38.)

Kotoutuminen on hyvin yksilöllinen prosessi, joka on toisille helpompaa, kun taas toisilla se kestää kauemmin. Erityisesti ensimmäisen sukupolven maahanmuuttaja voi kokea joutuneensa eri maailmojen ristiriitaan, jossa häneen vaikuttavat entinen kotimaa, maahanmuuttajayhteisö sekä suomalainen yhteiskunta. (Räty 2002, 190.) Kotoutumisen onnistumista mitataan kielen omaksumisella, koulutukseen ja työharjoitteluun hakeutumisella, siviilisäädellä, työmarkkinoille pääsemisellä sekä terveys- ja sosiaalipalvelujen käytöllä (Tabi 2009, 14). Taloudellisen sopeutumisen indikaattori liittyy yleensä työmarkkinoihin, ja erityisesti korkeasti koulutettujen maahanmuuttajien sijoittumista työelämään pidetään kotoutumisen onnistumisen mittarina. Sosiaalisia mittareita ovat muun muassa asumistason ja maahanmuuttajakeskittymien muodostuminen. (Jokela 2005, 27–28.) Kotoutumista ei ole kuitenkaan mahdollista kvantitatiivisesti mitata, sillä sen merkitys muodostuu käyttöyhteydestä riippuen. Niin maahanmuuttajat kuin integraatioon liittyvät hallinnon toimijatkin määrittelevät kotoutumisen tai kotouttamisen omista subjektiivisista lähtökohdistaan. (Pyykkönen 2007, 41.)

4.2.2 Monikulttuurisen yhteiskunnan määrittely ja toteutuminen

Kotoutuminen sisältää yksilöllisen vastuun prosessista ja maahanmuuttajan omaa aktiivisuutta korostetaan sujuvan kotoutumisen mahdollistamisessa (Jokela 2005, 26–27). Tätä integraatioon liittyvää yleistystä kotoutumisprosessin yksilöllisestä valitsemisesta Wahlbeck (1999, 3) kritisoi. Hänen mukaansa tämä oletus unohtaa sosiaalisten rakenteiden vaikutuksen sosiaalisiin suhteisiin ja yksilöön. Vaikka kotoutujan omaa vastuuta kotouttamisesta on korostettu, kotouttamiseen liittyvät toiminnot ovat perustuneet yksipuoliseen hallintointiin suomalaisen hallinnon ja kulttuurin ehdoilla ilman vastavuoroisuutta kotoutujan kanssa. Esimerkkinä tästä voidaan pitää monikulttuurisuutta, joka mielletään yhdeksi harvoista globalisaation ilmiötä positiivisesti kuvaavista termeistä. Monikulttuurinen yhteiskunta käsittää politiikan, oikeusjärjestelmän ja kulttuurin sekä toisaalta valtion, yhteisön ja yksilön välisen suhteen arvioimista. Sisältö on kuitenkin melko epäselvä eikä kerro mitään yhteiskunnan sisältämien eri etnisten ryhmien välisistä suhteista. (Jokela 2005, 11–12; Ekholm & Forsander 1994, 107.) Monikulttuurisuuden sanotaankin sanan laajasta käytöstä huolimatta itse asiassa tekevän eron ”suomalaisen” ja ”muiden” välille, jolloin monikulttuurisuuden toteuttamisesta vastaavat ainoastaan suomalaiset, ”toisten” osallistumatta siihen (Pyykkönen 2007, 39, 41). Toisaalta tätä erottelua ja ihmisten kategorisointia ylläpitää myös maahanmuuttaja-sanana yleinen käyttö kontekstista riippumatta. Maahanmuuttopolitiikan integraatioon pohjautuvasta mallista kertoo siihen kohdistettujen varojen keskittäminen vastaanottovaiheeseen maahanmuuttajien sosiaalisen aseman parantamisen sijaan. (Jokela 2005, 11–12, 14.)

Vanhemmille maahanmuuttajille kotoutuminen voi olla haastavampaa kuin nuoremman sukupolven edustajille. Nuorten kotoutumista helpottaa koulu, nuorisotalot sekä sosiaalinen media ja teknologian tarjoamat erilaiset mahdollisuudet (Monitori 2010). Aikuisilla maahanmuuttajilla on jo tietynlainen sosiaalinen pääoma, jonka mukaan he mieltävät maailman rakentumisen, järjestyksen ja oman paikkansa siinä. Omat juuret, kokemukset ja oman identiteetin käsitys ovat koetuksella uuteen, erilaiseen yhteiskuntaan saavuttaessa. (Cornell & Hartmann 1998, Jokela 2005, 15 mukaan.) Lasten kotoutuessa nopeammin, aikuiset usein

menettävät luontaisen auktoriteettiasemansa lastensa silmissä (Salovaara 2004, 63).

4.2.3 Maahanmuuttajien työllistymisen vaikutus kotoutumiseen

Suurten ikäluokkien siirtyminen eläkkeelle lisää Suomen työvoimapulaa, minkä lisäksi Suomesta muuttaa pois vuosittain erityisesti korkeasti koulutettua työvoimaa (Nieminen 2003; Arajärvi 2009, 7). Ratkaisu Suomen työvoimapulaan voisi löytyä hyvinkin läheltä, sillä Suomessa asuvia työkäisiä (15–64 vuotiaita) maahanmuuttajia on noin 105 000 eli noin 79 %. Luku on huomattavasti suurempi kuin vastaava osuus suomalaisista: 66 %. (Arajärvi 2009, 6-7.)

Vuonna 2010 hallitus hyväksyi yksimielisesti tänä vuonna voimaan tulevan lain kotoutumisen edistämisestä. Laki perustuu kotouttamispolitiikan tehostamiseen ja siten maahanmuuttajien saattamiseen kokonaisvaltaiseksi osaksi suomalaista yhteiskuntaa. Uusi laki jakaa kotouttamisen vaiheisiin, jossa yksi osa prosessia on alkukartoituksessa tapahtuva osaamisen selvitys sekä henkilökohtainen suunnitelma koulutuksen ja työllistymisen tukemiseksi. (Työministeriö 2006.) Työelämän roolia kotouttamisessa on painotettu, mistä kertoo kotouttamisasioiden siirtäminen hallituksessa sisäasiainministeriöstä työ- ja elinkeinoministeriöön. Helsingin Sanomien artikkelissa (29.8.2011) työministeri Lauri Ihalainen kehottaa arvostamaan maahanmuuttajia voimavarana 2010-luvun ikääntyvässä Suomessa. Hän myös korostaa kansalaisjärjestöjen toimintaan osallistumisen merkitystä sujuvassa kotouttamistyössä. Ihalaisen mukaan ”kotoutumisohjelman epäonnistuminen voi johtaa pysyvään syrjäytymiseen ja yhteiskunnan ryhmien eriytymiseen”. (Ihalainen 2011) Eriytymisen seurauksena suomen oppiminen estyy ja siten myös mahdollisuus työllistymiseen (Salmela 2009).

On todettu, että mikäli yhteiskunta jatkuvasti torjuu maahanmuuttajan aktiivisuuden, eristäytyminen voi olla eräänlainen puolustautumismekanismi. Maarit Marjetan Opetushallitukselle tekemässä selvityksessä *Kotimaassa tiedettiin kuka minä olen -selvitys maahanmuuttajien kotoutumisesta* kyseenalaistaa kotoutumisen suomalaiseen yhteiskuntaan, mikäli siihen ei anneta mahdollisuutta.

Yksi hänen haastattelemistaan perheenisistä, somalialainen insinööri on jatkuvista yrityksistään, henkisestä pääomastaan, elämäkokemuksestaan sekä neljän kielen sujuvasta puhumisesta huolimatta työttömänä. Pitkään jatkunut työttömyys ja ennakkoluulot onkin todettu syrjäytymisen suurimmiksi aiheuttajiksi. (Marjeta 1998, 4, 36, 45–47.) Wahlbeckin (1999, 128) mukaan maahanmuuttajien korkea työttömyysaste kertoo suomalaisen kotouttamisohjelman epäonnistumisesta. Tämän on todennut myös entinen maahanmuuttoministeri Astrid Thors (2008), joka on sanonut yhteiskunnallisen marginalisoitumisen uhkaa lisäävän sekä työnhaussa että työelämässä esiintyvä syrjintä ja ennakkoluulot. Työttömyys maahanmuuttajilla on kolminkertainen kantaväestöön verrattuna ja naisilla korkeampi kuin miehillä. Tästä huolimatta naiset ovat miehiä aktiivisempia kotoutumiseen liittyvissä toimenpiteissä kuten koulutukseen ja työharjoitteluun hakeutumisessa. Kuitenkaan tämä ei ole näkynyt työttömyyden alenemisenä maahanmuuttajanaisten keskuudessa.

4.3 Maahanmuuttajien järjestäytyminen Suomessa

Useimmissa maahanmuuttajien järjestäytymistä tutkineissa aineistoissa järjestön ja yhdistyksen erottelua ei esiinny, joten työssä käytetään järjestö-nimeä molemmista järjestäytyneen toiminnan muodoista. Verrattaessa yhdistykseen järjestö eroaa siitä suurempana, puolivaltiollisena organisaationa, jonka toiminta pohjautuu enemmän liiketoiminnalliseen toimintamalliin. Yhdistys on enemmän paikallinen ja koostuu vapaaehtoisista, jotka jakavat samat intressit, arvot ja yhtenäisen identiteetin. (Pyykkönen 2007, 32–33.) Leif Rönningin (1999, 97–98) mukaan ”kolmatta sektoria voisi kuvata sosiaalisesti yhteiseksi”, joka ”on varsin lähellä ihmistä ja lähtee arjen tilanteista kokemuseräiseen ja omakohtaiseen tietoon ja osaamiseen keskeisesti tukeutuen”. ”Samankaltaisissa tilanteissa olevat ihmiset muodostavat vertaisryhmiä auttaakseen itseään ja toisiaan” ja ”tekevät sitä mihin ovat motivoituneita”.

Järjestöt nähdään kansalaisyhteiskunnan toimijoina, joilla vaikutetaan sen jäsenien osallisuuteen ja hyvinvointiin. Huolimatta vapaaehtoisuuteen perustuvasta

toiminnasta järjestöjä pidetään usein asiantuntijaorganisaatioina. Maahanmuuttajien lukumäärän lisääntyessä myös maahanmuuttajajärjestöjen lukumäärä on kasvanut. Tähän mennessä maahanmuuttojärjestöjen toiminnan merkitys on nähty lähinnä rasismien torjuna sekä oman kulttuurin ja kielen ylläpitäjänä, vaikka niillä on myös kotoutumista edistävää toimintaa. Maahanmuuttopolitiikan on koettu perustuvan enemmän subjektiiviseen viranomaiskäytäntöjen ja – palvelujen tarjoamiseen, kuin vuorovaikutukseen ja kotoutumisen kaksisuuntaisuuden maahanmuuttajajärjestöjen kanssa. (ETNO 2008, 6; ETNO 2009, 15.)

Ensimmäisten somalien tullessa Suomeen 1990-luvun alussa heitä vastassa oli taloudellisen laman keskellä oleva ja uusiin tulokkaisiin valmistautumaton yhteiskunta. Somaleilla itsellään oli taakkanaan koettu sisällissota sekä tulijoiden hajanaisuus uudessa isäntämaassaan. Tilanteeseen reagoitiin kannustamalla somaleja perustamaan yhdistyksiä. Somalit ovat yksi aktiivisimmista diasporista Suomessa, sillä tilastosta ja lähteestä riippuen somalijärjestöjä on Suomessa 60–100. Suomen Somaliliitto perustettiin moninaisen järjestötoiminnan ja toisaalta tuloksettomuuden seurauksena 1990-luvun puolivälissä. Suomen Somaliliittoon kuuluu 25 jäsenjärjestöä, joista noin puolet tekee kehitysyhteistyötä ilman varsinaista toimintaa Suomessa. (ETNO 2009, 10, 12.)

4.3.1 Maahanmuuttajajärjestöt kotouttajina

ETNO:n (2008, 8) toteuttamassa tutkimuksessa järjestötoiminnan kotouttavasta vaikutuksesta, haastatellut maahanmuuttajajärjestöjen edustajat näkivät roolinsa kotouttajana ja osallistajana yhteiskunnan toimintaan tärkeänä ja kotoutumisprosessia helpottavana. Järjestöjen tarjoaman sillanrakentajan roolin avulla vuorovaikutus kantaväestöön muodostuu ja tasavertaisuus ja yhteisymmärrys ympäröivän yhteiskunnan kanssa mahdollistuvat, mikä on osallistuvan ja kotoutuneen henkilön uuden elämän kriteeri. Järjestössä suomalainen yhteiskuntajärjestys ja lainsäädäntö tulevat tutuksi, ja järjestö toimii toisaalta henkisenä turvapaikkana, vertaistuen tarjoajana sekä oman identiteetin vahvistajana. (ETNO 2008, 9.) Pyykkösen mukaan (2007, 6) maahanmuuttajajärjestöillä on voimaan-

nuttava vaikutus jäseniinsä, minkä lisäksi järjestäytyminen tekee maahanmuuttajista viranomaisille helpommin hallinnoitavia. Kuitenkin integroitumista maahanmuuttajien toiminnan sekä heidän oman kotoutumiskäsityksensä kautta on tarkasteltu vähän. Pyykkönen toteaa tämän yllättäväksi, sillä maahanmuuttajia on pitkään kannustettu perustamaan yhdistyksiä. (Pyykkönen 2007, 11.)

Maahanmuuttajien houkutteleva järjestötoimintaan ei ole helppoa. Vapaaehtoisuuteen perustuva toiminta on yleensä heille vierasta, ja myös kieli sekä kulttuurierot voivat asettaa omat haasteensa. (Hammar-Suutari 2003, 6-7.) Maahanmuuttajajärjestöissä etninen tausta on usein kansalaisuutta tärkeämpi, minkä vuoksi somalien perustamista järjestöistä osa on lopettanut toimintansa tai yhdistynyt toiseen (Zakeri & Tuunainen 2005, 25). Maahanmuuttajalle järjestötoiminta voi toimia ponnahduslautana työelämään, kun taas järjestö itse saa hyödyn tämän osaamisesta ja kokemuksesta erilaisesta työ- ja kansalaisyhteiskunnan toiminnasta. Maahanmuuttaja voi olla myös jo pitkään etsinyt töitä, jolloin järjestö saa hänestä motivoituneen ja aktiivisen toimijan. (Hammar-Suutari 2003, 7, 14, 16.) Maahanmuuttajilla on olemassa verkostot, joilla he tavoittavat kohderyhmän, joka suomalaiselta järjestöltä jää saavuttamatta. Heillä on myös yleensä parempi käsitys kohderyhmänsä tarpeista, mutta yksin toimiessaan maahanmuuttajajärjestöjen kieli voi aiheuttaa ongelmia haettaessa julkista rahoitusta. (Zakeri & Tuunainen 2007, 13, 45.)

4.3.2 Miksi maahanmuuttajien järjestäytymistä tulisi tukea?

Sisäasiainministeriön toteuttaman tutkimuksen mukaan maahanmuuttajien työllistämisen ratkaisemiseksi heidän keskinäistä kansalaistoimintaa, kulttuurista kanssakäymistä sekä yhteyksiä suomalaiseen kansalaistoimintaan tulee tukea ja kehittää (Arajärvi 2009, 4). ETNO, joka avustaa ministeriöitä maahanmuuttajapolitiikassa, on vaatinut seuraavalta hallitukselta lisää resursseja etnisten vähemmistöjen järjestötoimintaan ja maahanmuuttajien osallistamiseen. ETNO:n mukaan ”järjestötoiminnan tukeminen on tärkeää, koska järjestöillä on tärkeä rooli kotoutustyössä ja yhteistyössä viranomaisten kanssa”. (Uutisnetti Oy 2011)

Garsonin ja Neymarcin (1995/1996, 32) mukaan paikallisen hallinnon ja maahanmuuttajayhteisön välinen yhteistyön kehitys on yksi sujuvan integraation mahdollistajia. Eri etnisten- ja maahanmuuttajaryhmien yhdistysten perustaminen on merkki integraatiosta ja maahanmuuttajien aktiivisesta toimimisesta yhteiskunnassa. Päättäjien kannustuksella ja luottamuksella voi olla hyödyllinen vaikutus, kun ne tunnustavat maahanmuuttajien tai etnisten ryhmien yksilöllisyyden ja heidän jäsenyytensä yhteisössä. Tehokas yhteistyö eri osapuolten välillä saa aikaan yhteisen äänen ja onnistuneen integraation ilman suuria ulkopuolisia resursseja. Vaikka monikulttuuristen järjestöjen ja maahanmuuttajatoimijoiden asiantuntemuksen kysyntä on kasvanut ja osallistumista pidetään tärkeänä, on niiden hyödyntäminen edelleen vapaaehtoisuuteen perustuvaa. ETNO:n (2008, 11) mukaan ammattitaidosta pitäisi maksaa myös maahanmuuttajille siinä missä muillekin. Tämä nostaisi heidän työpanoksen arvoa ja edistäisi tasa-arvoista kohtelua.

Milla Ruhasen ja Tuomas Martikaisen (2006, 69) tekemän tutkimuksen mukaan maahanmuuttajanaishille on perustettu erilaisia kotoutumista tukevia hankkeita, jotka liittyvät harrastuksiin ja kokoontumispaikoiksi tarkoitettujen keskusten tukemiseen. He toteavat tutkimuksessaan, että maahanmuuttajat nähdään yleisesti ongelmallisina toiminnan kohteina, joita tulee ohjastaa suomalaisen yhteiskunnan toimintaan. Heidät tulee "normalisoida" työmarkkinakelpoisiksi ja heidän oma toimijuutensa kelpaa ainoastaan toisten maahanmuuttajien opastamiseen. Vaikka humanitäärisillä maahanmuuttajilla on yleensä heikommat edellytykset onnistua työnhaussa, ei heidän toimijuuttaan tule aliarvioida.

ETNO:n (2008, 12) mukaan kunnat voisivat suoraan kutsua maahanmuuttajajärjestöjä erilaisiin hankkeisiin tai projekteihin. Tämä lisäisi paikallista osallistumista ja osaamista. Järjestöjen yhteistyön ja yhteisten päämäärien löytämisellä järjestötoimintaa voitaisiin kehittää, keskinäisiä erimielisyyksiä välttää ja järjestökentän hajanaisuutta vähentää. Järjestöjen yhteistyöhön ja verkostoitumiseen tulisi panostaa, jottei pieni tiettyyn etnisyyteen tai uskontoon perustuva ryhmä, joka korostaa toiminnassaan suhdetta lähtömaahan tai kulttuuriin, eristäydy ympäröivästä yhteiskunnasta. Toisaalta, ETNO:n tutkimuksen mukaan maa-

hanmuuttajien eristäytymisen uhkaa on korostettu jo liikaa, ja se viestii epäluot-
tamuksesta ja ääriliikkeiden pelosta. (ETNO 2008, 9, 14)

5 DIASPORA JA KEHITYSYHTEISTYÖ

5.1 Diasporan ja kehityksen välinen yhteys

Mohanin & Zack-Williamsonin (2002, 104) mukaan diasporan ja kotimaan kehityksen välisen yhteyden voi määritellä kolmen eri muodon avulla. *Diasporan oma kehitys* sisältää sen, miten ihmiset diasporisissa yhteisöissä hyödyntävät paikallisia diasporisia yhteyksiä turvatakseen taloudellisen ja sosiaalisen hyvinvointinsa ja samalla osallistuvat omaan paikalliseen kehitykseen. *Kehitys diasporan kautta* tarkoittaa sitä, miten diasporiset yhteisöt hyödyntävät globaaleja yhteyksiä mahdollistaakseen taloudellisen ja sosiaalisen kehityksensä. *Diasporan aikaansaama kehitys* viittaa diasporisiin virtauksiin ja kotiin ylläpidettyihin yhteyksiin, joilla kotimaan kehittäminen mahdollistuu. Tämä sisältää ideoiden, rahan ja poliittisen tuen virran diasporan jäsenen kotimaahan, olemassa olevaan tai toteutuvaksi toivottuun. Mohanin mukaan diasporan aikaansaama kehitys kotimaassa on siten riippuvainen sekä diasporan omasta kehityksestä että diasporan kautta tapahtuvasta kehityksestä, jolloin kaikki tasot tulee ottaa huomioon. (Mohan & Zack-Williamson 2002, 123.) Lisäksi useat muut tekijät vaikuttavat mahdollisuuteen reagoida kotimaassa tapahtuvaan kriisiin. Nämä tekijät ovat henkilön koulutustaso, erikoistumisalue, työllisyystilanne, maahanmuuttostatus, sosiaalisen ja poliittisen tietoisuuden taso, mahdollisuus saada tietoa sekä luotettavien, toimintakykyisten rakenteiden olemassa olo kotimaassa. (Ndofor-Tah 2000, 2.)

5.2 Diasporan kasvava merkitys kehitykselle

Kansainvälisen maahanmuuton ja kehityksen diskurssi on yleensä keskittynyt kolmeen teemaan: rahalähetyksiin, osaavien toimijoiden poismuuttoon (engl. *brain drain*) sekä diasporaan (Skeldon 2008, 7). Kesti kuitenkin pitkään ennen kuin viranomaiset ja poliitikot alkoivat kiinnittää huomiota maahanmuuton mahdollisuuksiin kehitysyhteistyössä. Tämä johtui siitä, että eniten huomiota kehi-

tysyhteistyössä kiinnitettiin paikallisen kehityksen kannustamiseen ja kun maahanmuuttoa tarkasteltiin, se koettiin yleensä kehityksen vastakohtana: maastamuutto käsitettiin merkinä köyhyydestä ja kehitysprojektit aloitettiin maastamuuton vähentämiseksi. Viime aikoina tämä käsitys on muuttunut. Vaikka vastaanottavissa maissa maahanmuutto on alettu kokea yhä enemmän kansallista identiteettiä uhkaavana ongelmana, voidaan kansainvälinen siirtolaisuus kokea myös positiivisesti, oikeilla käytännöillä toteutettuna yhdeksi kehityksen myötävaikuttajaksi. Rahalähetysten lisäksi lisäarvoa on alettu antaa sosiaaliselle tiedon, ideoiden, osaamisen ja työvoiman siirrolle, josta sekä isäntämaa, kotimaa että maahanmuuttaja hyötyvät. Kuitenkin toistaiseksi suurin tekijä tässä kehitysyhteistyön uudessa muodossa on isäntämaa, joka on määrännyt tahdin valinnoillaan rajojensa suojelusta ja maahanmuuttoa rajoittavilla toimillaan. (Zoomers & Van Naerssen 2006, 6-7.)

Diasporan merkitys kehitysyhteistyölle lähtee sen tiedosta kotimaansa kulttuurista, kielestä, yhteiskunnasta, historiasta, uskonnosta ja politiikasta sekä verkostoista avaintoimijoihin omassa tai vanhempiensa kotimaassa (Norjan Ulkoministeriö 2009, 101). Toiseksi, diasporan tiedon merkitys voi lisääntyä ymmärryksestä, joka tulee konfliktin, nälän ja/tai alikehittyneisyyden kokemisesta tai sen näkemisestä miten tämä kaikki vaikuttaa läheisiin (Erdal & Horst 2010, 10). Nämä kokemukset lisäävät uuden ulottuvuuden ihmisen motivaatioon, omistautuneisuuteen ja näkökulmiin, jota ei tule aliarvioida diasporan ja kehityksen välistä yhteyttä arvioitaessa (Brinkerhoff 2006, 28–29). Kolmanneksi diaspora voi kiinnittää kantaväestön huomion kotimaansa kehityksen asteeseen tai poliittiseen tilanteeseen ja mahdollisesti muodostaa jäsenistään merkittäviä toimijoita suomalaisessa kehitysyhteistyössä (Norjan Ulkoministeriö 2009, 101).

Yksi konkreettinen esimerkki diasporan osallisuuden hyödyistä kehitysyhteistyössä on heidän yleensä parempi pääsy alueille, jonne muilta se ei onnistu, kuten maantieteellisesti eristyksissä oleville tai korkean riskin alueille. Somaliassa bilateraalin eli kahdenkeskisen kehitysyhteistyö ei ole mahdollista, joten kansainväliset toimijat toimivat lähes yksinomaan Nairobista käsin sen sijaan, että olisivat Keski- tai Etelä-Somaliassa (Horst ym. 2010, 13.) Suomen Ulkomi-

nisteriö on myös ilmaissut huolensa kehitysyhteistyöhankkeiden turvallisesta toteutuksesta Somaliassa maan epävakaa tilanteen ja keskushallinnon puuttumisen vuoksi eikä tällä hetkellä lähetä työntekijöitään maahan (Suomen Ulkoministeriö 2010; Hukka 2010, 5). Voi myös olla niin, että ulkopuolisten läsnäolo hyväksytään ainoastaan diasporan jäsenien ja järjestöjen avulla. Diasporan edustajat voidaan usein nähdä paikallisten yhteisöjen edustajina, sillä he ovat kokeneet ja kärsineet saman sodan, mikä antaa heille moraalisen oikeuden toimia. Täten kotimaan ihmiset ovat usein hyväksyvämpiä ja halukkaampia kuuntelemaan ohjeita diasporan jäseniltä kuin ulkomaalaisilta. (Bercovitch 2007, 35.)

5.3 Palaamisen eri muodot

Maahanmuuttajan syyt palata kotimaahan voivat olla moninaiset. Jo vuonna 1974 Cerase on esittänyt neljä eri syytä maahanmuuttajan paluulle. *Epäonnistujan paluulla* hän kuvaa maahanmuuttajia, jotka eivät ole onnistuneet löytämään työtä selviytyäkseen ja toimittaakseen rahalähetyksiä kotiin. *Konservatiivin paluulla* hän viittaa maahanmuuttajaan, joka on ollut kykenemätön selviytymään erilaisessa kulttuurissa kaukana sukulaisten ja ystävien luota. *Eläkkeenviettoon palaavat* taloudellisesti turvatut maahanmuuttajat. *Innovaation paluu*, nykyiseltä termiltään ”aivotuonti” (engl. *brain gain*), on diasporan ja kehityksen yhdistäville tutkijoille ollut merkittävin. Tulee kuitenkin huomata, että syyt palata kotimaahan ovat muuttuneet vuodesta 1974. Täten kannustimien tulee olla myös erilaiset. (Cerase 1974, Van Hear & Nyberg Sørensenin 2003, 145 mukaan.)

King (1978, 177) on puolestaan listannut neljä eri maahanmuuttajan paluun muotoa: satunnainen paluu, kausiluonteinen paluu, väliaikainen paluu sekä pysyvä paluu, jotka kaikki voivat olla hyödyksi kotimaan kehitykselle. Kaikille maahanmuuttajille paluu ei ole kuitenkaan mahdollista. Globalisoituneessa maailmassa, jossa tieto, pääoma ja kommunikointi ei tunne valtioiden rajoja, paluun ei tarvitse enää olla fyysistä vaan sen rinnalle voidaan lisätä virtuaalinen paluu. Kehitystä voidaan edistää myös kaukaa, fyysisestä läsnäolosta riippumatta.

(Sward ym. 2009, 3; Koser & Van Hear 2003, 17.) Yksi esimerkki virtuaalisesta paluumuutosta on albanialainen Alb-Shkenca Forum, joka on transnationaalinen verkosto sekä kotimaassa että muualla asuville albaanialaisille akateemikoille. Foorumissa pyritään löytämään ratkaisuja albanialaisten kohtaamiin ongelmiin sekä tapoja kehittää tiedettä ja teknologiaa Albaniassa. (Sward ym. 2009, 2.)

5.4 Diaspora- spatiaalinen resurssi

Tässä työssä diasporalla viitataan pakolaistaustaiseen maahanmuuttajaan. Kirjallisuudessa esiintyy viittauksia työperäisiin siirtolaisiin diasporan edustajina ja heidän myötävaikutuksesta kotimaansa kehittämiseen. Tällaisia esimerkkejä ovat kiinalainen ja intialainen diaspora, jotka ovat merkittävästi vaikuttaneet kotimaansa taloudelliseen kehitykseen suorilla investoinneilla tai kotimaansa lobbauksen myötä. Tulee kuitenkin muistaa, että molemmissa esimerkkipaikoissa olosuhteet kehitykselle sekä kotimaassa että diasporan keskuudessa olivat suotuisat ja vaikea uusia. (Sward ym. 2009, 2.) Kaksi merkittävää tekijää tulee huomata vertailtaessa aasialaisten diasporien merkittävää vaikutusta kotimaidensa taloudelliseen kehitykseen ja vastaavanlaisen kehityksen mahdollistumista muualla kuten Afrikassa. Diaspora voi vaikuttaa kehitykseen, mutta ei luoda sitä. Kehityksen mahdollistavat rakenteet tulee olla olemassa, jotta diasporan toimijuus on tehokasta. Toiseksi diaspora on hyvin heterogeeninen ryhmä osaamista, koulutusta, lähtökohtia ja poliittista vakaumusta. Diasporaa ei voi siten myöskään pitää ainoastaan helposti ohjailtavana resurssina, vaan tulee ottaa huomioon, että transnationaaliset yhteydet voivat pitää sisällään myös turvallisuus- ja geopoliittisia kysymyksiä. (Skeldon 2008, 12–14.)

Yksi huomattava diasporan tapa toimia on investoida kollektiivisesti kehityshankkeisiin kotimaassa toimivien yhdistysten kautta. Vastaavanlaisilla hankkeilla on rahoitettu lukutaidon kehittämistä, sairaaloja, kouluja ja teitä. Kuitenkin yhdistysten mahdollisuudet avustaa kehityksessä vaihtelevat suuresti muun muassa yhdistyksen koon ja varallisuuden mukaan. (Sward ym. 2009, 2.) Kan-

salaisjärjestöt ja rahoittajat pohjoisessa ovat kritisoineet somalidiasporan kehityshankkeiden keskittymistä tietyille alueille, tavallisesti aktiivisen toimijan kotiseuduille. Blion (2002, 240) kyseenalaistaa tämän pitämällä projektin käynnistämistä helpompana ja turvallisempana, mikäli alue ja ihmiset ovat jo ennestään tuttuja. Yksi esimerkki vastaavanlaisesta toiminnasta on Hollannissa perustettu Sikaman-järjestö. Järjestö perustettiin auttamaan maahan saapuvia ghanalaisia sopeutumisongelmissa sekä kulttuurishokin lieventäjänä, mutta transnationaalisten yhteyksien sekä strategisen aseman ansiosta se alkoi luoda aloitteita eri kehityssektoreille Ghanassa. Verkostojensa avulla Sikaman tutustuu alueeseen ja paikallisiin oloihin ja tunnistaa niiden kehitystarpeet. (Mohamoud 2003, 22.)

5.5 Diasporan hyödyntäminen Suomessa

Helsingin yliopiston valtiotieteellisen tiedekunnan dekaanin ja Euroopan komission rahoittaman DIASPEACE-tutkimushankkeen johtajan Liisa Laakson (2011) mukaan eurooppalainen maahanmuuttopolitiikka on liikaa keskittynyt sisäpolitiikkaan ja kotouttamiseen. Hänen mukaansa ulkopolitiikka ei ole vain ”kansallisvaltioiden kansallisten etujen edistämistä”, vaan myös globaalipolitiikkaa ja täten myös muiden kansojen osallistamista. Hänen mukaansa maahanmuuttajien asiantuntemus tulee hyödyntää huolimatta ristiriitaisista ja epärealistisista tavoitteista, joita voi esiintyä eri toimijoiden välillä. Yhteistyö vaatiikin Laakson mukaan vuoropuhelua, kompromisseja ja molemminpuolista oppimista. Diasporan osallistuminen yhteiskunnalliseen toimintaan voi saada arvostusta osakseen länsimaisissa yhteiskunnissa ja täten vaikuttaa positiivisesti näiden yhteiskuntien ja muun maailman suhteisiin. Norjassa pakistanilaisten osallistaminen kehitysyhteistyöhön on vahvistanut yhteisöä ja edistänyt kotoutumista. (Laakso 2011.) Vaikka monikulttuuriseen järjestökenttään liittyvää yhteistyötä ja verkostoa on jo luotu, varsinainen toiminta on vielä vähäistä. Toisaalta yhden suurimman maahanmuuttajarahojen Raha-automaattiyhdistyksen edustajan Hilppa Tervosen mukaan ”parhaiten ovat toimineet juuri sellaiset hankkeet, joissa maahanmuuttajat ovat aidossa yhteistyössä suomalaisen järjestön kanssa”.

Tällöin yhteiskunnan ja järjestelmän tuntemus saadaan yhdistettyä maahanmuuttajien tuomiin uusiin näkökulmiin ja ideoihin. (ETNO 2009, 15, 25.)

5.5.1 Suomen aktiiviset somalit

Vuonna 2004 peräti 18 somaliyhdistystä perusti suomalaisen Solidaarisuusjärjestön tuella yhtenäisen Suomen Somalia-verkoston, joka alkoi toimia kattojärjestönä jäseniensä kouluttamiseksi, jäsenjärjestöjensä yhteistyön aloittamiseksi ja kehitysyhteistyöhankkeiden toteuttamiseksi. Vuosina 2008–2009 tuli 59 hakemusta 17 Suomen Somalia-verkoston kuuluvalta järjestöltä, jotka hakivat kehitysyhteistyön hanketukea Ulkoasiainministeriöltä ja 23 hyväksyttiin. (Simonen 2009.) Vuonna 2010 lähes 2,7 miljoonan euron hanketuella toimi 27 erilaista projektia Somaliassa edistään koulutusta, terveydenhoitoa, ruokaturvaa ja naisten asemaa. Hankkeiden sijainti vaihtelee toimijoiden kotiseudun mukaan ja rakentuu paikallisten yhteisöjen ympärille. Hankkeita on meneillään sekä turvallisemmassa Somalimaassa että eteläisen Somalian epävakailta alueilla. Suomen Somalia-verkoston toiminnanjohtajan Marja Tiilikaisen mukaan Suomen somalien sosiaalisen verkoston ja paikallisten kansalaisjärjestöjen avulla toiminta on luotettavaa ja mahdollista. (Suomen Ulkoministeriö 2010; Hukka 2010, 4-5.)

Suomen somalit ovat olleet myös mukana Helsingin IOM:n alueellisen toimiston kehittämässä Health-MIDA-hankeessa, jonka tavoitteena on vahvistaa paikallisia terveysalan ammattilaisia tieto-aidon siirrolla, ja näin voimaannuttaa alueen terveyssektoria ja auttaa Somalian jälleenrakennustyötä. Hanke on esimerkki väliaikaisesta paluusta, jonka tarkoituksena on vahvistaa ulkomailla koulutettujen diasporien ja kotimaiden välisiä yhteyksiä ja tämän avulla kehittää Afrikkaa. Hanke alkoi koordinoimalla Somalian terveyssektorin puutteet, jonka perusteella Suomessa terveysalan ammattilaisiksi koulutautuneet somalit oli tarkoitus lähettää väliaikaisesti avustamaan paikallisia terveysviranomaisia, kansalaisjärjestöjä, sairaaloja ja yliopistoja. (IOM 2008.) MIDA on toteutettu myös Hollannissa, Italiassa ja Belgiassa, jossa terveys-, koulutus-, laki- ja insinöörialan asi-

antuntijoita on lähetetty lyhytaikaisiin apua ja asiantuntijuutta tarjoaviin hankkeisiin Keski-Afrikkaan. Vuoteen 2009 mennessä 400 asiantuntijaa osallistui ja 20 on palannut kotimaahansa hankkeen myötä pysyvästi. (Sward ym. 2009, 3.)

Suomen somalidiasporan jäseniä on osallistunut myös YK:n kehitysohjelman, UNDP:n käynnistämään hankkeeseen vuosina 2004–2009, joka perustui ulkomailla asuvien tietämyksen siirtoon kotimaahan. QUESTS- hankkeessa (engl. *Qualified Expatriate Somali Technical Support*) somalidiasporat ovat hankkineet teknisiä taitoja isäntämaassaan ja nämä taidot hyödynnetään Somalian jälleenrakennuksessa. Samalla osallistetaan somalidiasporan jäseniä kestävän inhimillisen kehityksen luomiseen. (UNDP 2004, UNDP Somalia 2007.)

5.5.2 Kotimaan ja isäntämaan toimet diasporan osallistamiselle kotimaan kehitykseen

Vaikka usein kirjallisuus toisin asian esittääkin, ei paluu ole ehto paikallisessa kehittämisessä mukanaololle vaan maahanmuuttajista on tullut yhä tärkeämpiä toimijoita myös ulkomailta käsin (Sward ym. 2009, 3). Pelkästään maahanmuuttajien kotimaihinsa tekemät rahalähetykset ovat kaksinkertaiset verrattuna viralliseen kehitysapuun ja esimerkiksi Somaliassa on pitkät perinteet rahalähetyksissä, joista on muodostunut oleellinen osa sekä Somalian kansalliselle taloudelle että kotitalouksien toimeentulolle (Nyberg Sørensen ym. 2003, 6; Gundel 2003, 248). Useimmat kotimaat eivät selviäisikään ilman diasporansa rahalähetyksiä, mutta toisaalta tarvitsevat osaavien kansalaistensa kykyjä maansa kehittämiseen (Van Hear ym. 2004). On myös todettu, että valtiot, joilla on pitkä konfliktin historia, voivat olla halukkaampia hyödyntämään pakolaisensa ulkomailla kuin ottamaan heidät takaisin ja osallistamaan heidät fyysisesti kansalliseen jälleenrakennukseen (Koser 2007, 248). Taulukosta 3 näkee, miten merkittävä asema sekä kotimaalla että isäntämaalla on vaikuttaa yksilön kykyyn ja haluun olla mukana kotimaansa kehittämisessä.

Taulukko 3. Tekijät, jotka lisäävät yksilön kykyä osallistua kotimaansa jälleenkennukseen. (Al-Ali ym. 2001 mukaan)

	Taloudellinen	Poliittinen	Sosiaalinen
Kyky	<ul style="list-style-type: none"> • työllisyys • säästöt • eläkkeen ja hyvinvoinnin saanti kotimaasta • eläkkeen ja hyvinvoinnin saanti isäntämaasta • tiedonsaanti • mahdollisuus asioida pankissa 	<ul style="list-style-type: none"> • turvattu laillinen asema isäntämaassa • isäntämaan positiivinen asenne etnistä diasporaa kohtaan • poliittinen integraatio kotimaassa 	<ul style="list-style-type: none"> • vapaus liikkua isäntämaassa • sukupuolien tasa-arvo • onnistunut sosiaalinen integraatio isäntämaassa • alkuperäpaikka kotimaassa
Halu	<ul style="list-style-type: none"> • taloudellinen tasapaino isäntämaassa • taloudelliset kannustimet (tai niiden puute) kotimaahan • taloudellinen tasapaino kotimaassa 	<ul style="list-style-type: none"> • turvattu laillinen asema isäntämaassa • pako kotimaasta "ei-vieraannuttava" • kotimaan hyväksyntä • poliittinen vakaus kotimaassa • ei uskonnollista tai etnistä syrjintää 	<ul style="list-style-type: none"> • siteet perheeseen ja ystäviin kotimaassa • siteet perheeseen ja ystäviin muissa isäntämaissa • integraatio diasporaan isäntämaassa • positiiviset asenteet kotimaata kohtaan • halu säilyttää kansallinen tietoisuus

Vuosien aikana diasporan kotimaan hallitukset ovat ottaneet käyttöön erilaisia toimia vahvistaakseen yhteyksiä ulkomailla asuvaan diasporaan. Tämä kertoo pyrkimyksestä nähdä diaspora sankarina petturin sijaan. Jotkut hallitukset pyrkivät suojelemaan diasporiaan ulkomailla tai kannustavat diasporayhteisöjä ylläpitämään yhteyksiä kotimaahansa. Toiset hallitukset vastaavasti tukevat kan-

sallisia tai kulttuurisia yhdistyksiä isäntämaassa vahvistaakseen siteitä kotimaahan ja tukevat diasporayhdistysten perustamista ulkomailla. Useat maat tarjoavat myös kaksoiskansalaisuuden tai äänestys-oikeuden ulkomaalla asuville diasporille. (Sward ym. 2009, 2-3.) Esimerkkinä diasporan merkityksen tunnustamisesta voidaan pitää Senegalia, joka on nimennyt ulkoministeriönsä Ulko- ja diaspora-asioden ministeriöksi (engl. *Ministry of Foreign and Diaspora Affairs*) sekä Nigeriaa, joka on nimittänyt erityisneuvonantajan diaspora-asioihin (Mohamoud 2003, 23–24).

Maahanmuuttajia vastaanottavan maan kokonaisvaltaisella asenteella on vaikutusta maahanmuuttajan käyttäytymiseen ja toimintaan isäntämaassaan. Samalla tavoin isäntämaan vastaanotolla voi olla seuraamuksia maahanmuuttajan sosiaalisten ja taloudellisten investointien suuntaamiseen. On todettu, että mitä suurempi ero on maahanmuuttajan inhimillisellä pääomalla ja isäntämaan tarjoamilla mahdollisuuksilla (tai niiden puuttumisella), sitä suurempi motivaatio heillä on sitoutua kehystoimenpiteisiin kotimaansa hyväksi. (Grasmuck & Pessar 1991 ja Pessar 2001, Van Hear & Nyberg Sørensenin 2003, 25 mukaan). Isäntämaiden tulisi tarjota diasporalle laillinen status sekä pyrkiä ylittämään sosiaalinen, poliittinen sekä taloudellinen syrjäytyminen. Kansainvälisen kehitysavun lahjoittajamaiden ja diasporan resurssit tulisi suunnitella ja koordinoita kokonaisvaltaisemmin jälleenrakennus- ja kehitystarkoituksiin. (Koser & Van Hear 2003, 17; Mohamoud 2003, 23–24.) Paremminkin tulisi myös huomioida maahanmuuttajien yksilölliset luonteenpiirteet, ulkomailla asumisen keston vaikutukset kehitykseen sekä ylipäättään halu palata takaisin kotimaahansa. On todettu, että lyhytkestoisen ulkomailla oleskelun jälkeinen paluu tai paluumuuttajan valmistautumattomuus paluuseen eivät tue kotimaan kehitystä. Myös kotimaan sosiaalinen, taloudellinen ja institutionaalinen ympäristö tulee olla palaajan taloudellista ja inhimillistä pääomaa tukeva. (Cassarino 2004, 257, 269.)

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

6.1 Tutkimustehtävät

Työn alkuperäinen lähtökohta oli tutkia Suomen kehitysyhteistyötä ja maahanmuuttajien roolia siinä. Aiheen ja diaspora-käsitteen tarkemman tutkimisen jälkeen kiinnostus heräsi tarkastella aihetta enemmän maahanmuuttajan ja hänen toimijuutensa kannalta. Koska lisäksi maahanmuutto on ollut jo pitkään verrattain kiihkeän keskustelun kohteena yhdessä kotouttamisen kanssa, ja koska keskustelua on käyty pääasiassa valtaväestön keskuudessa, tutkimuksen näkökulmaa päätettiin muuttaa.

Maahanmuuttaja on harvinaisen lavea käsite, joka kattaa sekä vainon vuoksi kotimaansa jättäneen pakolaisen että uuden elämän toivossa tulleen siirtolaisen. Termiä käytetään myös toisen sukupolven maahanmuuttajasta, joka voi olla syntyperäinen suomalainen. Vuoden 2011 eduskuntavaalien myötä yleinen asenne maahanmuuttajia kohtaan on kiristynyt ja erityisesti pääkaupunkiseudulla avoimesta vihamielisyydestä maahanmuuttajia kohtaan on vaikuttanut tulleen jopa jollain tasolla hyväksyttävää. Aiempi kokemus maahanmuuttajavetoisesta yhdistyksestä ja maahanmuuttajien kanssa toimimisesta sai pohtimaan, miten kotimaasta pakon edessä lähteneet ja usein sattuman kautta Suomeen päätyneet kokevat poliittisen ja yleisen ilmapiirin kiristymisen isäntämaassaan sekä suhteen konfliktin keskelle jääneeseen kotimaahan. Maahanmuuttajat tasapainoilevat kahden eri maailman ja kulttuurin välissä, huolehtivat taakse jääneistä sukulaisistaan ja mahdollisesti elättelevät toivoa paluusta. Miltä tuntuu, kun kotimaahan ei voi palata, mutta isäntämaakaan ei heitä halua?

Kehitysyhteistyötä on pitkään kritisoitu byrokraattiseksi ja tehottomaksi veronmaksajien rahojen haaskaamiseksi, jossa tuloksettomuus on enemmän sääntö kuin poikkeus (Kepa 2006). Konfliktin keskellä oleviin maihin ei avustustyöntekijöitä uskalleta lähettää, kun samaan aikaan sieltä pois muuttaneet pitävät yllä yhteyksiä kotimaahan ja jopa vierailevat siellä säännöllisesti. Nämä yhteydet ja

vierailut ovat merkki maahanmuuttajan halusta olla mukana kotimaansa kehityksessä (Gundel 2003, 252; Hukka 2010, 5), ja erityisesti pakolaisten tapauksissa heidän mahdollinen halunsa palata joskus takaisin jälleenrakentamaan maataan tulisi huomioida.

Ennako-oletuksena tutkimuksessa oli, että kotimaansa hätätilan, sodan tai nälkähädän vuoksi Suomeen tulleet haastateltavat kuuluvat diasporaan. Tätä ei tutkimuksella pyritty erikseen todistamaan. Tutkimuksessa keskityttiin maahanmuuttajan kotoutumiseen Suomessa ilman lähdön syiden tai kotimaan tilanteen tarkempaa tarkastelua. Täten tutkimuksessa ei myöskään oteta kantaa Somaliin tai Somalimaan poliittiseen asemaan tai kysymykseen Somalimaan itsenäisyydestä. Somaliasta tai Somalimaasta kotoisin olevan haastateltavan kotimaahan viitatessa puhutaan yleisesti Somaliasta.

Tutkimuskysymykset:

- Millainen suhde haastateltavilla on kotimaahansa?
- Ovatko tai haluaisivatko haastatellut olla mukana kotimaansa kehittämisessä?
- Voisiko kotimaan kehittämisessä mukana olo myötävaikuttaa maahanmuuttajan kotoutumiseen?

6.2 Tutkimusmenetelmät

Tutkimus toteutettiin tapaustutkimuksena ja aineistoksi kerättiin satunnaisotannan ja lumipallo-otannan yhdistelmällä yksitoista kappaletta teemahaastatteluja. Teemahaastattelulla pyritään luomaan kuvaa tutkittavan ilmiön perusluonteesta ja –ominaisuudesta ennemmin kuin ennalta laaditun hypoteesin varmistamisesta. Teemahaastattelu perustuu teema-alueiden määrittelyyn ja niiden ”operationalistamiseen” haastattelutilanteessa kysymyksiksi. Teemahaastattelussa kysymykset ovat avonaisia ja keskustelua on tarkoitus syventää niin pitkälle kuin se tutkimuksen kannalta on tarpeellista. (Hirsjärvi & Hurme 1988, 40–42, 44.)

Tutkimus oli kvalitatiivinen eikä siinä pyritty luomaan kuvaa *keskivertomaahanmuuttajasta* ja tämän mielipiteestä. Sen sijaan haastattelut käsiteltiin yksilöllisinä tapaustutkimuksina, joissa haluttiin kuulla ja ymmärtää haastateltujen kokemuksia, tunteja ja tulevaisuuden haaveita koskien elämäänsä. Tarkoituksena oli suorittaa haastattelu keskustelunomaisesti, jotta haastattelutilanne olisi mahdollisimman rento ja epävirallinen ja haastateltavan olisi helppo kuvailla kokemuksiaan ja kertoa mielipiteistään. Haastattelun rungoksi oli laadittu avainkysymyksiä, joihin vastaaminen oli tutkimuskysymyksen kannalta oleellista (liite 1). Haastattelut toteutettiin nimettöminä, jotta henkilöt saisivat kertoa mielipiteistään, asenteistaan ja ajatuksistaan ilman, että heidän tarvitsisi miettiä oman etnisen yhteisön tai kantaväestöön kuuluvan reaktiota.

6.3 Tutkimuksen kulku

6.3.1 Tutkimusjoukon valinta

Työn aluksi oltiin yhteydessä eri kansalaisjärjestöihin ja tiedusteltiin maahanmuuttajien osallistamista heidän toiminnassaan. Yksi mahdollisuus olisi ollut tutkia kotimaan kehitystoimintaan osallistumisen vaikutusta kotoutumiseen Helsingissä, jossa maahanmuuttajajärjestöjen aloittamat hankkeet vaikuttivat olevan. Koska kuitenkin Turussa on pääkaupunkiseudun jälkeen suurin maahanmuuttajaosuus asukaslukuun verrattaessa, oli luontevaa tutkia kotikaupungin maahanmuuttajien kotoutumista ja mahdollisuutta tai halua osallistua kotimaansa kehittämiseen. Koska kehityshankkeita ei Turussa kyselyjen ja taustamateriaalin perusteella vaikuttanut olevan, tutkimus toteutettiin diasporisen tarkastelun ja transnationaalisten yhteyksien sekä subjektiivisen suhtautumisen ja kotimaan kaipuun arvioimisen kautta.

Tutkimuskohteeksi valittiin Somaliasta ja Irakista tulleet maahanmuuttajat, koska heidän lähtökohtansa ovat verrattavissa toisiinsa ja toisaalta alun perin tarkoituksena oli vertailla kahden eri diasporan välisiä tutkimustuloksia. Tutkimuksen edetessä tästä suunnitellusta vertailuasetelmasta luovuttiin, sillä se olisi

vaatinut huomattavasti suuremman määrän haastatteluja. Toinen seikka, mikä tuki tätä päätöstä on alkuperäisen suunnitelman epäonnistuminen. Koska haastattelu on vain yksittäinen tapaaminen ilman etukäteen suoritettua tutustumista ja haastateltava on saattanut jo vastata erilaisiin kyselyihin koskien maahanmuuttoaan, hän voi siten omata ennakkoluuloja kantaväestöön kuuluvan esittämiin kysymyksiin erityisesti kotimaastaan. Ennakkoasenteen minimoimiseksi tarkoituksena oli olla yhteydessä molemmista kulttuureista kotoisin oleviin ennestään tuttuihin henkilöihin, jotka olisivat voineet toimia haastateltavien lisäksi ”välittäjänä” seuraaville heidän nimeämille haastateltaville. Tuttavien kiireen ja yllättävien kotimaahan liittyvien tapahtumien vuoksi tämä jäi työn aikataulun puitteissa toteutumatta. Täten päädyttiin ottamaan yhteyttä kahteen kaupungin tukemaan maahanmuuttajille tarkoitettuun kohtaustapaikkaan, ja tekemään osan haastatteluista niissä. Toisessa näistä kohtaustapaikoista työskenteli tuttava, jonka avulla oli helppo määrittellä haastatteluun sopivat henkilöt heidän Suomessa vietetyn ajan ja suomen kielen tason varmistamiseksi. Tällöin tuttava toimi myös edellä mainittuna ”välittäjänä” haastateltavalle, jolloin haastatteluun suostuminen ja tilanteen kokeminen saattoi tuntua miellyttävämmältä. Toisen kohtaustapaikan kautta saatiin tieto Turussa toimivista maahanmuuttajajärjestöistä, joiden edustajien kanssa myös sovittiin haastattelusta. Lisäksi eräässä haastattelussa tuli esiin taho, joka oli ollut mukana järjestämässä kansalaiskeräystä Somalian nälänhätään, joten häneen otettiin myös yhteyttä.

Täten tutkimusjoukoksi muodostui yhdentoista maahanmuuttajan ryhmä, joista viisi oli Somaliasta ja kuusi Irakista. Haastateltavat olivat 23–57 vuotiaita, ja naisia heistä oli vajaa puolet (2 irakilaisista ja 3 somalialaisista). Haastateltavien siviilisääty sisälsi sekä naimattomia, naimisissa olevia sekä Suomessa eronneen. Haastateltavat olivat asuneet Suomessa 3-22 vuotta. Haastattelut olivat yksilöhaastatteluja lukuun ottamatta yhtä, johon osallistui kolme henkilöä. Kyseisessä haastattelussa yksi haastateltavista toimi muille osallistujille tulkkina, muissa tapauksissa haastattelut tehtiin suomen kielellä.

Haastattelun alussa oli tärkeää painottaa keskustelun anonyymiutta ja syytä tutkimuksen toteuttamiseksi. Kiinnostusta herätti myös kohderyhmän kansalli-

suuden kohdistaminen juuri irakilaisiin ja somalialaisiin, joten haastattelun aluksi otettiin tavaksi kertoa syy myös tähän. Haastateltaville haluttiin tehdä selväksi, että mikäli kysymykset tai keskustelu käy liian henkilökohtaiseksi tai raskaaksi, haastattelu voidaan heti keskeyttää. Kukaan ei tätä kuitenkaan halunnut.

6.3.2 Aineistonkeruu ja analysointi

Tutkimus aloitettiin vuoden 2011 keväällä, jolloin kerättiin taustatietoa kirjallisuudesta, lehtiartikkeleista, toteutettujen hankkeiden nettisivuilta, pro graduista ja opinnäytetöistä, tilastoista, ministeriöiden tutkimuksista, tieteellisistä julkaisuista sekä kaupunkien nettisivuilta. Tietoa oli hyvin saatavilla, joten aiheen tarkka rajaus tuli yhä oleellisemmaksi materiaolimäärän kasvaessa.

Haastattelut toteutettiin verrattain nopealla aikataululla syyskuun ja lokakuun alun välisenä aikana. Haastattelupaikkoina toimivat yhdessä tapauksessa haastateltavan yritys, viisi haastattelua toteutettiin kahdessa eri maahanmuuttajien kokoontumispaikaksi tarkoitetussa tilassa ja yksi haastateltavan työpaikassa maahanmuuttajille suunnatussa palvelupisteessä. Kaksi maahanmuuttajajärjestöihin kuuluvien haastattelua toteutettiin järjestön toiminnan toteutuspaikassa. Näistä toinen oli kolmen henkilön ryhmähaastattelu.

Haastattelut olivat kestoltaan 10–50 minuuttia. Haastattelut nauhoitettiin, litteroitiin ja jaettiin kuuteen diskurssiin, jotka haastattelun aikana tuli esille. Haastateluissa keskusteltiin hyvinkin laajasti eri aihealueista, kuten Suomen tämän hetkisestä poliittisesta tilanteesta sekä kotimaan menneistä ja tulevista tapahtumista, mutta koska nämä aiheet eivät vastanneet tämän tutkimuksen tutkimuskysymyksiin, ne rajattiin vastausten ulkopuolelle. Haastattelun aikana keskusteltiin myös muista maahanmuuttajan arkielämään liittyvistä asioista, mutta myös nämä rajattiin tutkimuksen valossa oleellisen viitekehyksen ulkopuolelle.

Koska haastattelussa käytetty kieli ei ollut haastateltavien äidinkieli ja vastausten tulkitseminen on pitkältä kuulijasta itsestään kiinni, osa vastauksista on tuotu esille puhutussa muodossa. Tällöin lukijan on mahdollista muodostaa oma näkemyksensä haastateltavan vastauksesta. Vastaukseen on kuitenkin toisi-

naan lisätty [] merkkien sisään asiayhteys, josta keskustellaan vastauksen ymmärtämisen helpottamiseksi. Äänenpainoja, naurahduksia, huokauksia ja muita sanattoman ilmaisun muotoja ei tuloksiin ole kirjattu. Lainauksen perään on sulkeisiin merkitty haastateltavan sukupuoli, ikä ja kotimaa seuraavanlaisesti: *(sukupuoli, ikä, maa)*.

6.4 Tutkimuksen luotettavuus

Alkuperäisen suunnitelman mukaan haastattelut oli tarkoitus aloittaa kahdella haastattelijan tuttavapiiriin kuuluvilla henkilöillä, ja toinen näistä toteutuikin, mutta tuttavien kiireiden ja työn tiukan aikataulun vuoksi suunnitellulla tavalla toteutettu lumipallo-otanta jäi suorittamatta. Koska etukäteistä ja haastateltaville tuttua ”suosittelijaa” ei nyt ollut, osa haastateltavista saattoi tuntea haastattelutilanteen epämiellyttäväksi ja pakotetuksi. Koska osa haastateltavista oli ollut Suomessa vasta varsin vähän aikaa, suomen kielen opiskelu oli vielä kesken eikä kaikkia kysymyksiä ollut helppo ymmärtää. Haastateltava saattoi myös tuntea itsensä turhautuneeksi, koska ei pystynyt ilmaisemaan itseään haluamallaan tavalla. Kysymyksiin vastattiin tällöin hyvin lyhyesti ja ujosti eikä toivottua keskustelua syntynyt. Tällöin oli erityisen hankalaa esittää kysymyksiä toimista kotimaansa kehittämisestä, kun haastattelijan itse tuli määritellä sen muodot kuten kotimaan taloudellinen tukeminen. Tämä saattoi tuntua haastateltavasta, joka oli tullut pakolaisena Suomeen vain muutama vuosi aikaisemmin, epäkohteliaalta ja nöyryyttävältä oletukselta, että tällä olisi (tai tulisi olla) ylimääräisiä taloudellisia varoja kotimaahansa lähetettäväksi.

Kysymykset kotimaasta, suhteista ja toimista kehityksen tukemiseksi ovat melko henkilökohtaisia ja niihin olisi todennäköisesti helpompi vastata, mikäli haastattelija olisi jonkun tutun suosittama ja haastattelun aiheesta tietäisi jo etukäteen. Toisaalta henkilöiden valikoituminen haastateltavaksi heidän ennalta tiedetyn aktiivisuuden perusteella ei siinä tapauksessa palvele tutkimuksen tarkoitusta saada tietoa myös satunnaisesta maahanmuuttajasta, jonka aktiivisuuden tasosta ei ole tietoa. Toinen asia, mikä tuli esille tutkimuksen tulosten suhteen,

oli haastattelijan miellyttäminen ”odotetuilla” vastauksilla. Ei toki tule aliarvioida haastateltavien kiitollisuutta isäntämaalleen sodan keskeltä pelastumisesta, mutta toisaalta Suomessa pidempään asuneiden ja haastattelijan aiempi tunteminen tuntuivat vaikuttavan haastateltavan uskallukseen esittää kritiikkiä isäntämaataan kohtaan. Huomioitava on myös haastateltavan sukupuoli, sillä useimmat asioita kyseenalaistaneista ja isäntämaata kritisoineista olivat miehiä.

Haastattelun tulosten tarkastelu peilaa haastattelijan omia taustoja ja lähtökoh-
tia. Tässä tapauksessa haastattelijan oma historia maahanmuuttajien kanssa
toimimisesta ja kiinnostus kehitysyhteistyöstä olivat sellaisia seikkoja, jotka
saattavat vaikuttaa alitajuisesti myös tulosten tarkasteluun. Samoin poliittinen
tilanne ja viime aikojen vihapuheet loivat haastattelijalle ennakoasenteen vas-
tauksien suhteen, joka tuli esille vasta vastausten ollessa jotain muuta kuin en-
nalta olisi odottanut. Täten sekä länsimaisuus että haastattelijan omat lähtökoh-
dat voivat tiedostamatta vaikuttaa siihen, miten kysymykset epävirallisessa
haastattelussa esittää ja miten haastateltavien vastauksiin reagoi. Hirsjärven ja
Hurmeen (1988, 48–49) mukaan eri sosiaaliset luokat omaavat erilaiset kom-
munkaatiotyylit sekä kielelliset valmiudet ja toimivat haastattelutilanteessa
omista lähtökohdistaan käsin. Tällöin haastateltavan voi olla vaikea ymmärtää
haastattelijan roolia, kun taas haastattelija voi muodostaa monenlaisia virheitä
yhteisen sanaston puuttuessa ja tulkittaessa tahattomia ilmaisuja ja sanoja. Tä-
tä tilannetta olisi voinut helpottaa suorittamalla kaksi harjoitteluhaastattelua, jol-
loin kysymysten asettelu ja asian yleinen esittäminen olisi muodostunut luonte-
vammaksi (Hirsjärvi & Hurme 1988, 57).

7 TULOKSET

7.1 Suhde kotimaahan

7.1.1 Transnationaaliset yhteydet

Transnationaaliset yhteydet tarjoavat useita mahdollisuuksia ideoiden ja ajatusten vaihtoon sekä väliaikaiseen palaamiseen että paluumuuttoon. On todettu, että transnationaaleja yhteyksiä omaavat henkilöt todennäköisimmin palaavat kotimaahansa ja mahdollisesti myötävaikuttavat kehitykseen palattuaan. (Sward ym. 2009, 2.)

Kaikilla haastateltavilla oli jonkinasteisia transnationaalisia yhteyksiä kotimaahansa. Yhteyttä pidettiin sekä puhelimen että internetin välityksellä. Lähes kaikilla haastateltavista perhe tai muita sukulaisia oli jäänyt kotimaahan, joten kotimaan tapahtumia seurattiin ja kuulumisia vaihdettiin säännöllisesti. Taloudellista tukea lähetettiin kotimaahan jääneille perheenjäsenille, aina kun siihen oli mahdollisuus. Osalla haastateltavista oli ollut mahdollisuus myös vierailla kotimaassaan Suomeen muuton jälkeen.

Mulla on sukulaisia, ja perhe kaikki siellä Iraki. Puhelin kalliimpi. En pysty. Mutta netistä mä puhu aina, aika seitsemä kahdeksan joka päivä. Että mä heillä ei hyvä. Mä juttele hänen kanssa, äiti kanssa. Joskus vaikea kun äiti vain jotain että hänen oma lapsi mennä kaukana. Mää tätä kesä, mä kävin lapsen kanssa Iraki katso minun oma perhe. Mä kävin kun minun lapsi yksi vuotta, melkeen neljä vuotta sitten mä kävin. (nainen, 26 v., Irak)

Diasporan jäsenet haluavat usein palata kotimaahansa, mutta turvattomuus, huonot sosiaaliset olot ja työttömyys estävät tätä. Yhteyksien ylläpito ja ”lomavietto” kotimaassa ovat kuitenkin merkki halusta palata. (Gundel 2003, 252.) Usein halu osallistua kotimaansa kehitykseen saa alkunsa juuri paikan päällä vierailulla (Hukka 2010, 5).

Sit ku mä menin sinne ja mä näin sen sodan, sotatilanne mikä siellä on. Ja sitte se että mulla on passi, että mä voin matkustaa ja voin käydä, niin sitten mulla herräs vaan oma itse tunto että mä voin auttaa, Mä voin tehdä jotain tän eteen. Et jos mä oisin heiän tilalla, mä en pääsis sielt maasta mihinkään pois. Ja tota noin niin et toinen pääsee, toinen ei pääse. Ja sit sä pystyt auttamaan, niin et se on sun velvollisuus auttaa. Niin sit mä halusin lähtä auttamaan. Ja tekemään tämmöstä hyväntekeväisyyttä tavallaan. (mies, 25 v., Irak)

7.1.2 Kaipuu

Jokela (2005, 38) nostaa esiin erilaiset diasporiset asennot diasporan määrittelyn ulottuvuutena. Tämä kuvastaa henkilön erilaista suhtautumista kotimaahansa ja kodin määrittelyä. Koti mielletään sinne, missä se on mahdollinen ja kodinomaisia suhteita voi olla useampia. Toisaalta myös perhe voi ohjata ratkaisuja palaamisen suhteen. Niille diasporan jäsenille, jotka eivät ylläpidä paluun ajatusta, ”kodin kaipuu” on eri kuin ”kotimaan kaipuu”. Diasporalle koti ei enää välttämättä ole paikka vaan mielentila. Kodin tila voi ulottua kansallisten rajojen ulkopuolelle ja nykyisyys ymmärretään suhteena menneisyyteen. (Jokela 2005, 31, 36.)

Kaikki haastateltavat tunsivat ikävää ja kaipuuta kotimaahansa. On tosin vaikea määrittellä millaista ikävä on: kertooko se halusta palata takaisin vai enemmän kodin kaipuusta. Erityisesti haastateltavat, jotka olivat asuneet Suomessa lyhyimmän aikaa ja täten mahdollisesti omasivat tuoreimmat muistikuvat sodan runtelemasta maasta, vaikuttivat haluttomilta palaamaan takaisin. Toisaalta osa pitkään Suomessa asuneista haastateltavista ilmaisi halunsa palata erityisesti isäntämaan poliittisen ja kiristyneen maahanmuuttoilmapiirin tai työllistymisvaikeuksien vuoksi.

Kaikki perhe on Irakissa, ja miehen vielä.. Ei ole täällä. Ikävä Irakiin on. Mun perhe, kaikki on siellä. Minä haluan [muuttaa takaisin], mutta lapsi ei. Täällä tämä minun maa. (nainen, 44 v., Irak)

Vaikea. Jos minä, on hyvä oma maa. Sota tule ongelma. Jos minä mene toine maa, ei tunne osa mitä heillä on, onko täällä kaikki rasisti, onko kaikki hyvä, ei tie-

dä. Se on aina hyvä aina.. oma maa. Koska oma maa on tyytyväinen. On on ikävä, oma maa on ikävä. Tosi ikävä. (nainen, 45 v., Somalia)

Maahanmuuttaja voi myös tuntea syyllisyyttä mahdollisuudestaan elää paikassa, jossa vallitsee rauha, ja kyvyttömyydestään auttaa kotimaahan jääneitä. Maahanmuuttajalla on vähän mahdollisuuksia vaikuttaa omiin oloihinsa ja hän voi kokea arvottomuuden tunnetta. Kulttuurisen yhteisön ja tuen puute on vaikeaa erityisesti aikuiselle maahanmuuttajalle. (Jokela 2005, 35–36.)

Mä joskus mietin, jos mä pysty otta Bagdadi pääkaupunki. Koska mä näin ihmiset nukkuma lattialla ulkona, hänellä ei ole mitää. Ja mää, kun mä mene, mulla vaatteet mulla, mä annan yks tyttö, hänellä ei laita vaatteita. Mä sano, mä en pysty osta siellä minä katso, minun sydän tule melkein rikki. Jos minä pysty, minä tehdä. (nainen, 26 v., Irak)

7.2 Järjestötoiminta

7.2.1 Maahanmuuttajat järjestötoimijoina

Haastatteluissa esille tulleet kaksi maahanmuuttajajärjestöä keskittyivät lähinnä lasten kautta tapahtuvaan toimintaan kuten kielen opetukseen, kulttuurin vaalimiseen tai uskonnon harjoittamiseen. Lapsille järjestetyn toiminnan avulla myös lasten vanhemmat saivat mahdollisuuden tavata saman etnisen vähemmistön edustajia, puhua omaa kieltään ja vaalia omaa kulttuuriaan ja identiteettiään. Täten järjestöillä oli myös kotouttava vaikutus, vaikka toimintaa ei välttämättä ollut sellaiseksi tarkoitettu. Kollektiivista yhteyttä kotimaahan ei perustetuilla järjestöillä ollut, vaan yhteydenpito tapahtui henkilökohtaisella tasolla ja omasta aloitteesta. Yksi haastateltavista oli perustanut järjestön auttaakseen kotimaataan. Järjestön perustamiseen oli saatu hyvin neuvoja, mutta taloudellinen tuki oli ongelma kaikille kolmelle järjestölle. Kehitystyötä tehneellä järjestöllä oli paljon halua vaikuttaa ja osallistua myös muuhun yhteiskunnalliseen toimintaan, mutta taloudellisen tuen lisäksi tarpeellinen yhteistyöverkosto oli puuttunut ja siten järjestön toiminta oli hiipunut.

Sitä [neuvonantoa] sai järjestötoimintaan, työkkärillä oli semmonen mistä voi hakea neuvoa. Järjestö perustettiin juuri tätä [avun viemistä] varten. Sit tietenki tuli muutaki mitä halus vaikuttaa, niin tuli siihen yhdistykseen mukaan mut ei ne koskaan toteutunu. Ei pysty kaikkee tekeen. Kaikki nuorisotyöt, sit maahanmuuttoon liittyvät asiat. Ja sit sen kautta, mää näin yhdistystoiminnassa sen ettei yhdistyksessä pysty niin paljoo vaikuttaan ja tekeen. Siis lähtee oikeesti vaikuttamaan. Et yhdistys, sulla on vaan semmonen tietyn tason [mahdollisuus] mut ei sen enempää. Mää tavottelin vielä enemmän et mää pystyn vaikuttaan.. (mies, 25 v., Irak)

Toisaalta kukaan haastatelluista ei myöskään esittänyt osallistamistaan kotimaan kehitykseen kenenkään ulkopuolisen tehtävänä: oma taloudellinen asema ja yksilötason toiminta koettiin esteiksi kotimaan kehityksessä mukanaololle. Kysyttäessä kotimaan kehityksessä mukana olosta lähestulkoon kaikki haastateltavat pitivät ainoana vaihtoehtona taloudellisen tuen lähettämistä kotimaahan. Hyvin harvalle tuli oma-aloitteisesti mieleen järjestäytyminen ja toimiminen kollektiivisesti kotimaansa kehittämiseksi. Useimmat pitivät yksilön mahdollisuuksia vaikuttaa niin pieninä, että sitä ei pidetty hyödyllisenä toteuttaa.

Sen jälkeen mulle soitettiin koko ajan, et täällä on sairaalatarvikkeita. Mut en mää enää voinu hakee, mihin mää vien ne. Jos me lähdetään niin pitäs viedä varastoon ja maksaa vuokraa siitä. Sen takia jos sää viet ne niin sun pitää maksaa kaikkia tämmösiä kuluja. ..eikä kukaan tee mitään ilmatteeks. Munki täytyy saada palkka, munki täytyy elää tavallaan ja kaikkee. Et vaikka sä haluat tehdä hyvää, niin et sä voi tehdä hyvää niin ettet sä pääse eteenpäin. (mies, 25 v., Irak)

Minullakin itselläni pyörii mielessä kehittämiskohteita ja –hankkeita, siis ideoita, mutta yhden henkilönä, mää en pysty niiku paljoo aikaan saamaan. (mies, 36 v., Somalia)

Mutta tiedäkö Iraki, vaikea asu. Se on ei auta ihmiset sama kuin Suomesa. Iraki mä mene minä näi minun äiti, kaikki vaikea. Kun mä menin, olin iloinen katso minun perhe. Mutta mä mene katso hänen, mitä hän asu, mitä hän ei voi osta. Ei voi asu, ei voi rauha. Sit mä ole sisällä surullinen. Mä en voi auttaa heitä. (nainen, 26 v., Irak)

Kukaan haastatelluista ei osannut nimetä yhtään turkulaista maahanmuuttaja-järjestöä, jolla olisi toimia kotimaansa kehittämiseksi. Useat somalitaustaisista olivat tosin tietoisia Helsingin Somaliverkoston kehitysyhteistyöstä Somaliassa. Yksi haastatelluista oli itse ottanut aiemmin selvää mahdollisuudesta järjestää

keräys Somalian nälänhädästä kärsivien hyväksi. Hän oli osallistunut muiden suomensomaliain, Länsi-Suomen Somaliseuran sekä suomalaisen hyväntekeväisyysjärjestön yhdessä toteuttamaan keräykseen toukokuussa. Tätä keräystä lukuun ottamatta haastateltujen mukaan Turussa toteutettu ja kotimaahan suunnattu kehitystoiminta on ollut pääasiassa yksittäisten henkilöiden tekemiä vaate- tai tavarakeräyksiä, jotka he itse tekemällään matkalla toimittaisivat perille.

Keväällä mä laitoin Unicef, Punainen risti. Meän somalia vähän ongelma, ja nälkä. Se on iso ongelma. Miten voi auttaa. Me kerätää raha, Somaliliitto. Yhdessä Turussa Somalia ja Suomi. Sitte mä laita Punainen risti ja Unicef, viedä raha. Ei yksi somali voi viedä. Jos tule vielä, mä mene keräämään. (nainen, 45 v., somalia)

7.2.2 Järjestötoiminnan kotouttava vaikutus

Järjestötoiminnan kautta maahanmuuttajan on mahdollista tutustua yhteiskunnan toimintaan, lainsäädäntöön ja kansalaisena vaikuttamiseen. Järjestöistä saa vertaistukea ja avuja oman identiteetin vahvistamiseen ja toiminnan kautta voi luoda verkostoa ja saada kokemusta, josta voi olla työnhaussa hyötyä. Järjestöjen kautta toimivat maahanmuuttajat ovat viranomaisille helpompia tavoittaa ja heidän kanssaan on mahdollista luoda pohjaa yhteistyölle. Järjestötoiminnan kautta maahanmuuttajan on mahdollista kokea olevansa samanarvoinen kuin muut sekä olla toiminnan subjekti objektin sijaan. Toisaalta maahanmuuttajien houkuttelevuus mukaan järjestötoimintaan on suhteellisen vaikeaa, nimenomaan yhteiskunnallisen toiminnan tuntemuksen, kieliongelmien ja suomalaisen järjestökentän hajanaisuuden vuoksi. (Zakeri & Tuunainen 2005, 41, 45, 63.)

Kotoutuminen oli useimmille maahanmuuttajille vaikea käsite ymmärtää eikä suurin osa haastateltavista osannut vastata kysymykseen järjestötoiminnan kotouttavasta vaikutuksesta. Kuitenkin perustettuja kulttuurin ylläpitoon keskittyviä järjestöjä, joiden toiminnassa osa haastatelluista on mukana, voidaan pitää kotoutumista edistävinä oman kulttuurisen identiteetin ja yhteisön tuen tuoman positiivisen vaikutuksen kautta. Se, että useat haastatelluista tehtiin kahden

maahanmuuttajien kotoutumista tukevan yhdistyksen tiloissa, kertoo haastateltavien aktiivisuudesta hakeutua toimintoihin, jotka helpottavat kotoutumista. Tämä siitä huolimatta, että he eivät välttämättä kokeneet maahanmuuttajille suunnatun yhdistyksen tiloissa käymistä yhtenä järjestäytymisen muodoista ja kotoutumista edistävänä toimintana.

Et jos sä vaan teet ja haluat oikeesti tehdä niin sun pitää itse lähtee eikä kukaan muu tuu sun puolesta ja vie. Kaiken eteen on tehtävä töitä et pääsee. Niin sen takia toi yhdistystoiminta, siis Suomen ovet on auki ja yhdistystoiminnat on niinku esillä, Kansainvälinen kohtauspaikka, työkkärissä voi kysyä ihan mitä vaan niin pääsee siihen oikeeseen yhdistykseen. Ja on helppo päästä jos vaan oot ite aktiivinen. [Jos ei puhu kieltä] niin sit se on vaikee. Sit tulee seinä vastaan. Tarvitaan kontaktia tän yhteiskunnan kanssa. Ei voi olla keskenään vaan. Järjestötoiminta on yks tapa tulla tähän yhteiskuntaan sisälle ja oppia myös sitä niinku kieltä. Ja tavallaan päästä tähän mukaan ja vaikuttaa. Totta kai se [järjestötoiminta] auttaa kotoutumisessa [Suomeen]. Ku sä oot aktiivinen ja siinä mukana, sää tavallaan näät ne vaikutusmahollisuudet, ja sulla on mahollisuus vaikuttaa tiettyihin asioihin. SSua kohellaan tietyl taval niinku muukki. Ku sä teet jotain, ja järjestät, järjestät tapahtumia ja onnistut siinä niin totta kai sillä on vaikutusta siihen että sää kotoudut tänne. Koska sää ajattelet että sää rakennat tätä maata ja teet tän maan eteen jotain. (mies, 25 v. Irak)

7.3 Kotoutuminen

7.3.1 Koulutus

Suomen kotouttamislaki painottaa maahanmuuttajan kielen osaamisen vaikutusta työllistymiseen ja kotoutumiseen. Työttömyyden suurimpina aiheuttajina ovat huono kielitaito ja syrjiminen. (Sisäasiainministeriö 2011c, Thors 2008) Laki myös määrittelee maahanmuuttajan oman vastuun aktiivisesta kotoutumisesta (Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 9.4.1999/493). Lähes kaikki yhdestätoista haastatellusta oli aktiivisesti hakeutunut opiskelemaan tai työharjoitteluun. Kahdeksalla haastatellusta oli Suomessa suoritettu ammattitutkinto, yksi oli ammattitutkintoon valmentavassa työharjoittelussa ja kaksi oli lasten kasvattamisen jälkeen aloittamassa opiske-

lua. Mahdollisuudet osallistua kielitaitoa edistävälle kursseille peruskurssien jälkeen koettiin vaikeaksi.

Tämä irakikulttuuri, mutta Suomessa ei. Pitää opiskelija, molemmat hoita lapset. Tällä hetkellä minä hoita kaikki, minä. Mä kävin työvoimatoimisto, mä kerro että mä halua työharjoittelu tai jotain. Mä en pysty istu kotona, jos minu lapsi koulu. Laita mulle jotain, työssä vai opiskelija vai mitä. Joka ihmiset tuntemaan, että sisällä hän halua tehdä jotain hänen elämä. (nainen, 26 v., Irak)

Vaikea mutta.. tuli Suomessa, mutta vaikea ymmärtä. Mieti kaikki sääntö tulee, mutta vaikea ei ymmärrä suomen kieli. Tällä hetkellä työkokeilu. Ennen ollut kotiäiti. 2009 nuori poika täytti kolme vuotta, hän mene tarhassa ja sitten mä aloitin kurssikieli. Sitten mä mene työharjoittelu kototoiminta. Ja sitten kahdeksan kuukautta työharjoittelu ja tämä vuonna keväällä työharjoittelu nuorten työmaa. Minä haluaisi kielitaito, sillä ongelma tällä hetkellä on ulkomaalainen kielitaito on vaikea. Tällä hetkellä minä haluaisi kielitaito. Mää kysy työvoima mutta sano ei, ei tällä hetkellä. Jotaki vapaa kielikurssi, koska paljon uutta tulee ulkomaalainen, Se tarvitse suomen kieli. Jonossa mutta ei vielä saanut. (nainen, 45 v., Somalia)

Kielitaidon hankkiminen koettiin myös tavaksi integroitua yhteiskuntaan lasten mukana, ymmärtää heidän oppimaansa kieltä ja ylläpitää arvoaan omien lasten silmissä.

Mä joskus mietti, joskus minun lapsi puhu koti vähän suomi. Monta asia. Hän yhdessä juttele suomi. Minä sano mitä tämä tarkoittaa. Hän halua kerro mitä tarkoittaa arabia. Mutta hänellä vaikea. Minun mielestä, jos mä istu [kotona] ja sitte en halua oppi, ja hän kasva ja hän puhu. Ja sano katso äiti, hän ei mene eteenpäin. (nainen, 26 v., Irak)

7.3.2 Työllistyminen

Sisäministeriön (2011c) maahanmuuttopolitiikan mukaan on oleellista saada työikäiset maahanmuuttajat työelämään ja heidän osaamisensa ja koulutuksensa suomalaisen yhteiskunnan käyttöön. Jasinskaja-Lahden ym. (2002, 86) mukaan erityisesti Somaliasta ja Lähi-Idästä tulleet maahanmuuttajat kokevat työnhaussa syrjintää sekä institutionaalista vastustusta. Pakolaisilla on voimakas halu kotoutua isäntämaahansa ja halu ”tehdä jotain” yhteiskunnan jäsenenä.

nä, oli se sitten työtä, opiskelua tai mitä vaan. Aktiivisuudesta huolimatta, jopa sellaisilla maahanmuuttajilla, jotka ovat saaneet sekä yleistä että ammattitason koulutusta, on vaikeuksia päästä haastatteluun. Maahanmuuttajien kasvanut inhimillinen ja sosiaalinen pääoma ei ole myöskään parantanut heidän työllisyystilannettaan. (Keski-Nisula 2008, 45, 51.)

Haastatteluissa tuli esille maahanmuuttajien kova halu tehdä jotain. Useat haastateltavista mainitsivat käyneensä työvoimatoimistossa pyytämässä ”jotain tekemistä” sen sijaan, että he vaan istuisivat kotona. Kaikki, joilla oli ammattitutkinto, olivat aktiivisesti hakeneet töitä Suomessa ollessaan ja useimmat tuloksetta. Ainoastaan kolme yhdestätoista haastatellusta oli tällä hetkellä ansiotyössä ja heistä kaksi etnospesifissä työssä: maahanmuuttajien neuvojana ja tulkkina. Vain yksi työssäkävivistä haastatelluista oli muussa kuin maahanmuuttajiin liittyvässä työssä, tosin maahanmuuttajavaltaisella sektorilla hänkin: yrittäjänä.

Minä opettaja kotimaassa, 11 vuotta. Minä tuli täällä työharjottelu, ei tykkää, ei halua vain istua kotona. Minä haluan maahanmuuttajalasten kanssa. Minä hakenut Varissuo, Lausteen koulu, Hannunniitty.. Mutta ei ole vastannu. (nainen, 44 v., Irak)

Mä hain. Mä hain armeijan jälkeen kaupungille töihin, ja kerroin niille mitä mä voisin tehdä [työssä maahanmuuttajien kotouttajana], mut ei niitä kiinnostanu. (mies, 25 v., Irak)

7.3.3 Asuminen

Sisäasiainministeriön toteuttamassa Yhdenvertaisuus asumisessa- hankkeessa tehtyjen haastattelujen mukaan naapureiksi toivottiin erityisesti kantaväestöön kuuluvia lapsiperheitä. (Beqiri 2008, tiivistelmä) Maahanmuuttajavaltaiten asumiskeskittymien syynä ovat jäykät asuntomarkkinat, sillä seurauksella että maahanmuuttajan on käytännössä mahdotonta saada asuntoa muualta tai vapaiden markkinoiden kautta (Turun kaupunki 2009). Haastateltavat olivat ensisijaisesti tyytyväisiä Suomeen kotoutumiseen. Tärkeimpänä seikkana he pitivät

Suomessa vallitsevaa rauhaa. Toinen tärkeä tekijä haastateltaville oli palvelujen toimivuus.

*Kaikki hyvin, koska minä menen koulussa ja on paljon ihmiset puhuminen ja nau-
raminen. Kavereita on paljon. Sinulla olet väsynyt ja sinä haluat nukkua vähän ja
katso internetistä. Minä oo onnellinen, iloinen. I'm too happy. Minä tykkään Suo-
messa. Pois sota, sisällä sota. Ja kaikki on parempi. Ja minä kysyn jumalan apua
Somalia. Koska minä en halua mennä. Minä haluan elä täällä [vaikka Somaliaan
tulisi rauha]. Koska Suomessa on rauhallinen paikka. Jos [pojat] tule, minä parem-
pi. Jos ei tule, joskus minä mene Somaliassa. (nainen, 57 v., Somalia)*

*Kaikki hyvin, hyvä Suomi. Kaikki on hyvin. Lapsi on koulu, ja lääkäri ja ruoka ja ra-
ha. Kaikki on hyvin. Somalia on paljon sota. Suomessa [rauhan jälkeenkäin]. Soma-
lia joskus matkustaa ja tulen Suomi. Ei asumaan. Nälkä. Kameli ja lehmä- kaikki
kuollutta. (nainen, 42 v., Somalia)*

Yksi seikka, mikä kotoutumisessa tuli erityisesti esille oli asuminen. Asuinpai-
kaksi toivottiin rauhallista aluetta, jossa olisi enemmän suomalaisia. Useista eri
maista samalle alueelle sijoitusta vastustettiin eri kulttuurien yhteentörmäyksen
vuoksi. Suomalaisia keuhuttiin yleisesti naapureina, joitain poikkeuksia lukuun
ottamatta.

*Se on hyvä paljon. Terveys, rauhallinen, se on paljon asiat. Ensimmäinen se on
rauhan paikka. Mun naapuri on yksi, kaksi, kolme perhe on irakilainen. Se on vä-
hän, ei ole paljon. On [hyvä], Kohmo on rauhan paikka. (nainen, 44 v., Irak)*

*Vain tätä minun kerrostalo ystävä, että kaikki ulkomalainen ei o, vain terve, moi
moi. Mä ole Länsinummi, että viisi naapuri mä ole ystävä suomalaisen. Hän puhu
mitä kuulu, kaikki hyvä. Täällä ei sama jos paljon ulkomalainen, en mä tiedä, hän
tunnempi eri, vain moi. (nainen, 26 v., Irak)*

Useimmiten maahanmuuttajien asumiskeskittymiin vedotaan heidän itsensä
halulla asua toistensa lähestyvillä suvaitsevammassa ympäristössä. Kuitenkin
maahanmuuttajat pelkäävät myös maahanmuuttajavaltaisilla alueilla asumisen
aiheuttavan leimautumista, syrjäytymistä ja rasismia. Lasten kasvaminen ensisi-
jaisesti muiden maahanmuuttajien ja uusien vieraiden kulttuurien ympäröimänä,
huolestuttaa maahanmuuttajia. Maahanmuuttajien yleisin asumismuoto on ker-
rostalo ja erityisesti kaupungin vuokra-asunto, jotka useimmiten sijaitsevat

maahanmuuttajavaltaisiksi muuttuneilla alueilla. Täten maahanmuuttajalla itsellään on vain vähän vaikutusmahdollisuutta omaan asumisympäristöön. (Pietarinen 2010, 39.)

Ennen asu Länsi-Nummi. Vuokra nousut enemmän [jonka vuoksi piti muuttaa Varissuolle]. Enemmän [tykkäsin asua] Länsi-Nummi. Koska rauhalainen enemmän kuin Varissuo. Varissuolla mulla hyvä, mutta lapsilla ei hyvä. Koska [6 vuotias] lapsi koska mennä pihalla, jotain aina kiusa heillä. Mä en tykkää mennä pihalla, koskvolainen kiusa. Ei ole suomalainen [joka kiusaa], Varissuo ei ole suomalainen. Vähän vain vähän suomalainen, vain yksi minun naapuri. Hän niin paljon ystävä. Mutta kun koskvolainen, albanilainen, irakilainen, pakistanilainen, iranilainen- kaikki vieressä. Kun jos minun poika mene, joka maa niin paljon eri kulttuuri. Sitten sinä tiedä mitä on. (nainen, 26 v. Irak)

7.3.4 Kantaväestön suhtautuminen

Eristäytynyt ja taloudellisesti heikommassa asemassa oleva vähemmistö voidaan kokea uhkana, mikä lietsoo negatiivisia asenteita ja ennakkoluuloja. Maahanmuuttajien osallistaminen ja hyödyksi olemisen tunne lisää myönteisyyden tunnetta ympäröivää yhteiskuntaa kohtaan. Usein ennakoasenteet johtuvat puolin ja toisin esiintyvistä tietämättömyydestä ja erilaisuuden pelosta. Tähän voidaan vaikuttaa järjestötoiminnan tukemisen lisäksi asuntopolitiikalla ja kieli-integraatiolla. Näin lisätään vuorovaikutusta ja dialogia eri väestöryhmien välillä sekä vähennetään stereotyyppien esiintymistä. (ETNO 2008, 13.)

Vaikka haastattelun ei sisältynyt kysymyksiä kantaväestön suhtautumisesta heihin, useimmat ottivat asian esille eräänä kotoutumiseen, ja erityisesti asumiseen, vaikuttavana seikkana. Jokainen oli kokenut jonkinlaista syrjintää tai rasmia, mutta turvattomuutta herättäneet tapaukset olivat kuitenkin harvassa eivätkä vaikuttaneet heidän viihtymiseen Suomessa.

Minä haluan elä täällä [vaikka Somaliaan tulisi rauha]. Koska Suomessa on rauhalinen paikka. Yksi kerta minä näin yksi, kaksi ja vauva. Minä menen tie ja sano "somialiassa somaliassa". Minä en puhu. "Köyhä!". Minä en puhu. Minä en kuuntele, minä menen. Minä ajattele, pieni vauva. Ja joskus kuuntele hänen vanhemmat. Ei tapahdu usein. Kaksi kerta minä näin. Minä en vastaa. (nainen, 57 v., Somalia)

On hyvä kaikki, ei oo mitään ongelma. Joskus mä näen rasisti, sitte en mä huolehdi. Vain joskus [tapahtuu]. Meän yksi rouva naapuri, joskus vähän lapsi koira. Jos ei pidä kiinni nauha, se kääntää. Se lapsi pelottaa. On hyvä kaikki naapuri. Miehe aina keskustelee, lapsi pihalla leikkii. Ei paljon maahanmuuttajia ole, ennen ollut meidän yksi. Vain suomalainen ja meitä. (nainen, 45 v., Somalia)

Niin paljon hyvä, ihmiset Suomessa on paljon hyvin. Vain jos alkoholi, ihmiset joskus jos mä laita huivi tai jotain hän puhuu. Mutta ei jos ihmiset normaali, kaikki on hyvin. (nainen, 26 v., Irak)

Maahanmuuttaja voi myös tuntea häpeää siitä, että kokee tyytymättömyyden tunteita isäntämaataan kohtaan (Jokela 2005, 35–36). Osassa haastatteluista tuli esille maahanmuuttajan tuntema kiitollisuuden velka isäntämaalleen. Pisimpään maassa asuneet olivat selvillä viime eduskuntavaalien tuloksesta ja siitä aiheutuneesta keskustelusta maahanmuuttokriittisyydestä. He myös ilmaisivat huolensa asiasta tulevaisuuden suhteen, mutta eivät olleet kokeneet rasistisia mielenilmauksia vaaleja edeltävään aikaan enempää. Huoli liittyi erityisesti lapsiin ja heidän viihtyvyyteensä Suomessa.

Iso lapsi ymmärtä. Esimerkiksi lapsi mene koulu, joskus häiritse mikä se on. "Oletko suomalainen, onko somalialainen sinä, onko afrikkalainen?". Sitten lapsi ei halua jotaki kysymys. Mikä sinä maalainen. Lapsi ei tykkää. Sitte lapsi tuntu tää ei hyvä. Haluaisi [takaisin Somaliaan]. Jos rauha tule. (nainen, 45 v., Somalia)

Suomen tilanteen nähden, siis vaalien tuloksen jälkeen, miten ihmiset käyttäytyy ja on niin kyllä on semmonen olo et ei tänne voi jäädä. Voinko mä oikeesti koskaan sanoa että mä oon suomalainen. Joutuuks mun lapsi kokemaan samanlaisia asioita ku mä oon kokenu pienenä. Kiitos koulutuksesta, siis tavallaan ymmärräks sää, kiitos siitä mitä ootte antanu. Mut mä joudun valitettavasti lähtemään ku mua ei kohdella niinku mä olisin ihminen. Vaan mua kohdellaan niinku mä oon erilainen. ...mä en voinu sille mitään et minne mä tulin. Mä en voinu sille kertaakaan yhtään mitään et mä heräsin tähän elämään täällä Suomessa. (mies, 25 v., Irak)

7.4 Kotimaan auttamiseen osallistuminen

7.4.1 Paluu

Mikä tahansa osaavan ja valmistautuneen maahanmuuttajan paluun muoto onkin: pysyvä, väliaikainen tai virtuaalinen, siitä on todettu olevan hyötyä kotimaan kehitykselle (Sward ym. 2009, 1). Integraatio ja kotimaahan paluu eivät ole toisensa poissulkevat vaihtoehdot, vaan painvastoin kotoutumisessa onnistuneen paluumuuttajan hyöty kehitykselle on huomattavasti suurempi kuin siihen valmistautumattoman. Isäntämaan tulisi huomioida toimissaan ne, jotka haluavat palata sekä ne, jotka haluavat auttaa kotimaataan kaukaa. Koulutetuilla ja osaavilla palaajilla on todettu positiiviset, kauaskantoiset vaikutukset kotimaansa kehitykselle. Tieto-taidon, osaamisen ja kokemuksen lisäksi paluumuuttajat tuovat investointeja ja kannustimia maan taloudelliselle kasvulle. UNDP:n TOKTEN-hankkeessa (engl. *Transfer of Knowledge through Expatriate Networks*) osaavia eri alojen ammattilaisia lähetetään kotimaahansa myötävaikuttamaan maan kehitykseen. Hanke toimii jo 32 kehittyvässä maassa. (Van Hear ym. 2004, 28.)

Jos ehkä kaks kuukautta mulla loma auta Irakia ja sitten takaisin. Ei vain mieti minä mitä mä tykkään, hauska paikka, minun maa pitää vähän anna. (nainen, 26 v., Irak)

Mää haluisin kannustaa maahanmuuttajia, onks täällä töitä. Okei sää et voi olla sosiaalitoimiston tiskillä. No mitä mää syön sitte, mitä mun pitää tehdä? Sun pitää mennä taklas sun omaan maahan. No miten mää voin mennä takas omaan maahan ku mun omat lapset on tottunu ja asunu täällä? Sit ku mä vien lapset sinne, ei lapset osaa enää siellä elää. (mies, 25 v., Irak)

Mää kävin siellä niin kaksi ensimmäistä viikkoa oli aivan shokki. Se oli niinku aivan kauhee olla siellä. Ihmisten käyttäytyminen siellä ja ihmisten puhe.. siis kaikki, oli vähän niinku vierasta. Mutta jos itte miettii, omalta kohdalta, niin kyllä mää joskus palaan sinne. Mulla on itselläni myös halu auttaa, auttaa kotimaahan jääneitä ihmisiä. ainakin väliaikaisesti.. Käydä auttamassa ja kouluttamassa ihmisiä. (mies, 36 v., Somalia)

7.4.2 Halu osallistua auttamiseen

Eriyisesti somalialaisilla on todettu olevan kiinnostusta olla mukana kotimaansa kehityksessä (kts. Alitolppa-Niitamo 2001, 147–148). Toisaalta pakolaisten kiinnostus kotimaahansa johtuu sukulaisten jäämisestä sinne ja heille lähetetään taloudellista tukea, mikäli se vain on mahdollista. Kotimaahan jääneistä kannetaan huolta ja Suomessa asuvat somalit ovat jopa pyytäneet sukulaisille koulutusta Suomessa, jotta he voisivat viedä osaamisensa takaisin kotimaahan. Maahanmuuttajien tietämystä ja on toistaiseksi hyödynnetty ainoastaan epävirallisella sektorilla, jolloin heidän institutionaalinen pääomansa ei kartu. Kuitenkin jo vuonna 1999 Työministeriölle tehdyssä julkaisussa, maahanmuuttajien tietämyksen hyödyntämistä virallisella sektorilla on suositeltu, ja tämän mahdolliset hyödyt kotouttamistoimintaan todettu. Julkaisussa on esitetty tämän hyödyntävän myös kotimaan ja isäntämaan välisiä suhteita. (Valtonen 1999, 28.)

Useissa haastatteluissa tuli esille maahanmuuttajan halu olla mukana kotimaansa auttamisessa. Mahdollisuuteen auttaa liitettiin selkeästi Suomessa saatu koulutus ja kotimaahan paluu. Osa haastateltavista oli valmis muuttamaan takaisin pysyvästi heti sen ollessa mahdollista, kun taas toiset puhuivat väliaikaisesta paluusta osallistuakseen kehitystoimintaan. Merkittävää tässä oli huomata, että hyvinkin pitkään Suomessa asuneet olivat valmiita pysyvään muuttoon tai varmoja ainakin väliaikaisesta paluusta. Varmoja muutostaan olivat sekä kotimaassaan vierailleet että ne, joilla ei siihen ollut lainkaan mahdollisuutta tai siitä oli hyvin pitkä aika. Mistä haastateltavien avun toimittaminen kotimaahansa oli lähtöisin, miksi se oli heille tärkeää?

Koska mä näki, joskus ihmiset tule tänne. Hän ei mene Iraki. Ei katso mitä Iraki taphtu. Mutta kun mä tätä vuosi mä mennä, katso meri ei olla, ei ole vettä. Ihmiset osta vettä. Ihmiset hänellä ei olla raha. Monta ihmiset, yksi auto mennä sisälle, ja laita monta monta ihmiset kuolevat. Tämä ei hyvä. Mulla sydän, pitä vähän katso minun maa. Jos ihmiset ei ajattele, vain hän, sitten hän ei mene eteenpäin. (nainen, 26 v., Irak)

Totta kai, totta kai. Jos tulee rauha, oma maa sitte mä ajattele, takaisi. Koska täällä Suomessa, en mä tule leikki. Vain minä tule sota. Mä tarvitte rauha. Jos oma

maa on rauha, niin kuka halua toinen maa. Mun mielestä ei ketää. (nainen, 45 v., Somalia)

Jos sinä kotimaa, oma maa ongelma. Sinä asu rauhan maa. Sinä kysy oma maa ongelma, kuka voi auttaa. Sitte koska jos sinä oma maa ongelma, esimerkiksi jos suomalainen ongelma, sota, nälkä ja sitte sinä ei hyvä, sinä syö, sinä iloinen, sinä iloinen nukkuma, iloine kävele, ei. Sinä aina ajattele. (nainen, 45 v., Somalia)

Ei voida olettaa suoraan, että ulkomailla useita vuosia asunut diaspora, joka ei mahdollisesti ole koko tänä aikana vierailut kotimaassaan, on samalla tasolla paikallisten kanssa. Täten heidän tietonsa ja verkostonsa voivat olla vanhentuneet, erityisesti konfliktitilanteissa, joissa nopeat muutokset tapahtuvat. Lisäksi, useiden vuosien ulkomailla asuminen voi muuttaa diasporan jäsenten tapoja ja näkökulmia estäen paikallisen kontekstin täydellistä ymmärtämistä. On todellakin tärkeää, ettei tietämystä ja kokemuksia oteta itsestään selvyytenä, sillä kaikki eivät ole yhtä jatkuvassa yhteydessä kotimaahansa vierailujen tai transnationaalisten keinojen avulla. (Horst & ym. 2010, 13.)

Kyllä mää olen koko ajan miettinyt sitä palata sinne sitten. Kun rauha tulee, mä olen ensimmäisten joukossa, joka menee sinne. Pysyvästi. En ole käynyt siellä, mä olen asunut täällä noin 22 vuotta enkä ole käynyt siellä ollenkaan. Mä käyn naapurimaa, missä on sukulaisia. (mies, 44 v., Somalia)

7.4.3 Toinen sukupolvi

Diasporan jälkeläisten halu kehittää vanhempiansa kotimaataan on epäselvä. Mikäli toinen sukupolvi akkulturoituu täysin nykyiseen kotimaahansa eikä koskaan vieraile entisessä kotimaassaan, jääkö sen kehityksestä kiinnostuminen toteutumatta? (Pirkkalainen 2005, 75.) Toisaalta, maahanmuuttajien perustamat kehitysyhteistyöjärjestöt voivat toimia välineenä rakentaa nuorten kulttuurinen identiteetti (Blion 2002, 238). Vastoin vanhempiansa yleistä käsitystä, esimerkiksi diasporassa elävät eritrealaiset nuoret, ovat olleet aktiivisia perustamaan ja ylläpitämään eritrealaisia nettisivuja ja lehtiä (Al-Ali ym. 2001, 631). Vaikka henkilökohtainen motivaatio ja omistautuneisuus kotimaan kehitykseen voi laskea toisen tai kolmannen sukupolven maahanmuuttajille, toisissa tapauk-

sisä maahanmuuttajien jälkeläiset voivat olla kiinnostuneita tukemaan kehitystä humanitaarisin tai uskonnollisin perustein ja he voivat omata toimintaa hyödyntäviä kykyjä, joita heidän vanhemmillaan ei koskaan ollut. (Erdal & Horst 2010, 10-11.)

Se [pikkuveli] on ihmisenä erilainen. Mulla on aina ollu pienestä asti se että mä haluan vaikuttaa. Ihmiset on erilaisia. (mies, 25v. Irak)

Nyt viisi vuotta on, minun lapsi on nuori, hän tietä. Jos telkkari katso, samanlainen hänen ikä lapsi. Hän sano joskus, ”äiti voitko viedä yksi leipä?”. (nainen, 45 v., Somalia)

Minun tytär halua lääkäri, sitten hän sano ”ehkä mä auttamaan Iraki. Kun mä kasva. Ehkä.” Hän katso, monta ihminen sairas Iraki, ei olla asunto. Hän sano ”jos mä kasva sitte mä lääkäri mä mene auttamaan Iraki. Että mä laita heille parempi.” Minun poika, ei. ”Mä en auta mitään. Tämä on minun maa.” (nainen, 26 v., Irak)

Näillä [toisen sukupolven maahanmuuttajilla] ei ole samanlainen huoli kuin ei niillä ole mitään kuvaa Somaliasta. Pienellä pojalla on pyssy päällä.. ei ne mitään muuta niinku muista eikä tiedä. Sosiaaliset verkostot on rajoittunu tänne Suomeen eikä ole yhteyttä sinne kotimaahan, niin niillä on myös vaarassa syrjäytyä koska niiden identiteetti on kahden maan välissä. Niistä saattaa syntyä seuraava haaste miten ne saadaan tänne sopeutumaan. [Jos toinen sukupolvi pääsee käymään kotimaassa], he ovat parhaat auttamaan. He tietävät millainen elämä Suomessa on ja pysty vertailemaan [kehityksen tasoa] ja kehityksen avun tunne syntyisi heissä. Mutta usein ei mahdollista. (mies, 36 v., Somalia)

Mää ole tullut tänne Suomessa, jotain kymmenen tai ykstoista vuotta. Mää olen oppinu täällä aika paljon asioita, vähän vaikea mennä sinne. Ja jotku lapset on syntyny täällä Suomessa ja mielti miten ne voi, kaikki sosiaali taidot.. Heillä aika vaikea. (mies, 23 v., Irak)

7.5 Isäntämaan ja kotimaan toimet

Yhä useammat somalialaiset muuttavat pois Suomesta. Lähtijät ovat usein hyvin koulutettuja ja kielitaitoisia, niitä jotka ovat kotoutumisen indikaattorien mukaan parhaiten sopeutuneet Suomeen. Huolimatta somalialaisten kulttuuriin sisäänrakennetusta paimentolaisuudesta ja liikkuvuudesta, suurin syy muuttoon

on työttömyys. (Hautaniemi 2004, 47; Similä 2004) Somalialaiset ovat maahanmuuttajista aktiivisimmin hakeutuneet koulutukseen, mutta saaneet vähiten vastinetta sille. Suomen suosio maahanmuuton kohteena on kärsinyt viime vuosien aikana. Helsingin Sanomien mukaan (23.7.2004) Suomesta turvapaikkaa haetaan vasta, kun kaikki muut pohjoismaat ovat kieltäytyneet. Maahanmuuttajalla on vähän mahdollisuuksia vaikuttaa omiin oloihinsa ja hän voi kokea arvottomuuden tunnetta (Jokela 2005, 35–36).

Jälleenrakennuksessa siellä on sitten valtava pula. Monet ovat kouluttautuneet, mutta eivät ole saaneet vastaavaa työtä täällä. Ja sitten voi mennä sinne tekemään. (mies, 44 v., Somalia)

Isäntämaan hallituksen tulisi tehdä diasporan osallistuminen mahdollisimman helpoksi ja tarjota mahdollisia osallistamistapoja sekä poistaa esteitä osallistumisen tieltä. Toimintatapojen hallintaa tarvitaan diasporan, isäntämaan ja kotimaan välisten konfliktien ja ristiriitojen välttämiseksi. EU-tuen myötä uusia innovatiivisia toimintatapoja on otettu käyttöön eri puolilla Eurooppaa. Esimerkiksi vuonna 2008 Iso-Britannian Kansainvälisen kehityksen osasto, DFID (engl. *UK Department for International Development*), julisti lähettävänsä 600 diasporan jäsentä kotimaahansa tukemaan diasporayhdistysten kehityshankkeiden suunnittelua ja toimeenpanoa. (Sward ym. 2009, 3.)

Olisi erittäin hyvä käyttää niitä resursseja.. osaamista on ja resursseja on olemassa ja niinku heidän kanssa voisi niinku kehittää niitä kehitys[kohteita] yhdessä. Ja paikallisten tietysti ihmisten kanssa. Ja täällä asiantuntijoiden kanssa. Kyllä mää uskon, että Suomesta löytyy huippuihmisiä, ja myös muun muassa Turustakin. Ja ovat valmiina osallistumaan, kun vaan lähtis jostain tahosta liikkeelle. (mies, 36 v., Somalia)

Tällä hetkellä Yhdysvaltain joukkoja on Irakissa enää koulutustehtävissä. Vetäytyminen maasta on alkanut, vaikka epävakautta ja pommi-iskuja maasta on raportoitu useampaankin otteeseen. Asiantuntijat uskovat myös Somalian tilanteen rauhoittumiseen tulevaisuudessa. Tämän vuoksi kehitysyhteistyöprojektit ovat erityisen tärkeitä. Maissa, jossa lähtökohdat ovat olemattomat, pienilläkin kehitystoimilla on merkitystä. Kehitysprojektit antavat maassa oleville toivoa tulevasta. (Hukka 2010, 6)

Rauha siellä, Somaliassa, se on yksi syy, miksei meillä ole yhteys siellä. Mutta jos maa rauhoittuu ja sitten olisi jotain tarjolla sitten ehkä, olisi hyvä kyllä auttaa sitä. Mä luulen, että rauha on ensimmäinen askel joka voi johtaa siihen työssä. (mies, 44 v., Somalia)

Irakin suurlähetystö on ottanu muhun yhteyttä. Ja ne on kuullu ja ne tietää tästä asiasta. Mää olin suurlähettilään luona tässä kolme viikkoa sitte. Et niinku tavallaan luo et miten mä voisin auttaa heitä. Kun mä tunnen tääl Suomes [ihmisiä] niin miten tällasta yhteistyötä, mitä jälleenrakentamista. Nyt ne etsii niit aktiiveja. (mies, 25 v., Irak)

7.6 Kehitys ja integraatio

Yksi transnationaalisen sosiaalisen organisaation muoto on diaspora. Tosin koko diasporan ajatus haastaa perinteisen länsimaisen integraation käsityksen. Transnationaalisessa ja rajoittumattomassa sosiaalisessa todellisuudessa, mitä diaspora edustaa, ei ole mahdollista nähdä integraation tapahtuvan jossain tiettyssä maantieteellisessä paikassa. Diasporan käsite, joka viittaa sekä yhteyksiin kotimaassa että isäntämaassa ja ylittää ajallisen rajan ennen ja jälkeen maahanmuuton, on hyödyllinen käsiteltäessä maahanmuuttajayhteisöjen sosiaalista organisoitumista. Tosin maahanmuuttajille itselleen kysymys ei ole tapahtumien kaksijakoisuudesta, vaan yhdestä eletystä transnationaalisesta kokemuksesta. (Wahlbeck 1999, 149.) Oman kotimaan tilanteen parantumisen on koettu vaikuttavan diasporan jäsenen hyvinvointiin ja kotoutumiseen. Diaspora on kollektiivinen tunne, jossa yksilö on osa yhteisöä. Diaspora ”tehostaa kotoutumista antamalla subjektille tilaa huomioiden tämän elämän ja kokemukset” ja ”tarjoaa yksilölle mahdollisuuden yhdistää mennyt ja tuleva”. (Salovaara 2004, 22–23.) Ensisijaisesti tulisi luoda keskusteluyhteys diasporan ja kansainvälisessä kehityksessä mukana olevien toimijoiden välille sekä kotimaan kehityksen että kotoutumisen suhteen (Van Hear ym. 2004, 29).

Mut nyt ku mä olin politiikassa mukana, ja sit ku mä avaan suuni maahanmuuttajista ja mää kerroin niin ne katto et totta, ei me olla tätä näkökulmaa ajateltu ennen. Pitää ottaa ne maahanmuuttajat mukaan siihen kotouttamiseen, ei niin että me

suunnitellaan miten kotoutetaan, tavallaan et mitäs me noille tehdään. (mies, 25 v., Irak)

Mikäli sopeutuminen yhteiskuntaan epäonnistuu, seurauksena voi olla henkisiä ongelmia kuten masennusta, stressiä jne. Katri Seppäsen tekemässä tutkimuksessa (2010, 36–37) haastateltiin kehitysyhteistyöjärjestön toiminnassa aktiivisesti mukana olevia somalialaisnaisia, jotka olivat toiminnan kautta luoneet verkostoja sekä työelämässä tarvittavia kontakteja. Ennen Suomeen tuloaan naiset eivät olleet erityisen aktiivisia järjestötason toimijoita, mutta olivat nyt kouluttuneita ja työssäkäyviä naisia. Toimiessaan kehitysyhteistyöjärjestössä kotiomaansa hyväksi naiset saivat onnistumisen ja merkityksellisyyden tunteita, jolla on voimaannuttava (engl. *empowerment*) vaikutus. Samalla he saivat toimia osana somaliyhteisöä ja -kulttuuria sekä vaikuttaa usein epätasa-arvoisen kotiomaansa naisten asemaan. Ajatus palaamisesta auttaa sopeutumaan (Salovaa-
ra 2004, 63).

Mä mene katsomaan, mä mietin että Irakiin ei tulla hyvin. Se tulla.. ennen hyvin kun Saddam presidentti, ihmiset parempi. Tällä hetkellä se tulla alas. Siellä ei ole tällä hetkellä vettä, vettä pääty Turkki. Vettä Iraki tällä hetkellä, osta. Ja kaikki pitää osta. Jos hänellä ei olla raha, mistä ostat. Mitä on parempi. Mä mene niin paljon surullinen. Toivottavasti Iraki mennä parempi. Ei meillä, ei ajattele minä, ajattele ihmise siellä. Lapsi mä en ajattele lapsi, koska mahdollisesti Suomessa anna kaikki lapselle: koulu, opiskelija, jotain. Mutta Iraki, ei minä minä ei halua takaisin, minä mietin tällä hetkellä minun maa Suomi. Mutta mieti Iraki, mitä ensi vuonna, mitä seuraavana vuonna, mitä tulla. Ei tulla mitään. Mieti vain parempi tulla Iraki, sitte minä voi hyvin. (nainen, 26 v., Irak)

Se on totta, että se auttaa kun pystyy itse vaikuttamaan ja auttamaan niinku niitä ihmisiä, jotka jäivät sinne kotimaahan. Ja myös jollain tavalla pystyy niinku muuttamaan ihmisten niinku elä tuolla. Kyllä se itsestään auttaa, että ei synny itsellä ainakaan syyllisyydentunne, että miksen mä pysty, tai miksen mä auta.. mutta Turun suunnalla se ei kyllä ole ollu, ei ole mitään hanke tai niinku kehitystä lähdetty. Yksittäisiä niinku henkilöitä voi olla, jos lähtee johonki maahan matkalle niinku kotimaahan.. mutta laajempaa hanketta ei kyllä ollu täällä Turussa.. (mies, 36 v., Somalia)

Yksi osa-alue, jossa isäntämaa voisi huomioida diasporan roolin kehityksessä, on sen jäsenien kouluttaminen osaamisaloilla, joissa kotimaassa esiintyy puut-

teita. Tämä melko uusi kehitykseen liittyvä toiminnan muoto voisi haastaa aivo-
viennin ja toimia päinvastoin aivoresurssina kotimaalle. Huoli aivoviennistä on
toiminut kannustimena aloittaa ohjelmia, jotka kannustavat koulutettuja maa-
hanmuuttajia palaamaan kotimaahansa. Ohjelmien, jotka kannustavat maa-
hanmuuttajia pysyvään paluuseen, rinnalle on perustettu väliaikaisen ja virtuaa-
lisen paluun ohjelmia maahanmuuttajille ja heidän jälkeläisilleen. (Newland &
Patrick 2004, 25.) Lyhyt ja pidempiaikainen paluu kotimaahan tuo taitoa ja ko-
kemusta maan kehittämiseksi sekä mahdollistaa isäntämaassaan mahdollisesti
työttömänä olevan yksilön työllistymisen. Diasporille tulisi järjestää koulutusta
sekä opetusta kykyjen kasvattamiseksi. (Mohamoud 2003, 7, 44.)

*Kyllä mä vielä tavallaan [haaveilen auttaa lisää].. Mää ajattelen sitä koko ajan
[Irakin auttamista suomessa kouluttautumisen myötä]. Mää haluisin jäädä tänneki
ja rakentaa tätä maata, mut kyllä mä mietin että mä voisin mun maani, niinku
vein ne vaatteet, mä tekisin mitä vaan et voisin sitä [jälleen]rakentaa. Mut mulla
on kyllä nyt niin vahva olo, et mä tulen sinne muuttamaan jossain vaihees ku ti-
lanne paranee. (mies, 25v., Irak)*

*Tietysti, jos vähän niinku miettii Suomessa asuvien sukupolvijakauma, niin osa on
niinku asunu Somaliassa aikuisiässä ja ovat niinku käyneet siellä koulua ja tietävät
niinku miten siellä.. Ne jotka ovat täällä syntyneet, varmasti nekin sopeutuvat pa-
remmin kuin vanhemmat ihmiset ja taas nuoremmat voivat täällä päästä oman
elämänsä järjestykseen, mutta vanhemmat ehkä ovat vähän koulutusta Suomessa
saaneet eivätkä pääse kotoutumaan tänne nopeasti niin heidän osaaminen olisi
tarvittu, jos vähän heitä koulutettaisiin, ja tiedot päivitetäisiin, niin heidän osaamis-
taan kyllä tarvittaisiin kotimaataan. (mies, 36 v., Somalia)*

Van Hear ym. (2004, 28) mukaan maahanmuuttajien erityiskoulutukseen tulisi
panostaa. Ohjelmassa kartoitettaisiin halukkaiden maahanmuuttajien aiempi
koulutus ja kokemus ja yhdistettäisiin tämä kotimaan kehitystarpeisiin ja –
hankkeisiin. Osaaminen päivitetäisiin kehityskohde huomioiden ja heidät osal-
listettaisiin kehitystoimintaan väliaikaisella tai pysyvällä paluulla kotimaahan.
Vastaavanlainen hanke toteutettiin Ranskassa vuosina 2002–2004, jossa mali-
laisen diasporan osaaminen kartoitettiin ja heidät aktivoitiin olemaan mukana
kotimaansa koulutusjärjestelmän, talouden ja pienten yritysten toiminnan kehit-
tämisessä. Projektin tarjosi mahdollisuuksia myös aloittaa täydentäviä hankkeita

Malissa. (Newland & Patrick 2004, 27.) Rauhan jälkeen palaavien somalien merkitys maansa jälleenrakennuksessa voi olla merkittävä (Gundel 2003, 252).

Näiden humanitääristen avun lisäksi, Somaliasta puuttuu se tätä henkilöstöresurssi ja osaaminen. Niin yksi vaihtoehto mun mielestä olisi, ideana pyörinyt jo montaki vuotta, että Suomi vain kouluttaisi suomessa olevia somaleita että tekemään niitä niinku kehitystyötä sinne. Heitä ensin koulutetaan ja sitten sen aivot lähetetään takaisin sinne. Kuitenkin ihmisiä on täällä, Suomessa saa koulutusta mutta pitää saada joku tekemään se suunnitelma. Somaliassa ei ole ollu keskushallintoa kahteenkymmeneen vuoteen, ylikin. Kaikki on niinku ruohonjuuren tasolla, että nyt tarvitaan kipeästi niitä niinku osaajia. Tämmösiä ihmisiä siellä [Somaliassa] tarvitaan: hallintoihmisiä, terveystihmisiä, opettajia, vaikka mitä.. (mies, 36 v., Somalia)

8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTAA

Työn tarkoituksena oli tutkia kirjallisuuden ja suoritettujen haastattelujen perusteella Suomen irakilaisen ja somalialaisen diasporan transnationaalisia yhteyksiä kotimaahan, mahdollisia toimia kotimaansa auttamiseksi sekä heidän haluaan olla osallisena kotimaansa kehittämisessä. Työn tavoitteena oli osoittaa näiden tapaustutkimusten avulla diasporan osallistamisen mahdolliset myötävaikutukset isäntämaahan kotoutumiseen.

Työssä esiteltyjen diasporan määritelmien sekä haastateltavien vastauksien perusteella heidät voidaan katsoa kuuluvaksi diasporaan. Haastateltavat pitivät säännöllisesti yhteyksiä kotimaahansa ja osa oli myös vierailut maassa rajallista taloudellisesta tilanteesta huolimatta. Useimmat haastateltavista ilmaisivat huolensa kotimaassa asuvien omaisten hyvinvoinnista ja tunsivat osittaista syyllisyyttä omasta mahdollisuudesta elää maassa, jossa vallitsee rauha. Tämä syyllisyyden tunne voi olla yksi osasyys diasporassa elävien haluun antaa oman panoksensa kotimaan auttamiselle ja olla mukana maan jälleenrakentamisessa.

Maahanmuuttajajärjestöjen määrä on ollut jatkuvassa kasvussa ja niiden perustamista on jo pitkään kannustettu. Järjestöjen kotouttamista edistävä vaikutus on huomattu ja toisaalta viranomaisten yhteistyö ja maahanmuuttajien hallinnointi on todettu helpommaksi järjestöjen kautta. Osa haastatelluista maahanmuuttajista oli tai oli ollut mukana jonkinlaisessa järjestötoiminnassa. Järjestötoimintaa ei kuitenkaan mielletty mahdolliseksi kanavaksi auttaa kotimaata vaan toiminta perustui oman kulttuurin ylläpitoon ja etnisen ryhmän sosiaaliseen verkostoon Suomessa. Yksi haastatelluista oli perustanut hyväntekeväisyysjärjestön kotimaansa auttamiseksi, mutta ilman ulkopuolista apua ja taloudellisten resurssien loppuessa järjestön toiminta oli hiipunut.

Haastatteluissa kävi ilmi, miten aktiivisesti maahanmuuttajat hakeutuvat tekemään ”mitä vain” päästäkseen osallistumaan yhteiskunnan toimintaan ja tuntemaan olevansa hyödyksi. Vanha yleistys sosiaaliturvalla elävistä passiivisista ”lonkanvetäjistä” ei haastateltuihin maahanmuuttajiin sopinut. Enemmistöllä

haastatelluista oli Suomessa hankittu ammattitutkinto ja kotiäitinä aiemmin olleet halusivat aloittaa opiskelun sen sijaan, että ”istuisivat yksin kotona”. Haluun opiskella ei vaikuttanut vakaa aikomus palata kotimaahan, vaan kieltä haluttiin opiskella lisää siitä huolimatta. Kielen jatko-opiskeluun ei kuitenkaan ollut annettu mahdollisuutta, vaikka kielen osaamista työllistymisen ja kotoutumisen oleellisenä ennaltaehkäisijänä pidetäänkin.

Useat haastateltavista olivat aktiivisuudestaan huolimatta kokeneet työllistymisen erittäin vaikeaksi. Kaikki ansiotyössä käyneistä haastateltavista olivat joko etnospesifillä alalla tai maahanmuuttajille tyypillisellä yrittäjäalalla. Yllättävän harvassa haastattelussa ilmeni kuitenkaan turhautumista tai vihamielisyyttä isäntämaata kohtaan. Päinvastoin Suomea kehuttiin rauhalliseksi paikaksi, jossa palvelut toimii. Kysyttäessä kotoutumisesta haastateltavat tosin lähestulkoon aina kertoivat myös tapauksista, joissa olivat joutuneet rasisen mielenilmaisun kohteeksi. Yleisesti tapauksia kuitenkin vain sivuttiin keskusteluissa ja kuin peläten kuulostavansa kiittämättömältä täsmennettiin ”ei usein”. Pisimpään Suomessa asuneet ottivat itse puheeksi Suomen poliittisen tilanteen ja ilmaisivat huolensa tulevaisuuden suhteen.

Keskusteltaessa kotoutumisesta merkittäväksi vaikuttajaksi haastatteluissa nousi asuminen ja maahanmuuttajien asumiskeskittymät. Yleisesti on ollut valalla käsitys, jonka mukaan maahanmuuttajat hakeutuisivat asumaan toisten maahanmuuttajien läheisyyteen. Tehdyt haastattelut olivat ristiriidassa tämän käsityksen kanssa. Haastatteluissa ensisijaisesti painotettiin alueen rauhallisuutta, millä viitattiin maahanmuuttajien vähäiselle määrälle ja kantaväestöön naapureina. Erityisesti lasten viihtyminen maahanmuuttajakeskitymissä kyseenalaistettiin eri kulttuurien keskellä ja suomalaisten ollessa vähemmistössä.

Garson & Neymarcin (1995/1996, 31) mukaan maahanmuuttajavaltaisten alueiden alhainen taloudellinen aktiivisuus, korkea työttömyys ja puutteellinen asumisviihtyvyys tekevät yhteiskunnallisesta integraatiosta haasteellisempää. Vaikeudet voivat korostua entisestään maahanmuuttajien eri kotimaiden lisääntyessä ja erilaisten etnisten ryhmien asettuessa samoille alueille. Haastatteluissa kävi ilmi, että maahanmuuttajat eivät hakeudu toistensa lähelle asumaan, vaan

pikemminkin kannattavat monipuolista asukasrakennetta ja toivovat erityisesti kantaväestöön kuuluvia lapsiperheitä naapureikseen (Beqiri 2008, tiivistelmä). Tietyillä alueilla päiväkodeissa on niin paljon maahanmuuttajalapsia, että heille perustetaan oma ryhmä eivätkä he täten vanhempiansa toiveiden mukaisesti opi suomen kieltä. (Salmela 2011) Garsonin ja Neymarcin (1995/1996, 32) mukaan sijoituskiintiön, asuntomarkkinoihin puuttuminen, kaupungin asuntojen allokointi ja rapistuneiden alueiden uudistaminen ovat keinoja vaikuttaa maahanmuuttajavaltaiten asutusalueiden kehitykseen.

Diasporan transnationaaliset yhteydet ja isäntämaahan integroituminen on luontaisesti sidottu toisiinsa kahdesta syystä. Ensinnäkin, menestynyt pitkäaikainen sitoutuminen kotimaahan edellyttää tiettyä vähimmäistason sosiaalista ja taloudellista integraatiota. Ne, jotka ovat eniten integroituneet ja perillä olemassa olevista mahdollisuuksista ja rakenteista isäntämaassaan, ovat parhaassa asemassa osaltaan vaikuttamaan transnationaalisesti tarvittavien resurssien ja verkostojen ansiosta (Hall 2010, Horst ym. 2010 mukaan, 15). Toiseksi erityisesti transnationaaliset sitoumukset, jotka hyödyntävät isäntämaan resursseja, lisäävät yhteiskunnallispoliittista ja toisinaan jopa sosioekonomista integraatiota (Snel ym. 2006, 302).

Integraation ja kotimaahan paluun välille ei tulekaan tehdä vastakkainasettelua, sillä haastatteluissa kävi ilmi, että Suomessa kouluttautuneet ja työssä olleet olivat varmimpia vähintään väliaikaisesta paluustaan kotimaahansa. Heitä voidaan pitää parhaiten yhteiskuntaan integroituneina. Voidaanko siis olettaa, että ajatus paluusta Salovaaran (2004, 63) esittämän hypoteesin mukaan helpottaa kotoutumista? Integraation ja transnationaalisten sitoumusten välillä vallitsee toisiaan vahvistava positiivinen yhteys. Kuitenkin monissa Euroopan maissa esteet päästä mukaan paikallisiin kansalaisyhteiskunnan rakenteisiin on verrattain korkea johtuen paikallisten viranomaisten tarjoamien mahdollisuuksien tai muiden kansalaisjärjestöjen toiminnasta tietämättömyydestä, kieliongelmistä, järjestäytymismahdollisuuksista, puutteellisista verkostoista ja huonosta työmarkkinatilanteesta. Maahanmuuttajien integraatiota paikalliseen kansalaisyhteiskuntarakenteisiin ja –verkostoihin voidaan parantaa yksilöllisellä sekä kollektiivisella

tiivisella tasolla. Saksassa vähemmän kehittyneistä maista saapuneille maahanmuuttajille on tarjolla korkeamman tason koulutusta kuin toisille maahanmuuttajaryhmille. (InWent 2008, Horst ym. 2010, 16 mukaan.)

Globalisoituvassa maailmassa transnationaalisia yhteyksiä on entistä helpompi ylläpitää ja tätä asetelmaa tulisi hyödyntää enemmän. Haastateltavien yhteyksien ylläpidon perusteella voidaan olettaa, että transnationaaliset yhteydet ovat tärkeä sekä maahanmuuttajan identiteetille että kotimaassa oleville ihmisille. Kysyttäessä syytä halusta olla mukana kotimaansa kehityksessä haastateltavien oli hyvin vaikea ymmärtää kysymystä. Ei kielivaikeuksista johtuen vaan kysymyksen ainoan mahdollisen vastauksen vuoksi. Mikäli kotimaa ja ihmiset siellä ovat hädässä, ei kukaan ”jolla on sydän” tai kukaan, joka pystyy elämään itsensä kanssa, voi kääntää selkäänsä kotimaalleen. Ehkä meidän täällä individualistisuutta korostavassa länsimaassa on vaikea tätä yksiselitteisyyttä ymmärtää, emmekä siten myöskään ymmärrä sen tarjoamia mahdollisuuksia.

Mohamoudin (2003, 7) mielestä diasporan asema tulisi tunnustaa ja saada osakseen arvostusta, mikä mahdollistaa sen toimimisen sosiaalisen, taloudellisen ja poliittisen verkoston luomiseksi ja siten taloudellisen, tiedollisen, innovatiivisten ideoiden, älyllisen kapasiteetin ja taitojen sekä liiketaloudellisten toimien suuntaamiseksi kotimaahansa. Lisäksi tulisi suunnitella miten diasporan kehitysprojektit integroidaan kansallisiin kehitysohjelmiin. (Mohamoud 2003, 44) Lähes kaikki haastateltavista ilmaisivat tuntevansa kaipuuta kotimaahansa ja useimmat halusivat palata auttamaan kotimaansa jälleenrakentamisessa, kun se on mahdollista. Tavat tai kestot paluulle vaihtelivat, mutta voidaanko toisaalta olettaakaan, että pitkän poissaolon jälkeen ja perheen rauhaan tuomisen jälkeen tuota ratkaisua olisi helppo tehdä.

Kotimaansa auttamista helpottaa Suomessa saavutettu koulutus ja osaaminen. Avun saaminen turvallisuustilanteeltaan hauraisiin maihin on riippuvainen paikallisista yhteyksistä ja mahdollisuudesta tehdä työtä kohteessa. (Hukka 2010, 5.) Diaspora ryhmillä voi olla merkittävä rooli rauhan ja jälleenrakennuksen luomisessa, ja isäntämaiden hallitusten tulisi rohkaista maahanmuuttajiaan osallistumaan (Newland & Patrick 2004, V). Irak on yksi maista, jonne odotetaan suuria

paluumuuttajaryhmiä hallitustilanteen muuttumisen myötä. Toisaalta somalidiasporan ja sen paluumuuttajien oleellinen merkitys on maan jälleenrakentamiselle ja kehitykselle on myös tunnustettu. (ETNO 2009, 10.) Yleisesti sekä etelän että pohjoisen päättäjiä on uudelleenkäsitteellistettävä kehitysyhteistyö diasporien omaavien transnationaalisten yhteyksien hyödyntämiseksi (Sward ym. 2009, 1).

Lahjoittajamaiden tulisi investoida ja tutkia enemmän diasporan mahdollisuuksia kehityksessä ja köyhyyden vähentämisessä. Tanskan, Iso-Britannian, Ruotsin ja Yhdysvaltojen hallitukset sekä kansainväliset järjestöt, kuten IOM, ILO ja Maailman pankki, ovat olleet erityisen aktiivisia teettämään tutkimuksia maahanmuuton ja kehityksen välillä. Tämän seurauksena maahanmuuton ja kehityksen välisen yhteyden sekä diasporan roolin ymmärrys on laajentunut merkittävästi samalla, kun lisätutkimuksen, tiedon keräämisen ja analysoinnin järjestämisen tarve on kasvanut. (Newland & Patrick 2004, V, 92).

Maahanmuutto on osa nykypäivää eikä kansallisten rajojen sulkeminen ole mahdollista, saati mielekäästä. Miksi kuitenkin maassa, joka vuosittain sijoittuu maailman parhaimpien maiden listan kärkisijoille ja, jossa maahanmuuttajia on noin 3 % väkiluvusta, ollaan huolissaan kansallisesta identiteetistä ja ulkomaalaisten invaasiosta? Ennemmin tulisi olla huolissaan Suomen antamasta kuvasta maailmassa, jossa verkostot ja suhteet ovat yhä merkittävämmässä asemassa ja, jossa myös korkeasti koulutettua työvoimaa tulisi rohkaista maahanmuuttajaksi maahamme. Suomen houkuttelevuus maahanmuuton kohteena on jo nyt alkanut laskea, ja kuunnellessa haastateltavien kokemuksia työllistymisen vaikeudesta ja syrjinnästä työnhaussa, syyn ymmärtää. Monikulttuurinen yhteiskunta pitää sisällään myös muuta kuin maisemien monimuotoisuutta. Monikulttuurisuudesta on tullut valtaväestön itsensä määrittelemä kokonaisuus ilman todellista dialogia ja vastavuoroisuutta niiden kanssa, jotka monikulttuurisen yhteiskunnan luovat. Monikulttuurinen yhteiskunta sisältää myös toimia osallistaa etniset vähemmistöt yhteiskunnan tasavertaisina jäseninä ja mahdollistaa vaikuttamisen omaan kotoutumiseen sen sijaan, että heidät muokattaisiin "mei-

dän” yhteiskuntaan sopiviksi. Tämä vaatii valtaväestöltä, politiikalta ja instituutioilta ensisijaisesti asennemuutosta.

Maahanmuuttajat ovat hyvin heterogeeninen ryhmä. Maahanmuuttajaksi voidaan määritellä sekä englantia työkielenään monikansallisessa yrityksessä käyttävä korkeasti koulutettu henkilö että luku- ja kirjoitustaidoton aikuinen. Maahanmuuttajan kulttuuriset erot vaikuttavat koulutukseen ja kouluttautumiseen suhtautumiseen. Yksi yhtenäinen, *one-size-fits-all* järjestelmä maahanmuuttajien kouluttamiseen ja työllistämiseen ei ole mahdollinen. (Arajärvi 2009, 4, 12.) Maahanmuuttopolitiikan on myös otettava huomioon sekä ne, jotka ovat jo integroitumassa että ne, jotka ovat juuri saapuneet (Garson & Neymarc 1995/1996, 31). Maahanmuuttaja- ja kotouttamispolitiikassa maahanmuuttajia kohdellaan ainoastaan toiminnan objekteina ja kantaväestön keskuudessa pohditaan, miten heidät tulisi normalisoida yhteiskuntaamme. Kotouttamistoimenpiteissä tulisi huomioida maahanmuuttajan lähtökohdat, mielipiteet ja kokemukset. Kukin saapuva sisältää oman narratiivinsa, oman henkilökohtaisen kertomuksen joka määrittelee henkilön identiteetin ja tekee hänestä juuri sellaisen kuin hän on. Kotouttamispolitiikka tulisi inhimillistää.

Työn aihe tarjoaisi useita erilaisia mahdollisuuksia jatkotutkimukselle. Aihe on jo itsessään hyvin laaja ja tässä tutkimuksessa oli mahdollisuus ainoastaan raapaista pintaa. Laajempaa haastattelututkimusta maahanmuuttajien kotimaan auttamisen halusta tulisi tehdä ennen yleisemmän johtopäätöksen tekemistä. Maahanmuuttajien toisen sukupolven suhde kotimaahansa sekä heidän kiinnostuksensa olla mukana vanhempiensa kotimaan kehittämisessä tarjoaisi myös lisätutkimusmahdollisuuden. Helsingissä erityisesti suomensomaleilla on kehitysyhteistyöhankkeita kotimaansa kehittämiseksi. Heitä haastatteleamalla voisi saada paremman kuvan toiminnan mahdollisesta kotouttavasta vaikutuksesta. Lisäksi diasporan osallistamisen taloudelliset resurssit ja toiminnan toteuttaminen käytännössä vaatisivat myös lisätutkimuksia.

LÄHTEET

Al-Ali, N., Black, R. & Koser, K. 2001. The limits to 'transnationalism': Bosnian and Eritrean refugees in Europe as emerging transnational communities. *Ethnic and Racial Studies*, Vol. 24, No. 4, 578–600.

Anand, P. 2007. *The Indian Diaspora & an Indian in Cowboy Country*. Harvard University.

Anthias, F. 1998. Evaluating 'diaspora': beyond ethnicity? *Sociology*, Vol. 32, No. 3, 557-580.

Alitolppa-Niitamo, A. 2004. *The icebreakers. Somali-speaking youth in metropolitan Helsinki with a focus on the context of formal education*. Helsinki: Hakapaino Oy.

Arajärvi, P. 2009. *Maahanmuuttajien työllistyminen ja kannustinloukut. Selvitysmiehen raportteja. Sisäasiainministeriön julkaisuja 2/2009. Saatavana myös: www.intermin.fi/intermin/biblio.nsf/.../\$file/22009.pdf.*

Basch, L., Glick Schiller, N. & Szanton Blanc, C. 1994. *Nations unbound: Transnational projects, postcolonial predicaments and deterritorialized nation-states*. Basel: Gordon & Breach.

Beqiri, N. 2008. *Toiveena monipuolinen asukasrakennel selvitys asumisen etnisen yhdenvertaisuuden toteutumisesta pääkaupunkiseudulla. Sisäasiainministeriön julkaisuja 30/2008. Saatavana myös: www.intermin.fi/intermin/biblio.nsf/.../\$file/302008.pdf.*

Bercovitch, J. 2007. *Teoksessa Smith, H. & Stares, P. (toim.) Diasporas in Conflict: Peace-Makers or Peace-Wreckers*. Tokio: United Nations University Press, 17-38.

Berry, J. 1997. Immigration, Acculturation, and Adaptation. *Applied Psychology: An International Review*, Vol. 46, No. 1, 5-34.

Blion, R. 2002. *South of North: European Immigrants' stakeholdings in Southern Development. Teoksessa Bryceson, D. ja Vuorela U. (toim.) The Transnational Family. New European Frontiers and Global Networks, 231-245.*Oxford ja New York: Berg.

Brah, A. 1996. *Cartographies of diaspora. Contesting identities*. Lontoo ja New York: Routledge.

Brinkerhoff, J.M. 2006. Digital diasporas and conflict prevention: the case of Somalinet.com. *Review of International Studies*, Vol. 32, No. 1, 25–47.

Brittain, C. 2005. *De Paisano a Paisano: Mexican Immigrant Students and their Transnational Perceptions of US Schools*. Working paper. University of California: The Center for Comparative Immigration Studies.

Cassarino, J.-P. 2004. Theorizing Return Migration: The Conceptual Approach to Return Migrants Visited. *International Journal on Multicultural Societies*, Vol. 6, No. 2, 253 -279.

Clifford, J. 1994. *Diasporas. Cultural Anthropology*, Vol. 9, No. 3, 302-338.

Cohen, R. 1997. *Global diasporas: An introduction*. Lontoo: UCL Press.

Cornell, S. & Hartmann, D. 1998. *Ethnicity and race: making identities in a changing world*. Kalifornia: Thousand Oaks.

Diaspeace. Pattern, Trends and Potential of Long-Distance Diaspora Involvement in Conflict Settings. Viitattu 9.10.2011. <http://www.diaspeace.org/>

Ekholm, E. & Forsander, A. 1994. Kohti monietnistä yhteiskuntaa. Teoksessa Forsander, A., Ekholm, E. & Saleh, R. (toim.) Monietninen työ haaste ammattitaidolle. Helsingin yliopiston, Lahden tutkimus- ja koulutuskeskuksen täydennyskoulutusjulkaisuja 9/1994, 107–112.

Erdal, M. B. & Horst, C. 2010. Engaging Diaspora in Development. A Review of Pilot Project in Pakistan. Oslo: Peace Research Institute.

ETNO 2008. Järjestöjen rooli hyvien etnisten suhteiden edistämässä sekä kotouttamisen kehittämässä. Järjestöjen kotouttamisen ja etnisen yhdenvertaisuuden politiikka- työryhmän raportti. Sisäasiainministeriö. Helsinki.

ETNO 2009. ”Maahanmuuttajajärjestöt – osa suomalaista kansalaisyhteiskuntaa” ja ”Maahanmuuttajajärjestöjen tukeminen”. Raportti ETNON seminaareista 24.3.2009 ja 4.4.2009. Viitattu 8.10.2011.

[http://www.intermin.fi/intermin/images/nsf/files/6e6dd84b5f5bae84c22575ed002359b7/\\$file/liite18_raportti_jarjestotilaisuudet_etnokane_2009.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/images/nsf/files/6e6dd84b5f5bae84c22575ed002359b7/$file/liite18_raportti_jarjestotilaisuudet_etnokane_2009.pdf)

Faist, T. 2000. Transnationalization in international migration: implications for the study of citizenship and culture. *Ethnic and Racial Studies*, Vol. 23, No. 2, 189-222.

Garson, J.-P. & Neymarc, K. 1995/1996. Integrating Immigrants in Urban Life. *The OECD Observer*, No. 197, 31-32.

Grasmuck, S. & Pessar, P. 1991. *Between Two Islands. Dominican International Migration*. University of California Press. Berkeley.

Gundel, J. 2003. *The Migration-Development Nexus: Somalia Case Study*. Teoksessa Van Hear, N. & Nyberg Sørensen, N. (toim.) *The Migration and Development Nexus*, 233-252. IOM. Geneva.

Hall, J., 2010. *Transnational Dimensions of Post-War Reconciliation in Bosnia-Herzegovina: A Comparison of the Attitudes of Diaspora and Local Populations and Exploration of Diaspora Engagement with the Homeland*. Julkaisematon. Uppsala: Uppsalan yliopisto.

Hammar-Suutari, S. 2003. *Kototoiminta tutuksi kolmannella sektorilla- Maahanmuuttajat mukaan kansalaistoimintaan*. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto.

Helsingin Sanomat 2008. Turvapaikanhakijoita tulossa paljon. Pääkirjoitus. Helsingin Sanomat 26.10.2008. Saatavana myös: <http://www.hs.fi/paakirjoitus/artikkeli/Turvapaikanhakijoita+tulossa+pajon/1135240533280>

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 1988. *Teemahaastattelu*. Helsinki: Yliopistopaino.

Horst, C., Ezzati, R., Guglielmo, M., Mezzetti, P., Pirkkalainen, P., Saggiomo, V., Sinatti, G. & Warnecke, A. 2010. *Participation of Diasporas in Peacebuilding and Development. A Handbook for Practitioners and Policymakers*. PRIO Report 2/2010. Oslo.

Hukka, J. 2010. Diaspora kylvää rauhan siemeniä. *Koor- Kehitysyhteistyötä, kulttuuria ja tiedosta* 1/2010, 4-6.

Ihalainen, L. 2011. Vieraskynä: Koulutus ja työ ovat parasta kotouttamista. Helsingin Sanomat 29.8.2011. Saatavana myös: <http://www.hs.fi/paakirjoitus/artikkeli/Koulutus+ja+ty%C3%B6+ovat+parasta+kotouttamista/1135268918359>

InWent 2008. Migration und kommunale Entwicklungszusammenarbeit. Gutachten zum aktuellen Stand und den Potenzialen des Zusammenwirkens. InWent-Servicestelle Kommunen in der Einen Welt.

IOM 2008. MIDA Health info sheet. Viitattu 8.3.2011.
http://iom.fi/files/mida/MIDAHNS_info_sheet_13Aug08_web.pdf

Jaakkola, M. 1993. Suomalaisten ulkomaalaisasenteet 1980- ja 1990-luvulla. Ennakkotietoja tutkimuksesta. Työpoliittinen tutkimus 60. Työministeriö. Helsinki: Hakapaino Oy.

Jasinskaja-Lahti, I., Liebkind, K. & Vesala, T. 2002. Rasismi ja syrjintä Suomessa. Maahanmuuttajien kokemuksia. Helsinki: Gaudeamus.

Jokela, N.M. 2005. Vanhemmuus maahanmuuttajakontekstissa - Sosiokulttuurisen sopeutumisen haasteet. Pro gradu. Jyväskylän yliopisto.

Järvenpää, P. 2011. Unohdettu Irakin sota. Satakunnan Kansa 15.7.2011. Saatavana myös: <http://www.satakunnankansa.fi/Kolumnit/1194687371981/artikkeli/unohdettu+irakin+sota.html>

Kauhanen, A.-L. & Lyytinen, J. 2003. Tulevaisuuden tekijät - Suomi 2015. Sitra. Saatavana myös: <http://www.sitra.fi/julkaisut/Suomi2015%5Cparastaennen2015.pdf?download>

Kepa 2006. Kehitysyhteistyön saavutuksista ei ole näyttöä. Viitattu 10.10.2011. <http://www.kepa.fi/mika-kepa/usein-kysyttya/myytteja-koyhydesta/kehitysyhteistyon-saavutuksista-ei-ole-nayttoa>

Keski-Nisula, K. 2008. Maahanmuuttajien integraatio Turun työmarkkinoille. Työllistyneiden näkökulma. Web Reports 31. Siirtolaisuusinstituutti. Turku.

King, R. 1978. Return migration: A neglected aspect of population geography. Area, Vol. 10, No. 3, 175–182.

Korkiasaari, J. & Söderling, I. 2010. Siirtolaisuus ja monikulttuurisuus. Johdatus monikulttuurisuuteen ja siirtolaisuuteen - kurssi. Syksy 2010. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta, Turun yliopisto. Viitattu 8.10.2011. Saatavana myös: http://users.utu.fi/joukork/tiedostot/9_Siirtolaisuus_ja_monikulttuurisuus.pdf

Koser, K. 2007. African diasporas and post-conflict reconstruction: An Eritrean case study. Teoksessa Smith, H. & Stares, P. (toim.) Diasporas in Conflict: Peace-Makers or Peace-Wreckers. Tokio: United Nations University Press, 239-252.

Koser, K. 2000. Transnational communities. An ESRC Research programme. Research briefing 1. Viitattu 24.10.2011. <http://www.transcomm.ox.ac.uk/briefings/brief1.pdf>.

Koser, K. & Van Hear, N. 2003. Asylum migration and implications for countries of origin. Discussion Paper No. 2003/20. United Nations University, WIDER- World Institute for Development Economics research. Saatavana myös: http://archive.unu.edu/hq/library/Collection/PDF_files/WIDER/WIDERdp2003.20.pdf

Laakso, L. 2011. Vieraskynä: Maahanmuuttajien tietämys pitää hyödyntää. Helsingin Sanomat. 9.1.2011. Saatavana myös: <http://www.hs.fi/paakirjoitus/artikkeli/Maahanmuuttajien+tiet%C3%A4mys+pit%C3%A4%C3%A4+hy%C3%B6dynt%C3%A4/1135262916005>

Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 9.4.1999/493.

Lehtinen, M. 2007. Keskustelutilaisuus Varissuon normaalikoulussa, 8.3.2007. Maahanmuuttajien kotoutuminen- selviytymiskeinot. Tempo-projekti.

Lie, J. 1995. From international migration to transnational diaspora. *Contemporary Sociology*, Vol. 24, No. 4, 303-6.

Marjeta, M. 1998. Kotimaassa tiedettiin kuka minä olen- selvitys maahanmuuttajien kotoutumisesta. *Moniste* 48/1998. Opetushallitus. Saatavana myös: www.oph.fi/download/49162_kotimaassa_tiedettiin_kuka_mina_olen.pdf

Miettinen A. Väestöliitto 2011. Viitattu 7.10.2011.
http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/tietoa_ja_linkkeja/tilastotietoa/maahanmuuttajat/maahanmuuttajien-maara/

Mohamoud, A.A. 2003. African diaspora and development. Background paper for AfroNeth. Netherlands. Viitattu 8.10.2011.
http://www.diaspora-centre.org/DOCS/Diaspora_Developme.pdf

Mohan, G. & Zack-Williams, A.B. 2002. Globalization from below: Conceptualizing the Role of African Diasporas in Africa's Development. *Review of African Political Economy*, No. 92, 211-236.

Monitori 2010. Nuoria maahanmuuttajia mukaan keskusteluun ja toimintaan. Viitattu 28.10.2011.
<http://www.monitori-lehti.fi/intermin/monitori/cms.nsf/headlines/66F9351515F70594C225774C0042AAFE>

Ndofor-Tah, C. 2000. Diaspora and development: Contributions by African organisations in the UK to Africa's development. African Foundation for Development. Lontoo.

Newland, K. & Patrick, E. 2004. Beyond Remittances: The Role of Diaspora in Poverty Reduction in their Countries of Origin. Migration Policy Institute. Viitattu 8.10.2011.
http://www.migrationpolicy.org/pubs/Beyond_Remittances_0704.pdf

Nieminen, M. 2003. Tilastokeskus. Suuret ikäluokat- mitä ne ovat? 27.6.2003. Viitattu 9.10.2011.
http://www.stat.fi/tup/tietoaike/tilaajat/ta_06_03_nieminen.html

Norjan Ulkoministeriö 2009. White Paper No. 13 to the Storting. Climate, Conflict and Capital. Norwegian Development Policy Adapting to Change. Oslo: Norjan Ulkoministeriö. Saatavana myös: http://www.regjeringen.no/pages/2171591/PDFS/STM200820090013000EN_PDFS.pdf

Nyberg Sørensen, N., Van Hear, N. & Engberg Pedersen, P. 2003. Migration, Development and Conflict: State-of-the-Art Overview. Teoksessa Van Hear, N. & Nyberg Sørensen, N. (toim.) *The Migration and Development Nexus*, 5-50. IOM. Geneva.

Pessar, P. 2001. Women's political consciousness and empowerment in local, national, and transnational contexts: Guatemalan refugees and returnees. *Identities*, Vol. 7, No. 4, 461-500.

Pietarinen, K. (toim.) 2010. Meillä kotona. Asumisen arkea Suomessa ja maailmalla. Kotilo-projekti. Suomen Pakolaisapu. Helsinki.

Pirkkalainen, P. 2005. Somali diaspora in Finland- assistance of country of origin. Pro gradu. Jyväskylän yliopisto.

Pyykkönen, M. 2007. Järjestäytyvät diasporat. Etnisyys, kansalaisuus, integraatio ja hallinta maahanmuuttajien yhdistystoiminnassa. *Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research* 306. Jyväskylän yliopisto.

Ruhanen, M. & Martikainen, T. 2006. Maahanmuuttajaprojektit: Hankkeet ja hyvät käytännöt. Katsauksia E22/2006. Väestöntutkimuslaitos. Helsinki.

Räty, M. 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Tampere: Tammi.

Rönberg, L. 1999. Eriytynyt ja moniulotteinen kolmas sektori. Teoksessa: Hokkanen, L., Kinnunen, P. ja Siisiäinen, M. (toim.): Haastava kolmas sektori. Pohdintoja tutkimuksen ja toiminnan moniulotteisuudesta, 78–100. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto. Helsinki.

Safran, W. 1999. Comparing Diasporas: A Review Essay. *Diaspora*, Vol. 8, No. 3, 255–291.

Salmela, M. 2009. Pääkaupunkiseudulle alkanut syntyä maahanmuuttajien keskittymiä. Helsingin Sanomat 27.9.2009. Saatavana myös: http://omakaupunki.hs.fi/paakaupunkiseutu/uutiset/paakaupunkiseudulle_alkanut_syntya_maahanmuuttajien/

Salovaara, U. 2004. Kahden vaiheilla. Kurdinuorten elämää diasporassa. Pro gradu. Jyväskylän yliopisto.

Seppänen, K. 2010. 'Mitä sä luulet olevas?'- Suomessa asuvien ja yhteiskunnallisesti aktiivisten somalinaisten kamppailu identiteetistään. Pro gradu. Jyväskylän yliopisto.

Similä, V. 2004. Hyvästi sinivalkoinen kotimaa. Helsingin Sanomat 23.7.2004. Saatavana myös: <http://www.hs.fi/omaelama/artikkeli/Hyv%C3%A4sti++sinivalkoinen++kotimaa/NYT20040723159zt>

Simonen, K. 2009. Ulkoministeriön kehitysviestintä. Seminaari 12.10.2009: Synnyinmaassa tarvitaan diaspora-somalien apua. Viitattu 8.3.2011. <http://www.formin.fi/public/default.aspx?contentId=172703&nodeId=15409>

Sisäasiainministeriö 2011a. Uusi kotoutumislaki: Suomeen muuton alkuvaiheen ohjausta parannetaan. Taustatiedote. Maahanmuutto-osasto. Viitattu 9.10.2011. [http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/5bad03a08cf60ecac22578fe003c9b70/\\$file/fact_sheet_kotolaki_1_9_2011.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/5bad03a08cf60ecac22578fe003c9b70/$file/fact_sheet_kotolaki_1_9_2011.pdf)

Sisäasiainministeriö 2011b. Maahanmuuttosananasto ja tilastotietoja. Viitattu 7.10.2011 <http://www.intermin.fi/intermin/home.nsf/pages/0BA8FB29A87335EAC225767E00495CCD>

Sisäasiainministeriö 2011c. Kotouttaminen. Viitattu 10.10.2011. <http://www.intermin.fi/intermin/home.nsf/pages/4B352409EF53530FC22575E1001F5DA2?openDocument>

Sisäasiainministeriö 2011d. Tehtävät ja työnjako maahanmuuttoasioissa. Viitattu 27.10.2011. <http://www.intermin.fi/intermin/home.nsf/pages/D7261F0A27F5FE52C2257693003CFF09?openDocument>

Skeldon, R. 2008. International Migration as a Tool in Development Policy: A Passing Phase? *Population and Development Review*, Vol. 34, No. 1, 1-18.

Snel, E., Engbersen, G. & Leerkes, A., 2006. Transnational Involvement and Social Integration. *Global Networks*, No. 6, 285–306.

Suomen Ulkoministeriö 2010. Uutiset: Suomi tukee Somaliaa monella tavalla. Viitattu 29.9.2011. <http://formin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=186024>

Sward, J., Black, R., Warriar, M. & Skledon, R. 2009. Diaspora and Development: Building transnational partnerships. Briefing No 19. Development Research Center on Migration, Globalization and Poverty Viitattu 8.10.2011.

Saatavilla myös: http://www.migrationdrc.org/publications/briefing_papers/BP19.pdf

Tabi, T.A. 2009. Acculturation of Sudanese in Finland. Opinnäytetyö. Diakonia-Ammattikorkeakoulu. Järvenpää.

Thors, Astrid 2008. Puheenvuoro Presidenttifoorumissa VI 21.5.2008. Helsinki. Saatavana myös: <http://www.tpk.fi/Public/download.aspx?ID=48032&GUID=%7B3945d82e-fafd-4f93-a71e-6569b50eea5d%7D>

Tilastokeskus 2011. Väestö. Viitattu 7.10.2011.

http://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html#ulkomaidenkansalaiset

Tilastokeskus. Väestörakennetietoja 2009.

Turun kaupunki 2003. Maahanmuuttajien asuminen-työryhmän loppuraportti. Turun kaupungin kotouttamisohjelma. Saatavana myös:

<http://www.turku.fi/Public/download.aspx?ID=8969&GUID={DE92E201-B18F-4390-A1A0-3E38EA72AAC5}>

Turun kaupunki 2009. ETNO:n seminaari 26.3.2009 Turussa: Maahanmuuttajien asumisen keskittymiselle haetaan vaihtoehtoja. Viitattu 7.9.2011.

<http://www.turku.fi/public/default.aspx?contentid=123926&nodeid=3045>

Turun kaupunki 2011. Irakilaiset. Viitattu 3.10.2011.

<http://www.turku.fi/public/default.aspx?nodeid=13042>

Turun Sanomat 2011. Maahanmuuttajien asuinalueet erottuvat yhä selkeämmin. Turun Sanomat 14.2.2011. Viitattu 22.3.2011.

<http://www.ts.fi/online/kotimaa/197060.html?forumid=9&topicid=69375&parentid=0&docid=197060&topicsortorder=0&topicpage=1&commentsortorder=0&commentpage=4&commentpagesize=4&action=0>

Työministeriö 2006. Hallituksen maahanmuuttopoliittinen ohjelma. Työhallinnon julkaisu 371. Saatavana myös:

http://www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/06_tyoministerio/06_julkaisut/07_julkaisu/thj371.pdf

Tölöylän, K. 1996. Rethinking Diaspora(s): Stateless Power in the Transnational Moment. Diaspora, Vol. 5, No. 1, 3-36.

UNDP 2004. Qualified Somali Technical Support (QUESTS). Viitattu 13.3.2011.

http://mirror.undp.org/somalia/TOKTEN/transfer_of_knowledge_through_ex.htm

UNDP 2011. Empowered lives, Resilient nations. Viitattu 9.10.2011.

<http://www.beta.undp.org/undp/en/home.html>

UNDP Somalia 2007. Qualified Somali Technical Support (QUEST). Viitattu 13.3.2011.

<http://www.so.undp.org/index.php/Qualified-Somali-Technical-Support.html>

UNHCR 2007. UNHCR launches US \$ 60 million appeal for Iraq operations. Viitattu 3.10.2011.

<http://www.unhcr.org/news/NEWS/45a270954.html>

Uutisnetti Oy 2011. ETNO vaatii lisää määrärahaa maahanmuuttajien kotouttamiseen. 5.1.2011. Viitattu 6.3.2011.

http://www.uutisnetti.fi/paikalliset/helsinki_itainen/politiikka/kotimaa/ETNO+vaatii+lis%E4%E4+m%E4%E4r%E4rahaa+maahanmuuttajien+kotouttamiseen/767

Valtonen, K. 1999. Pakolaisten integroituminen Suomeen 1990-luvulla. Työhallinnon julkaisu No. 228. Työministeriö. Saatavana myös:
http://www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/06_tyoministerio/06_julkaisut/07_julkaisu/thj228.pdf

Van Hear, N., Pieke, F. & Vertorec, S. 2004. The contribution of UK-based diasporas to development and poverty reduction. COMPASS. Oxford.

Van Hear, N. & Nyberg Sørensen, N. (toim.) 2003. The Migration and Development Nexus. IOM. Geneva.

Wahlbeck, Ö. 1999. Kurdish diasporas. A comparative study of Kurdish refugee communities. London: Macmillan Press Ltd.

Werbner, P. 2000. Introduction: The Materiality of Diaspora- Between Aesthetic and 'Real' Politics. *Diaspora*, Vol. 9, No. 1, 5-20.

Zakeri, M. & Tuunainen, M. (toim.) 2005. Osaamisen poluilla- Maahanmuuttajien yhdistystoiminnan problematiikka. Suomen Pakolaisapu ry/Järjestöhautomo-projekti. Helsinki.

Zoomers, A. & Van Naerssen, T. 2006. International migration and national development in sub-Saharan Africa. Viewpoints and policy initiatives in the countries of origin. Working papers Migration and Development series, Report No. 14. Migration and Development Research Group. Alankomaat.

Yle Uutiset 2009. Suomi tiukentaa linjaansa irakilaispakolaisten suhteen. Viitattu 3.10.2011. Saatavana myös:
http://yle.fi/uutiset/kotimaa/2009/05/suomi_tiukentaa_linjaansa_irakilaispakolaisten_suhteen_726412.html?origin=rss

Haastattelun runko

-Ikä

- Koulutus

-Työllisyys Suomessa

1. Kotoutuminen Suomeen

-Kuinka kauan olette asunut Suomessa?

-Tulitteko yksin vai perheenne kanssa?

-Miten kotoutuminen Suomeen on sujunut?

-Onko kotoutumisessa ollut jotain vaikeaa, hyvää jne.?

-Oletko onnellinen Suomessa?

2. Suhde kotimaahan

- Jäikö kotimaahan perhettä, sukulaisia jne.?

-Pidätkö yhteyttä kotimaahan?

-Miten olette yhteydessä kotimaahan?

-Oletteko käyneet kotimaassanne Suomeen muuton jälkeen?

-Millainen kokemus se oli?

-Ikävöittekö kotimaatanne?

-Oletteko ajatelleet joskus palata kotimaahanne?

3. Järjestäytynyt toiminta

- Oletko mukana jossain yhdistyksessä tai järjestössä?
- Mikäli olet, millaista toimintaa järjestönne harrastaa?
- Miksi ja koska järjestö perustettiin?
- Onko järjestöllänne jotain yhteyttä tai toimintaa kotimaanne kanssa?
- Onko järjestöllänne jotain kotimaanne kehitystä edesauttavaa toimintaa?

4. Halu tai osallisuus kotimaan kehityksessä

- Oletteko jollain tavalla mukana kotimaanne kehityksessä?
- Oletteko tietoinen järjestöstä, jolla olisi kotimaanne kehitystä edesauttavaa toimintaa?
- Mikäli olette, onko kyseinen järjestö Turussa toimiva?
- Haluaisitteko olla jollain tavalla mukana kotimaanne kehityksessä?
- Miksi haluatte olla mukana kotimaanne kehittämisessä?
- Voisiko mukanaolo edesauttaa omaa kotoutumistanne Suomeen?
- Miten näette lastenne tai toisen sukupolven halun auttaa teidän kotimaatanne?